

Kinnitatud
põllumajandusministri 31. märts 2008
käskkirjaga nr 1.3-1.1/74

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala arengukava
2009–2012**

EV Põllumajandusministeerium
märts 2008

Sissejuhatus	4
Põllumajandusministeeriumi Valitsemisala ja selle põhifunktsioonid	6
Põhimäärusest tulenev ministeeriumi tegevuse eesmärk:	6
Põhimäärusest tulenevad ministeeriumi põhiülesanded:	6
Põllumajandusministeeriumi osakonnad ja nende põhiülesanded:	7
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala asutused:	8
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala strateegilised alused	9
1 Tegevusvaldkond: Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid	11
1.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	11
1.2 Hetkeolukorra analüüs	13
1.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:.....	20
1.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed	23
1.4.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine.....	23
1.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused.....	23
1.4.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine	26
1.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused.....	26
1.4.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine	32
1.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused.....	32
2 Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus	34
2.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus.....	34
2.2 Hetkeolukorra analüüs	35
Taimekasvatus.....	36
Loomakasvatus	37
Põllu- ja metsamajandussaadustel põhinev bioenergia.....	38
Sektori majanduslik olukord	38
Otsetoetused	39
Põllumajandussaadusi töötlev tööstus	39
Keskkonnahoid lähtudes peamiselt põllumajandusest.....	41
Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine, ohustatud sordid ja tõud	43
Elukvaliteedi mõjurid maapiirkondades	44
2.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:.....	46
2.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks planeeritud meetmed:	48
2.4.1 Meede: Põllumajandustootmise konkurentsivõime tõstmine ja piirkondlike	
erisusi arvestava majandustegevuse toetamine	48
2.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused:.....	48
2.4.2 Meede: Põllumajanduskeskkonna ja - maastike säilitamine.....	52
2.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused:.....	52
2.4.3 Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine ja elukeskkonna parandamine	
maapiirkondades.....	55
2.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused:.....	55
3 Tegevusvaldkond: Kalandus	57
3.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	57
3.2 Hetkeolukorra analüüs	58
3.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:.....	59
3.3.1 Meede: Kalapüügi arendamine	60
3.3.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud	
tulemused:.....	60
3.3.2 Meede: Töötlemise ja vesiviljeluse arendamine	61

3.3.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:.....	62
3.3.3 Meede: Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamine.....	62
3.3.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:.....	63
3.3.4 Meede: Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu toetamine	64
3.3.4.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:.....	64
4 Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendus.....	65
4.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	65
4.2 Hetkeolukorra analüüs	66
4.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:.....	69
4.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed	71
4.4.1 Meede: Põllumajandusteaduse konkurentsivõime tõstmine ning teadusinfo leviku parandamine.....	71
4.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused	71
4.4.2 Meede: Nõuandesüsteemi arendamine	72
4.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused	73
4.4.3 Meede: Tööjõu kvaliteedi parandamine ja haritud järelkasvu tagamine põllu- ja maamajandussektorile ning maaelu kultuuripärandi väärtustamine	74
4.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused	74
5 Tegevusvaldkond: Valitsemisala organisatsiooni arendus	77
5.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	77
5.2 Hetkeolukorra analüüs koos tuleviku väljakutsetega.....	78
5.2.1 Koostame ja viime ellu teadmuspõhise strateegia!	78
5.2.2 Tagame eesmärgipärase ja säästliku finantsressursside jaotuse!	80
5.2.3 Tagame eesmärgipärase ja säästliku hoonete ja varade halduse!	81
5.2.4 Tagame sisekontrolli süsteemi efektiivse toimimise!.....	81
5.2.5 Koostame ja viime ellu tõhusa personalipoliitika!	83
5.2.6 Tagame väga hea info ja teadmusjuhtimise!	84
5.2.7 Tagame võimalikult tõhusa ja lihtsa asjaajamise ning töökorralduse!	86
5.2.8 Tagame kaasaegse ja tööle innustava töökeskkonna! (m.h IT, asjaajamine, töövahendid)	86
5.2.9 Tagame aktiivse partnerite ja avalikkuse teavitamise ning otsustusprotsessi kaasamise!	88
5.2.10 Tagame valitsemisalas avalike teenuste hea kvaliteedi ja kättesaadavuse!.....	88
5.2.11 Tagame tõhusa õigusloome!	89
5.2.12 Tagame tulemusliku rahvusvahelise koostöö ning osalemise EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis!.....	91
5.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:.....	93
5.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed	95
5.4.1 Meede: Strateegiline juhtimine	95
5.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused	96
5.4.2 Meede: Teenistujate rahulolu ja areng	99
5.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:.....	99
5.4.3 Meede: Tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon.....	101
5.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused	101

Sissejuhatus

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava (edaspidi arengukava) eesmärk on kujundada ühiskonnas ühtne arusaam valitsemisala tegevuseesmärkidest ning nende saavutamiseks vajalikest rakendusmeetmetest. Arengukava sätestab Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala riigiasutuste ühised strateegilised eesmärgid, nende täitmiseks vajalikud ressursid valdkondade kaupa ning on aluseks nii riigieelarve strateegia, iga-aastaste tegevuskavade kui valitsemisala riigiasutuste arengukavade koostamisele. Arengukava koostamisel on arvestatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja lähtunud teiste seas riigi konkurentsivõime tõstmise ning säästva ja jätkusuutliku arengu strateegilistest arengukavadest.

Arengukava on koostatud, lähtudes Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” (RT I 2005, 67, 522).

Põllumajandusministeeriumi haldusala võib tinglikult jaotada neljaks põhi-tegevusvaldkonnaks: toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid; maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus; kalandus ning neid kolme horisontaalselt ühendav teaduse- ja arenduse tegevusvaldkond. (Teaduse- ja arenduse tegevusvaldkonna näol on tegemist uue tegevusvaldkonnaga arengukavas, mille loomise vajalikkus koorus välja 2007 a. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala riskide hindamise tulemustest. Nimelt osutusid teaduse- ja arendusega seotud riskid eriti kõrgeteks. Uue valdkonna loomine aitab ehk muuhulgas tõsta varasemast enam esile selle valdkonna olulisust, mis on aluseks kõigi Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tegevusvaldkondadele nende jätkusuutlikul edendamisel.)

Käesolev arengukava sisaldabki tegevusvaldkonnapõhiselt vastavalt nende allvisioone, hetkeolukorra analüüse, eesmärgi, mõõdikuid ja indikaatoreid, meetmeid, tegevusi ning nende vahetuid tulemusi. Siinjuures tuleb mainida, et valdkonna eesmärgid ja meetmed ei ole kõik üks-üheses seoses – ühe tegevusvaldkonna meetmed võivad kaasa aidata kõigi samas tegevusvaldkonnas esitatud eesmärkide saavutamisele. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava juurde kuulub ka vastav finantsplaan, mis on esitatud lisana.

Käesolevasse arengukavasse on esmakordselt lisatud ka valitsemisala arengukava soovituslik element ehk valitsemisala organisatsiooni arengukava. Arengukava on koostatud eesmärgil, et välja töötada ja kaardistada ka Põllumajandusministeeriumi kui asjaomast valdkonda juhtiva administratsiooni strateegilised eesmärgid ja tegevused, kindlustamaks veelgi kogu valitsemisala eesmärkide saavutamist. Oluline on tagada piisavalt kiire riigihaldusreformi areng Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) (nii turukorraldusmeetmete, muutuva otsetoetussüsteemi kui Euroopa Liidu fondidest võimaldatavate meetmete) ja sellega kaasnevate meetmete (maaelu arengukava meetmed) rakendamisel. Siinjuures tuleb keskenduda halduskoormuse vähendamisele, ka toetuste taotlemist silmas pidades.

Lisaks on oluline panustada innovatsiooni edendamisse ja kvaliteedisüsteemide vajalike tugisüsteemide arengusse.

Valitsemisala organisatsiooni arengukava tegevusvaldkond erineb kogu valitsemisala arengukavast selle poolest, et erinevalt arengukavade koostamise tavanõuetest on hetkeolukorras kajastatud dubleerivalt ka mõningaid meetmete alla olevaid tuleviku arendustegevusi (esmakordse kogumi koondamise lihtsustamise ja terviklikkuse eesmärgil) ja selle tegevusvaldkonna meetmed ei kajastu eraldi finantsplaanis.

Toiduohutuse, taimetervise ning loomade heaolu ja tervishoiu valdkonnal on oluline roll inim- ja loomatervise ning ohutu elukeskkonna tagamisel ning ka majanduskasvu ja konkurentsivõime suurendamisel põllumajanduses. Seetõttu on käesoleva arengukava vastavas peatükis käsitletud nimetatud valdkonnas kavandatavaid tegevusi, mille eesmärk on tagada ohutu toit, loomade heaolu ja tervis, ohutu keskkond ning põllumajandussaaduste ja tootmissisendite nõuetekohasus.

Teatavasti on Eestil Euroopa Liidu liikmesriigina võimalus osaleda ka ühenduse maaelu ja kalanduspoliitikas ning saada osa Euroopa Liidu eelarvest vastavate tegevusvaldkondade arengu toetusteks. Sellest tulenevalt on antud valitsemisala arengukavas käsitletud mõlemates nimetatud valdkonna arengukavades kavandatavaid tegevusi. Seega sõltub antud valitsemisala arengukava rakendatavus nii riigi eelarvevahenditest kui Euroopa Liidu eelarvest kaasfinantseeritavate programmide rahastamisest.

Valitsemisala arengukavas on arvestatud ühelt poolt ÜPP konkurentsivõimele ja säästvate arengule suunatud otsuseid, mis läbi toetuste lahtisidumise tootmisest parandavad turule orienteeritust ja läbi erinevate keskkonna-, toiduohutus- ja loomade heaolu nõuete suurendavad põllumajandustootjate omavastutust, aidates kaasa keskkonnasäästlikkusele ja tarbija rahulolule. Teisest küljest on arvestatud ka WTO läbirääkimistest tulenevat survet ÜPP arengule ja sellest tulenevat toetuste vähenemist ning maailma põllumajandusturu liberaliseerimist.

Riigi kohustus on tagada EL õiguses nõutud pädevate asutuste jätkusuutlikkus ja neile seadusega pandud ülesannete nõuetekohane täitmine, millest sõltub oluliselt nii riskide ohjamine kui konkurentsivõime tagamine. Oluline nimetatud ülesannete täitmisel on kindlustatus nõuetekohase laboriteenuse ja rakenduslike teadusuuringutega.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava koostamine ja koordineerimine toimub Põllumajandusministeeriumi kantsleri juhtimisel. Nii arengukava koostamise eeltöö kui selle täiendamise sisuettepanekud tehakse vastavate asekanterite eestvedamisel tegevusvaldkondade põhistes töögruppides, kuhu on kaasatud ka Põllumajandusministeeriumi allasutuste esindajad.

Arengukava eesmärkide saavutustaset hinnatakse vastavate tulemusindikaatorite põhjal iga aasta lõpus ja täiendatakse uue aasta algul. Täiendatud ja kinnitatud arengukava esitatakse Rahandusministeeriumile iga aasta 1. märtsiks v.a Riigikogu korraliste valimiste aastal, mil esitatakse nimetatud arengukava hiljemalt 1. maile vahetult eelneval tööpäeval. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava kinnitab põllumajandusminister.

Põllumajandusministeeriumi Valitsemisala ja selle põhifunktsioonid

Põllumajandusministeerium tegutseb Vabariigi Valitsuse 30. juuli 2004. a määruse nr 264 [Põllumajandusministeeriumi põhimäärus](#) alusel ning on valitsusasutus, mis täidab seadusest tulenevaid ja Vabariigi Valitsuse poolt seaduse alusel antud ülesandeid oma valitsemisalas.

Põhimääruse kohaselt kuulub **Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse** maaelu poliitika, põllumajanduspoliitika, kalanduspoliitika kalamajandust puudutava osa ja põllumajandustoodete kaubanduspoliitika kavandamine ja elluviimine, toidu ohutuse ja nõuetekohasuse tagamise korraldamine, loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse alase tegevuse koordineerimine, põllumajandusteadus- ja arendustegevuse ning põllumajandushariduse korraldamine ja vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

Põhimäärusest tulenev ministeeriumi tegevuse eesmärk:

Luuu tingimused Eesti maaelu, põllu- ja kalamajanduse jätkusuutlikuks ja mitmekesiseks arenguks, tagada ohutu ja nõuetekohane toit ja sööt, hea loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse alane olukord maaelu-, põllumajandus- ja kalanduspoliitika väljatöötamise, elluviimise ja tulemuste hindamise ning toiduohutuse, loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse nõuete väljatöötamise ja rakendamise korraldamise kaudu.

Põhimäärusest tulenevad ministeeriumi põhiülesanded:

- 1) arengukavade väljatöötamine, nende rahastamise ja elluviimise korraldamine ning hindamine;
- 2) koostöö arengukavade väljatöötamisel teiste ministeeriumidega;
- 3) õigusaktide eelnõude väljatöötamine, tagada nende vastavus põhiseadusele ja seadustele ning täita õigusaktidega määratud ülesanded;
- 4) rahvusvahelise koostöö korraldamine, Euroopa Liidu otsustusprotsessides osalemine.

Ministeeriumi juhib põllumajandusminister. Kantsler juhib ministeeriumi struktuuriüksuste, välja arvatud siseauditi osakonna tööd, koordineerib ministeeriumi valitsemisalas olevate valitsusasutuste ja ministeeriumi hallatavate riigiasutuste tegevust ja korraldab ministeeriumi asjaajamist. Kantsler juhib vahetult asekanterite tööd. Ministeeriumi koosseisus on maaelu- ja kalanduspoliitika asekanterleri, põllumajandus- ja kaubanduspoliitika asekanterleri, toiduohutuse asekanterleri ning välissuhete ja arenduse asekanterleri ametikoht. Osakondade tööd juhivad osakonnajuhatajad, kes tagavad osakondadele pandud ülesannete õiguspärase, täpse ja tähtaegse täitmise. Ministeeriumi struktuuri kuuluvad väljaspool struktuuriüksusi ministri nõunikud, ministeeriumi nõunikud ja kantsleri ja asekanterlite vanemabid. Ministri nõunikud alluvad vahetult ministrile, kes nimetab nad ametisse ja vabastab ametist. Ministeeriumi nõunikud alluvad vahetult kantslerile, kes nimetab nad ametisse ja vabastab ametist. Ministri nõuniku ja ministeeriumi nõuniku ülesanded ja alluvus määratakse nõuniku ametijuhendiga, mille kinnitab minister või kantsler. Osakondade koosseisu võivad kuuluda vastavalt osakonna põhimäärusele bürood.

Põllumajandusministeeriumi osakonnad ja nende põhiülesanded:

Põhiosakonnad:

- 1) Maaelu arengu osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia maaelu poliitikat.
- 2) Kalamajandusosakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia kalanduspoliitikat.
- 3) Kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia põllumajandustoodete kaubanduspoliitikat.
- 4) Põllumajandusturu korraldamise osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia põllumajanduspoliitikat.
- 5) Taimetervise osakond – põhiülesanne on kavandada arengusuunad taimekaitse, taimetervise, sordikaitse, seemne- ja taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduse, väetiste kasutamise ja sööda tootmise valdkonnas.
- 6) Toidu- ja veterinaarosakond – põhiülesanne on kavandada arengusuunad toiduohutuse, loomatervise ja -kaitse ning põllumajandusloomade aretuse valdkonnas.
- 7) Teadus- ja arendusosakond – põhiülesanne on välja töötada ministeeriumi tegevusvaldkonnas riiklikke teadus- ja arendusprogramme ning korraldada nende täitmine.

Tugiosakonnad:

- 8) Siseauditi osakond – Osakonna põhiülesanne on teostada siseauditeid ministeeriumis ja ministeeriumi valitsemisala asutustes, et anda sõltumatu hinnang nende tegevuse seaduslikkuse, sihipärasuse, säästlikkuse, tõhususe, mõjususe ja sisekontrollisüsteemi toimimise kohta, koordineerida ministeeriumi ja ministeeriumi valitsemisala siseauditi tööd ning teha ettepanekuid sisekontrollisüsteemide täiustamise kohta.
- 9) Personaliosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala riigiasutuste personalitööd ja koolitustegevust.
- 10) Õigusosakond - põhiülesanne on koordineerida ministeeriumi õigusloomet, osaleda õigusaktide eelnõude väljatöötamises, tagada väljatöötatavate õigusaktide eelnõude omavaheline seostatus ning vastavus põhiseadusele ja seadustele, korraldada õigusaktide eelnõude menetlemist ja Vabariigi Valitsusele esitamist, ministeeriumile kooskõlastamiseks esitatud eelnõude kooskõlastamist ja ministeeriumi esindamist kohtuorganites ning nõustada ministeeriumi õigusküsimustes.
- 11) Välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala tegevust Euroopa Liidu otsustusprotsessis ja rahvusvahelises koostöös osalemisel, koordineerida välisabiprojektide ettevalmistamist ja kontrollida nende täitmist.
- 12) Haldusosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala asjaajamist, ministeeriumi valitsemisel oleva riigivara haldamist ja arvestust, riigihankeid, infotehnoloogia haldamist ja arendamist, üldist kriisireguleerimist, riigi tegevusvarude soetamist ja hoidmist, korraldada riigisaladuse kaitse alast tegevust ning pidada arhiivi.
- 13) Avalike suhete osakond - põhiülesanne on teavitada avalikkust ministeeriumi tegevusest.

14) Finantsosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala eelarvestamist, raamatupidamisarvestust ja finantsaruandluse koostamist.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala asutused:

Ministeeriumi valitsemisalas olevate valitsusasutuste ja ministeeriumi hallatavate riigiasutuste pädevus ministeeriumi valitsemisalas olevate ülesannete täitmisel on sätestatud nende põhimäärustes. Kokku on haldusalas 27 allasutust (neist 13 on piirkondlikud maaparandusbürood)

Põllumajandusministeeriumi valitsusasutusteks on :

- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (koosseisus regioonide osakond, kuhu kuulub 7 regionaalset bürood)
- Veterinaar- ja Toiduamet (koosseisus 15 veterinaarkeskust kohalike asutustena)
- Taimetoodangu Inspeksioon (koosseisus Järelevalveosakond koos 15 maakonnabürooga)

Põllumajandusministeeriumi hallatavad riigiasutused on:

- Põllumajandusuuringute Keskus (koosseisus 1 katsejaam ja 2 katsekeskust),
- Veterinaar- ja Toidulaboratoorium (koosseisus 3 piirkondlikku laborit),
- Maamajanduse Infokeskus,
- Jõudluskontrolli Keskus,
- Piirkondlikud Maaparandusbürood (13),
- Maaparanduse Ehitusjärelevalve- ja Ekspertiisibüroo.
- Eesti Maaviljeluse Instituut,
- Jõgeva Sordiaretuse Instituut,
- Eesti Põllumajandusmuuseum,
- Eesti Piimandusmuuseum,
- C. R. Jakobsoni Talumuuseum

Riigiosalusega aktsiaselts:

- Loomsete Jäätmete Käitlemise AS

Riigi asutatud eraõiguslik juriidiline isik, mille asutajaõiguste teostaja on Põllumajandusministeerium:

- Maaelu Edendamise Sihtasutus

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala strateegilised alused

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala MISSIOON on:

Tagame konkurentsivõimelise põllumajandus- ja kalandussektori ning aitame kaasa maapiirkondade arengule!

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala VISIOON on:

Eestis on elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala põhitegevusvaldkonnad:

- 1) **Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid**
Alavisioon: Terve inimene, terve ja kaitstud loom, ohutum keskkond.
- 2) **Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus**
Alavisioon: Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik maaelanikkond.
- 3) **Kalandus**
Alavisioon: Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik kalurkond.
- 4) **Teadus- ja arendus**
Alavisioon: Tulemuslik teadustegevus, põhjalikud teadmised ja väärtustatud maamajandusharidus.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tugitegevusvaldkond:

- 5) **Valitsemisala organisatsiooni arendamine**
Alavisioon: Riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud administratsioon, kes suudab täita partnerite kaasabil püstitatud strateegilisi eesmärke!

Valitsemisala strateegilised siseriiklikud alused:

Riigi eelarvestrateegia 2008-2011;

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2007-2011;

Säästev Eesti 21;

Eesti maaelu arengukava 2007-2013;

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava;

Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013;

Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan;

„Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine arengukava aastateks 2007-2013” ja selle rakendusplaan;

Arengukava “Eesti toit”;

Riiklik programm „Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004-2008”;

„Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan”;

„Eesti põllumajandusteaduste arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan” .

1 Tegevusvaldkond: Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Terve inimene, terve ja kaitstud loom, ohutum elukeskkond!

1.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Üldistatud lühiülevaade kogu tegevusvaldkonna põhiolemusest

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev toiduohutuse, taimetervise ning loomade heaolu ja tervishoiu tegevusvaldkond hõlmab toiduohutuse, loomatervise, veterinaarpraksise, loomakaitse, põllumajandusloomade aretuse, taimetervise, taimekaitse, sordikaitse, seemne ja taimse paljundusmaterjali tootmise ja turustamise, väetiste ja sööda käitlemise, mahepõllumajanduse ning aiandustoodete kvaliteedi valdkonna korraldamist ning nende nõuetele vastavuse riikliku järelevalve teostamist.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest

1. Tagada kogu valdkonnas korrapärane, riskidest lähtuv ja asjakohase sagedusega ning tulemuslik järelevalve, arvestades seejuures tootjate ja töötajate omavastutuse suurenemisega;
2. Tarbijaskonna teadlikkuse tõstmine toiduohutuse valdkonnas;
3. Olemasoleva loomsete jäätmete käitlemise süsteemi jätkusuutlikkuse analüüs ja vajadusel selle täiendamine;
4. Tõsta ametkondade materiaaltehnilist valmisolekut ulatuslike loomataudide tõrjel ja tagajärgede likvideerimisel; tagada jätkuvalt ametkondade valmisolek olukordadeks, kui selgub, et sööt või toit kujutab inimestele või loomadele otseselt või kaudselt keskkonna kaudu tõsist ohtu;
5. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise riikliku tegevuskava koostamine;
6. Taimetervise valdkonnas pikemas perspektiivis valdkonnapõhisele inspekterimissüsteemile üleminek ja Taimetoodangu Inspektsiooni järelevalveametnike kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ning vastavuse hindamise süsteemi loomine.

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest (allasutused, PM osakonnad)

Veterinaar- ja Toiduamet (edaspidi VTA) teostab järelevalvet veterinaartegevust, sööda hügieeni, toiduohutust, põllumajandusloomade aretust, turukorraldust ja mahepõllumajandust reguleerivates õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle.

VTA eesmärgiks on tagada tarbijaskonnale ohutu, tervisliku ja kvaliteetse toidutoorme ja toidu tootmine, ära hoida ja likvideerida loomade nakkushaigusi, kaitsta inimest loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest, kaitstes samas loomi nende tervist ja heaolu ohustada võiva inimesepoolse tegevuse või tegevusetuse eest, ning tagada põllumajandusloomade jõudlusvõime ja

geneetilise väärtuse suurenemine ning genofondi säilimine ja loomakasvatuse majanduslik tasuvus.

Kokku on VTAs 331 teenistajat, nendest 76 töötab keskasutuses ja 226 maakondlikes veterinaarkeskustes ning 28 piiripunktides. Neile lisandub 156 [volitatud veterinaararsti](#) - tegevusluba omavad veterinaararstid, kellele on veterinaarkorralduse seaduses sätestatud korras antud volitus teatud loomataudide ennetamise ja tõrje toimingute teostamiseks ning VTA järelevalvealasse kuuluvate objektide seisundi kontrollimise volitus.

Oma tegevuses kasutab veterinaarkorralduse seaduse ja [toiduseaduse alusel volitatud laboratooriumide teenuseid](#), valdavalt analüüsitakse järelevalve käigus võetud proove Veterinaar- ja Toiudulaboratooriumis.

Taimetervise, taimekaitsevahendite, mahepõllumajanduse, aiandustoodete, väetiste, seemne ja paljundusmaterjali ning sordikaitse valdkonnas teostab riiklikku järelevalvet Taimetoodangu Inspeksioon, kes oma ülesandeid täites teeb koostööd Tarbijakaitseameti, Metsakaitse- ja Metsauenduskeskuse, Maksu- ja Tolliameti jt. täidesaatva riigivõimu asutustega. Taimetoodangu Inspeksiooni poolt järelevalve käigus võetud proovid analüüsitakse valdavalt Põllumajandusuuringute Keskuses.

Tegevusvaldkonna õigusaktide väljatöötamise ja tegevuste koordineerimise eest vastutavad Põllumajandusministeeriumi toidu- ja veterinaarosakond ning taimetervise osakond.

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest õigusaktidest ja arengukavadest.

Peamisteks valdkonda reguleerivateks seadusteks on toiduseadus, veterinaarkorralduse seadus, loomatauditõrje seadus, loomakaitseadus, põllumajandusloomade aretuse seadus, loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seadus, taimekaitseadus, söödaseadus, mahepõllumajanduse seadus, taimede paljundamise ja sordikaitse seadus ning väetiseadus. Lisaks reguleerivad valdkonda otsekohalduvad Euroopa Ühenduse õigusaktid. Tegevusvaldkonna kohta on välja töötatud situatsiooniplaanid kriisiolukordade ohjamiseks ja tegevuste koordineerimiseks.

1.2 Hetkeolukorra analüüs

Toiduohutus taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid on olulised tegurid inimeste ja loomade hea tervisliku seisundi ning ohutuma keskkonna tagamiseks. Võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eesti elanike keskmine oodatav eluiga madalam ning suremuse ja haigestumuse näitajad kõrgemad. Kõnealuste näitajate halvenemisel võib ohtu sattuda Eesti riigi jätkusuutlik areng.

Inimese hea tervisliku seisundi tagamiseks on ühtviisi tähtis nii ohutu ja kvaliteetse toidu kättesaadavus kui ka võimalus teha teadlikke toitumisvalikuid. Samuti on oluline tegur ohutu ja kvaliteetse sööda olemasolu loomade hea tervisliku seisundi ning inimesele ohutu loomse toidu tagamisel. Ohutuma keskkonna kindlustab muuhulgas taimetervisenõuete järgimine ning põllumajanduses kasutatavate tootmissisendite nõuetekohasus.

Tegemist on valdkonnaga, kus õigusaktidest tulenevate nõuete täitmine mõjutab otseselt nii inimese, looma kui taime tervislikku seisundit ja heaolu ning kus järelevalvesuutlikkus mõjutab oluliselt ka ausa turukonkurentsi tagamist nõudeid järgivatele ettevõtjatele. Just selle funktsiooni parema toimimise ja ohutuma keskkonna tagamise **eelduseks** on toiduohutuse ning taimetervise ja loomade tervishoiu tegevusvaldkonnas **tõhusa õigusliku raamistiku olemasolu**. Sellest tulenevalt on erinevalt teistest valitsemisala tegevusvaldkondadest õigusloome esile toodud mitte ainult tegevuse, vaid lausa meetmena (tegevuste kogumina).

Jätkunud on Euroopa Liiduga liitumisel kaasnenu **Eesti poolne regulaarne osalus Euroopa Liidu institutsioonide õigusloome protsessis**. Et kaasa aidata kvaliteetsemale õigusaktidega kehtestatud nõuete täitmise järelevalvele, on tõhustatud nii järelevalveametnike erialast väljaõpet ning järelevalvesüsteemi auditite läbiviimist. Järjest enam on pööratud tähelepanu valdkonna järelevalve tulemuslikkusele ning valdkonna spetsiifikast tulenevate riskide regulaarsele analüüsile.

Valdkonnas on saavutatud järjepidevus toiduohutuse ning loomade tervishoiu ja taimetervise seireprogrammide osas, mida korraldatakse saaste- ja jääkainete, zoonooside, lisaainete, taimekaitsevahendite jääkide, mükotoksiinide, dioksiinide ja dioksiinilaadsete polüklooritud bifenuülide ning ohtlike taimekahjustajate avastamiseks vastavalt kas toidus, söödas, elusloomadel või taimedel ja taimsetel saadustel. Seireprogrammide järjepidevus on loonud informatiivse aluse siseriiklikele otsustele, õigusaktidele ning Eesti seisukohtade kujundamisele Euroopa Liidu institutsioonides.

Euroopa Komisjon on esitanud teatise Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele, mis käsitleb Euroopa Liidu uut **loomatervishoiustrateegiat aastateks 2007–2013: „Haiguste ennetamine on parem kui ravi”**. Nimetatud institutsioonid on teatist arutanud ja selle heaks kiitnud. Teatisega on tutvunud ka Vabariigi Valitsus ja Riigikogu asjaomased komisjonid.

Strateegia põhilised tegurid on uue horisontaalse õigusliku raamistiku kasutuselevõtt, ühtlustatud kulude jagamise süsteemi võimalik väljatöötamine, ELi tasandi ekspordistrateegia väljatöötamine ning loomade identifitseerimise ja sertifitseerimise elektroonilise süsteemi rakendamine, teavitamise, koostöö ja kolmandatele riikidele osutatava tehnilise abi parandamine ning teadusuuringute toetamine.

Loomatervishoiupoliitika üldine eesmärk on rahvatervise kõrge taseme tagamine. Hea loomatervise alane olukord aitab kaasa majanduskasvu ja konkurentsivõime suurenemisele. Edendades häid põllumajandustavasid saame ennetada loomahaiguste levikut, mida tuleb teha vastavuses loomakaitse eeskirjadega ning säästva arengu põhimõtetega.

Strateegiliste eesmärkide elluviimiseks on koostatud tegevuskava, mis keskendub neljale põhisambale ehk tegevusvaldkonnale:

1. prioriteetide määramine ELi meetmete jaoks,
2. EL-i loomatervishoiu raamistik
3. ennetustegevus, järelevalve ja kriisivalmidus
4. teadus, uuendustegevus ja teadusuuringud

Uus strateegia on aluseks Euroopa Liidu loomatervise alase seadusandluse uuendamisel ja mõjutab seeläbi valdkonna arengut.

Järelevalve efektiivseks toimimiseks ja tulevikuotsuste tegemiseks etendavad eriti olulist rolli erinevate andmete süstematiseeritud kogumine, kättesaadavus ja töötlemisvõimalused. **Paraku puudub hetkel Eestis täiuslik ühtne toitumisalaste uuringute tulemusi sisaldav andmebaas.** Selle puudumine seab tõsisesse ohtu normide aluseks olevate teaduslikult põhjendatud hinnangute andmise ja riskide hindamise. Eelnevale lisaks ei ole võimalik sellise andmebaasi puudumise tõttu Eesti huve Euroopa Liidu otsustusprotsessis põhjendatult kaitsta. 2006. aastal läbiviidud toitumise faktilise uuringu eeluuringu tulemusel selgus, et seni Eestis teostatud toitumist puudutavad uuringud ei võimalda vajalikul tasemel terviseriskianalüüsi teostamist. 2007. aastal töötati ekspertide tööühma poolt välja edaspidiseks riskihindamiseks vajalikke tingimusi rahuldava rahvastiku toitumise uuringu meetodika. Uuringumeetodika koostamisel arvestati eelkõige andmetega, mida kasutatakse Euroopa Toiduohutusameti poolt riskihindamise läbiviimiseks. Kvaliteetne andmetöötluse tulem ning järelevalve toimivus sõltuvad suuresti ka **laboratoorsest baasist** ja diagnostikavõimalustest, mis eeldavad **järjepidevat kohandamist uueneva tehnoloogia ja muutuvate** toidu tootmist ja töötlemist käsitlevate **nõuetega. Hetkel on piiratud ressursidest tulenevalt ohus nii referentlaboratooriumide, kui kogu toiduohutuse järelvalvesüsteemi jätkusuutlikkus.** Riiklikud referentlaboratooriumid on nimetatud toidu-, sööda- ja loomahaiguste valdkondades, kus täpsed analüüsi ning diagnostilised tulemused on väga olulised. Nii EÜ, kui riiklike referentlaborite abil tagatakse analüütiliste tulemuste ühtlus ja hea kvaliteet ning seeläbi õigusaktide pädev rakendamine, ka on need olulised ühendusesisese kaubanduse kontekstis. Tulenevalt määrustest (EÜ) nr 882/2004 ning 776/2006 on igal liikmesriigil kohustus referentlaboratooriumide nimetamiseks. Eestis on enamik neist nimetatud, kusjuures VTL kannab volitust 22 valdkonnas (üks neist on täiendavalt jagatud 4 alamvaldkonnaks oma mahukuse ja spetsiifika tõttu). Eelarveliste vahendite puudumise tõttu on Eestil jätkuvalt nimetamata ja lepingud sõlmimata teatud saasteainete ja loomataudide osas teiste liikmesriikide referentlaboratooriumidega. Tegemist on selliste valdkondadega, kus referenttegevuse marginaalsuse (merelised biotoksiinid) või loomataudi ebatõenäolise esinemise (lammaste katarraalne palavik, hobuste aafrika palavik) või väga rangete bioohutusala seadmeid nõudvate investeeringute (suu- ja sõrataudi elusviirusega manipuleerimist nõudvad tegevused) tõttu ei ole otstarbekas siseriiklikult laboratooriumiteenust välja arendada. Samas on määruse 882/2004 artikkel 33 kohaselt igal liikmesriigil kohustus ka kõnealustes valdkondades

korraldada referentlaboratooriumi määramine ühenduse referentlaboratooriumi jaoks. Seetõttu on oodata Komisjoni poolt tähelepanu juhtimist võetud kohustuste täitmiseks.

Üheks probleemiks antud valdkonnas on Eesti suhteliselt passiivne osalemine nii Maailma Loomatervise Ameti (OIE), Codex Alimentarius'e¹, Rahvusvahelise Taimekaitsekonventsiooni (IPPC), Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ja Rahvusvahelise Uute Taimesortide Kaitse Liidu (UPOV) reeglite väljatöötamisel kui ka kesised võimalused kaasata rohkem rakendusasutuste eksperte Euroopa Liidu õigusaktide väljatöötamise protsessi. Seda on põhjustanud ebapiisav rahastamine ekspertide kaasamiseks ning vajalike andmete kogumiseks (nt seireprogrammide teostamiseks), aga ka Eesti seisukohtade kujundamisse kaasatavate erinevate osapoolte passiivsus.

Senini on Eesti olnud taimede ja loomade tervise tagamisel edukas. Viimase 10 aasta jooksul on Eestis kohastunud vaid üks ohtlik taimekahjustaja – kartuli-ringmädanik.

Alates 1994. aastast, kui diagnoositi üks sigade klassikalise katku juhtum, kuni 2007. aastani ei olnud Eestis ühtegi eriti ohtlikku loomataudi puhangut.

2006. a. tuvastati seire käigus Eestis elavatel metstuvitel **Newcastle'i haiguse viirus**. 2007. a. olid samast viirustüvest põhjustatud taudipuhangud AS-s Abja Muna ja AS-s Tallegg. Kokku hukati üle 240 000 munakana. Eesti on rakendanud siiani kõigi eriti ohtlike loomataudide, sealhulgas Newcastle'i haiguse, suhtes mittevaktsineerimise poliitikat. Enne 2007. aasta juhtumeid oli viimane Newcastle'i haiguse juhtum Eestis 1962 aastal. Newcastle'i haiguse alane olukord Eestis on muutunud. Tuvide kaudu leviv Newcastle'i haiguse viirus ei kutsu linnukarjas esile klassikalisi haigusnähte ning suurt surevust, kuid on piisavalt patogeenne, et põhjustada munatoodangu langust ning õigustada vajalikke tauditõrjemeetmeid, sealhulgas nakatunud karja hukkamist. Sellise varjatud viiruse leviku jälgimine ja vajalike tõrjemeetmete rakendamine on probleemne. Viiruse jätkuva leviku lõpetamiseks mets- ja põllumajanduslindude vahel otsustati alustada alates 2008 aastast Eestis peetavate põllumajanduslindude ennetavat vaktsineerimist.

2007. a. jätkati 2005. a. alustatud metsamarutaudi tõrjet. Toimus 2 vaktsineerimist kogu Eesti territooriumil. Metsloomade marutaudi vastase vaktsineerimisprogrammi rakendamine on andnud väga hea tulemuse. 2006. aasta vaktsineerimise efektiivsuse kontrolli esialgsete andmete põhjal oli vaktsiini söönud 85 % sihtgrupi loomadest. Loomadel diagnoositud marutaudijuhtude arv on vähenenud **266 juhult 2005. a 4 juhtumile 2007. a**. Metsloomade vaktsineerimist jätkatakse kuni marutaudi riigist täielikult väljatõrjumiseni ning edaspidi naaberriikidega piirnevates puhversoonides seni, kuni ka nendes riikides on saavutatud marutaudivabadus.

Vastavalt iga-aastastele loomade haigustetõrje programmidele teostatakse seiret Eesti loomakarjades ligi 40-le kodu- ja põllumajandusloomi ohustavale haigusele, sh marutaudile, BSE ehk hullulehmatõvele, veiste leukoosile, brutselloosile, tuberkuloosile ning teistele taudidele, millistest paljud võivad kanduda loomadelt inimestele kas vahetu kontakti kaudu loomadega või nendelt loomadelt saadud toidu

---

¹ **Codex Alimentarius** - FAO ja WHO toidustandardite väljatöötamisega tegelev organisatsioon (CA)

tarbimisel. Riikliku loomataudi tõrjeprogrammi raames planeeritakse alustada 2009 aastal veiste tuberkuloosi, brutselloosi ja leukoosi ning lammaste brutselloosi selliste seireskeemide rakendamist, mille alusel on võimalik taotleda **Euroopa Komisjonilt nende haiguste suhtes vaba staatust**. Vaba staatus võimaldab edaspidi vähendada rutiinseid seiremahte, lihtsustab ühendusesisest veistega kauplemist ning jäävad ära täiendavad diagnostilised uuringud enne kaubeldavate loomapartiide moodustamist.

Tulenevalt võimalikest epideemiaste ning loomataudide ja ohtlike taimekahjustajate leviku puhangutest **peame me Eesti jätkusuutlikku arengu tagamiseks valmis olema ka võimalikeks kriisiolukordadeks**. Võimalused nende levikuks Eestisse on võrreldes varasema perioodiga seoses maailma kaubanduse globaliseerumisega tunduvalt suurenenud, millele reageerimiseks on vajalik tagada tõhus toidujärevalve, loomade tervise ja taimetervise eest vastutavate institutsioonide valmisolek. Seoses ülemaailmse soojenemisega on jõudnud Kesk–Euroopasse ka sellised taudid, mis varem ohustasid vaid Euroopa lõunapoolsemaid piirkondi. Olulisemaks neist tuleb lugeda lammaste katarraalset palavikku (*Bluetongue*), mille suhtes tuleb lisaks veise-, lamba- ja kitsekarjade seirele teostada ka haigust levitavate vektorputukate seiret. Hädaolukordade väljaselgitamiseks on koostatud Põllumajandusministeeriumis riskianalüüs, kus suurimateks riskideks on hinnatud loomataudi ulatuslikku ja kiiret levikut ning toiduohutuse kriisi; mõlemad võivad kaasa tuua väga raskeid tagajärgi. Hädaolukorra võivad põhjustada ka taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse, ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse ning ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile, kuid nende hädaolukordade tekkimise tõenäosust on hinnatud väiksemaks ja tagajärgi kergemaks, kui loomataudi ja toiduohutuse kriisi korral.

Epideemiaste ja loomataudide ohuks valmisoleku suurendamiseks on väljatöötatud tauditõrjeprogrammid ja valmisolekukavad, mille alusel on viidud läbi treeninguid, et tagada nii riigisüsteemide kui ka põllumajandussektori valmisolek kriisiolukordadeks. Väljatöötamisel on situatsioonplaanid, mis sätestavad ametkondade poolt rakendatavad meetmed olukordades, kui selgub, et sööt või toit kujutab inimestele või loomadele otseselt või kaudselt keskkonna kaudu tõsist ohtu.

Nii olemasolevate kui võimalike ohtlike nakkushaiguste levikul ning elukeskkonna halvenemisel on otsene negatiivne mõju nii Eesti elu- kui majanduskeskkonnale. Erinevate haiguste ja taudidega nakatumisi aitab ära hoida ka alates 1. jaanuarist 2005 käivitunud Loomsete Jäätmete Käitlemise AS asukohaga Väike-Maarjas, mis kogub ja töötleb 1. ja 2. kategooria loomseid jäätmeid. **2006 aasta jooksul käideldi Väike – Maarja loomsete jäätmete käitlemise tehases kokku 10,3 tuhat tonni loomseid jäätmeid. 2007.a oli tehase töös mitmeid tehnilisi probleeme ja jäätmeid tuli vedada käitlemiseks Leedu tehasesse ja erandkorras ka matta. Tehase töökindluse suurendamiseks on moodustatud töögrupp, mis töötab välja kriisiprogrammi. Lisaks olemasolevale kahele tootmisliinile on plaanis ehitada ja tööle rakendada ka kolmas.**

Ohtlike taimekahjustajate seireprogrammide korraldamine ning kahjustaja avastamisel õigeaegsete tõrjabinõude rakendamine on ära hoidnud ohtlike taimekahjustajate leviku ja kohastumise Eestis. **2007. aastal viidi läbi seireprogrammid 9 ohtliku taimekahjustaja puudumise või esinemise tuvastamiseks.** Seiretulemuste alusel

hävitati *Phytophthora ramorum* iga saastunud rododendronite partiid ning alustati seiret Eestis 2007. aastal esmakordselt avastatud männiliike ohustava seenhaiguse punavöötaudi levikust ülevaate saamiseks. Kolmandatest riikidest toodud taimede ja taimsete saaduste partiides ei ole uusi ohtlikke taimekahjustajaid avastatud. Tõhustatud on pistelist kontrolli EL liikmesriikidest Eestisse toimetatud taimede ja taimsete saaduste üle, mis on võimaldanud saastunud taimed õigeaegselt turult kõrvaldada. Eestil on **jätakuvalt viljapuu-bakterpõletiku (*Erwinia amylovora*) kaitstava piirkonna staatus**, mis võimaldab ettevõtjatel pidada kaubavahetust sarnaste kaitstavate piirkondadega Ühenduses taime liikide osas, mis kaitstavasse piirkonda toimetamisel peavad vastama erinõuetele. Samas tuleb suurendada valmisolekut viljapuu-bakterpõletiku tõrjeabinõude korraldamiseks, kuna 2007. aastal tuvastati see kahjustaja Lätis. Soovitud tulemuseni ei ole jõutud kartuli-ringmädaniku kollete likvideerimisega, mis osaliselt on põhjustatud sellest, et siiani ei ole jõustunud tõrjeabinõude rakendamise kulude hüvitamise kord. Nimetatud kord on oluline ka teiste ohtlike taimekahjustajate leviku peatamisel.

Välisprojekti abil on oluliselt tõusnud Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) taimeterviselabori funktsionaalne suutlikkus ohtlike taimekahjustajate määramisel. 2007. aastal valmis PMK karantiinikasvuhoone, kus nõuetekohastes tingimustes saab käidelda ohtlike taimekahjustajaid ja nendega saastunud taimset materjali. Kasvuhoone olemasolu suurendab PMK suutlikkust biotestide läbiviimisel ja proovide analüüsimisel ning annab PMK-le võimaluse osaleda EL tasandil toimuvates ringtestides, analüüsimeetodite väljatöötamisel ja ühtlustamisel. Samas vajab PMK kasvuhoone ülalpidamiseks täiendavaid rahalisi vahendeid. Taimeterviselabori jätkuvaks arendamiseks on käivitunud uus välisprojekt ohtlike metsa- ja puidukahjustajate määramise kohta.

Ebapiisav järelevalve ohtlike taimekahjustajate leviku üle võib riigile kaasa tuua probleeme kaupade liikumisel ning põhjustada otseselt majanduslikku kahju Eesti ettevõtjatele, millega võivad täiendavalt kaasned ka Euroopa Komisjoni poolsed sanktsioonid. Taimeterviselabori järelevalve tõhustamiseks ja ohtlike taimekahjustajate seireks ning põllumajandustootjatele ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise kulude hüvitamiseks on vajalikud täiendavad ressursid.

Toiduahela ohutuse ja põllumajandussaaduste kvaliteedi saavutamiseks on oluline kvaliteetne seeme ja taimne paljundusmaterjal, mis tagatakse paljundusmaterjali kontrollimisega ja OECD (Majanduskoostöö Arengu Organisatsioon) seemneskeemide kohase seemnete sertifitseerimisega. Seemne ja paljundusmaterjali nõuetele mittevastavus võib tuua probleeme seemne ja paljundusmaterjali turustamisel Euroopa Liidus ning vähendab kogu edaspidise toiduahela kvaliteeti. Üheks seemne kvaliteedi näitajaks on raskesti eraldatava tuulekaera *Avena fatua* L. seemnete puudumine sertifitseeritavas teraviljapartiis. Kuna tuulekaer on raskesti tõrjutav umbrohi ja põhjustab teraviljakasvatustes palju majanduslikku kahju, on tuulekaera leviku piiramiseks karmimaid meetmeid võetud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduses, kus sätestatakse isiku kohustus rakendada tuulekaera tõrjeabinõusid ja Taimetoodangu Inspeksioonile on pandud vastutus tagada riiklik järelevalve tuulekaera leviku ja tõrje üle.

Täiustamist vajab taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi ja kasutamise nõuete järelevalve, mis peab tagama ohutu toidu ja elamisväärse keskkonna. Taimekaitsevahendite kasutamine mõjutab otseselt pinna- ja põhjavee ning mulla ja bioloogilise mitmekesisuse seisukorda. Taimekaitsevahendite

kasutamise kõrgperiood Eesti põllumajanduses oli aastail 1981–1989, mil keemilist taimekaitset tehti 50–75%-l põllukultuuride külvipinnal (1988 – 665,2 tuh. ha 75,6%; 1989 – 522,5 tuh. ha 60,1% ja 1990 – 429,5 tuh. ha 50²). Kui 1990. aastal toimus seoses põllumajanduse madalseisuga järsk taimekaitsevahendite kasutamise vähenemine, siis edaspidi on tendents olnud jällegi vastupidine. Kui 1995. a kasutati Eestis ligikaudu 204 tonni taimekaitsevahendeid, siis 2004. a kasutati neid juba 780 tonni, 2005. a 945 tonni, 2006.a 1100 ning 2007. a 1141 tonni³. Kui arvestada seda, et tänapäeval on kasutusel uuema põlvkonna taimekaitsevahendid, mille hektarinormid on väiksemad, võib järeldada, et taimekaitsevahendite kasutamine on tunduvalt intensiivistunud võrreldes üheksakümnendate aastatega.

Tasakaalustamiseks eeltoodud toetatakse aga Ühise Põllumajanduspoliitika reformi järel (juuni 2003, aprill 2004) varasemast enam just keskkonnasõbralikke tootmisviise ja toodete kvaliteeti. Sellepärast **on Eestis välja töötatud hea taimekaitsetava, üles ehitatud kaasaegsed EL nõuetele vastavad laboratooriumid, õigusaktidesse on sisse viidud taimekaitsevahendite kohustuslik kontroll iga kolme aasta järel ja professionaalseks kasutamiseks mõeldud taimekaitsevahendite kasutajate kohustuslik koolitus.** Tõhustamisel on taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamise ning taimekaitsevahendite jääkide sisalduse kontroll. Eesti osaleb ka referentriigina Euroopa Liidu taimekaitsevahendite ühtses hindamise protsessis.

Liigsete kahjulike ainete sattumist keskkonda aitab vältida mahepõllumajanduse laialdasem viljelemine, olles olulise tähtsusega just tundlikuma keskkonnaga aladel. Keskkonnasõbralike tootmisviiside laialdasemaks kasutuselevõtmiseks kinnitati põllumajandusministri käskkirjaga 2007. aastal mahepõllumajanduse arengukava.

Tõhustamiseks järelevalvet mahepõllumajandusele viitavalt märgistatud toidu valmistamise üle on selle teostamine alates 1. juulist 2007. a täielikult VTA pädevuses. Muudatuse tingis muuhulgas ka valdkonna vastavusse viimine Nõukogu määrusega (EMÜ) nr 2092/91. Esimese peamiseks eesmärgiks ongi tõhusam kontroll mahepõllumajandusele viitavalt märgistatud põllumajandustoodete valmistamise nõuete järgimise üle. Vastavalt teisele nimetatud määrusele tehakse ametlike kontrollide nõuete järgimise üle mitmeaastaste riiklike kontrollikavade alusel korrapäraselt ja riskidega võrreldes proportsionaalselt ning kooskõlas määrustes sätestatud kriteeriumidega.

Nii nagu heaoluriigile omane, on ka Eesti oma arengult jõudnud nii kaugemale, et järjest rohkem hakkame me mõtlema lisaks endi heaolule ka loomade heaolule ja tervislikule seisundile. Loomulikult tulenevad vastavad nõuded ka EL õigusaktidest. **Loomade heaolu nõuete täitmise järelevalve käigus kontrollitakse loomade üldiseid pidamistingimusi loomafarmides, loomade tapaeelset pidamist ja tapmist tapamajades ning loomade avaliku näitamise ja veo nõuete järgimist.** 5. jaanuarist 2007. a rakendusid uued nõuded loomade vedamisele. Seoses sellega hakati väljastama loomade vedamisega tegelevatele isikutele veolubasid ning veovahendite vastavussertifikaate. Alates 5. jaanuarist 2008.a tohib loomi ja linde vedavat maanteesõidukit juhtida või selle saatjana tegutseda ainult isik kellel on sellekohane pädevustunnistus. Seoses sellega alustati 2007.a novembris loomade veoga seotud inimeste koolitamiseks vedajate koolitusprogrammiga. 2007.a lõpuks oli läbinud

² Andmed pärinevad Vabariikliku Taimekaitsejaama vastavate aastate aruannetelt

³ Andmed pärinevad TTI Taimekaitsevahendite registrist

koolituse 272 autojuhti, saatjat, kellele väljastati vastav pädevustunnistus. Koolitusprogramm jätkub 2008.a.

Muutus ka loomade veo teekonna planeerimise kord ning karmistused nõuded üle 8 tunni vedusid teostavatele veovahenditele.

Alates 1. jaanuar 2009.a. peab pikkadel vedudel, kestusega üle 8 tunni, olema veovahend varustatud navigatsioonisüsteemiga, mis teeb loomade transpordi paremini jälgitavaks. GPS abil on võimalik kontrollida veovahendi asukohta, temperatuuri veovahendis, joogivee mahutite vee taset, luukide kinnitusi jpm.

Toiduahela järelevalvesüsteemi seisukohast senini päevakorral olnud pädevuste ja vastustuse killustatuse probleem on nüüdseks lahenduseni jõudnud. 2007. a 1. juulist koondus kogu sööda- ja toidukäitlemise ahela järelevalve Veterinaar- ja Toiduameti pädevusse. Reorganiseerimisel lähtuti Euroopa Parlamendi, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni tasandil tunnustatud seisukohtadest, mis rõhutavad toiduahela ühtsust ja selle jälgitavuse olulisust. Toidu ohutuse tagamiseks tuleb jälgida toidu tootmisahela kõiki osi katkematu tervikuna, alates loomasööda valmistamisest ja toidu esmatootmisest kuni tarbijale üleandmiseni, kuna kõik ahela osad mõjutavad toidu ohutust. Juba olemasoleva lühiajalise kogemuse põhjal võib väita, et selliste omavahel seotud järelevalvealade koondamine ühe asutuse pädevusse on võimaldanud säästlikumalt kasutada nii inim- kui ka materiaalseid ressursse, saavutades nende koondumise vajalikul tasemel kompetentsi kujundamisel ja tegevuse tulemuslikkuse tagamisel, samuti on oluliselt vähenenud erinevate järelevalveasutuste ülesannete kattuvused. Lähtudes riskianalüüsist, on võimalik määrata valdkonna suurema ja väiksema riskiastmega lülid toiduahela eri osades ning tõhusamalt jaotada ressursse kogu valdkonna kontrollimiseks. Läbi ühtse koordineerimise on suudetud tagada järelevalvetegevuse käigus ühtsem lähenemine käitlejatele ja ühtsem arusaamine õigusaktidest tulenevate nõuete rakendamiseks.

Hästikorraldatud järelevalvesüsteem ja seda toetav laboratooriumite võrgustik annab tarbijale kindluse, et tarbitav toit on ohutu ja kvaliteetne.

Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) 882/2004 sätestatud nõuetest alustati 2006. a **volitatud laboratooriumide kaudu** (volitamiseks pädeva ametiasutuse poolt) **toimiva analüüside tegemise süsteemi loomist toiduohutuse valdkonnas**. Sellega seoses on **laboratooriumide volitamise pädevus toidukontrolli valdkonnas alates 1. juulist 2007. a ja loomatervishoiu valdkonnas alates 1. jaanuarist 2008. Veterinaar- ja Toiduametil** (edasp. VTA-I), millest tulenevalt õigus tegutseda volitatud laboratooriumina antakse VTA peadirektori otsusega. Selline **volitatud laboratooriumide kaudu toimiv analüüside tegemise süsteem tagab parema riikliku järelevalve objektiivsuse ja tõhususe**. Pingutused Ühenduse pädevate asutuste töö planeerimise, kontrolli ja aruandluse nõudeid sätestava Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 täiemahulise rakendumise suunas jätkuvad.

Järelevalve tõhustamiseks tegevusvaldkonnas on vajalik tõsta seotud asutuste (Taimetoodangu Inspektsiooni, Veterinaar- ja Toiduameti, Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi, Põllumajandusuuringute Keskuse, PRIA) haldussuutlikkust, mis on rahaliste vahendite nappusest tingituna jõudmas olukorda, kus neil asutustel ei ole võimalik tagada jätkusuutlikkust ja täita pidevalt lisanduvaid ülesandeid. Probleemiks on ametnike alamotiveeritus, mille peamiseks põhjustajaks on muuhulgas madal tasustamine.

Keskkonnast tingitud terviseriskide vähendamiseks ning turustatavate põllumajandussaaduste ja tootmissisendite kvaliteedi tagamiseks on vajalik riskide süsteemne hindamine ja juhtimine ning sellega tegelevate püsistruktuuride täiustamine ja nende jätkusuutlikkuse ning koordineeritud tegevuse tagamine.

Oluliselt enam tuleb tähelepanu pöörata ühiskonna teadlikkuse tõstmisele toiduohutusest (sh märgistusest), loomade tervishoiust, loomade heaolust ja taimetervisest. Samuti tuleb senisest enam tähelepanu pöörata epideemiade, loomataudide ja ohtlike taimekahjustajate levikuks valmisoleku suurendamisele ning vastavate struktuuride haldussuutlikkuse tõstmisele. Eestis tuvastatud ohtlike kahjustajate tõrjeabinõude tulemuslikkus sõltub oluliselt seotud kulutuste hüvitamisest ettevõtjatele.

Tegevusvaldkonna edukaks arenguks on vajalik jätkata järelevalvesüsteemi ja laboratooriumiteenuste arendamist ja tõhustamist, teiste seas tagada kaasatud ametnike (nii õigusloome kui järelevalvega tegelevate) pädevus, parandada info kogumise ja analüüsimise korraldust, sihtgruppide pidevat ja proaktiivset teavitamist ning seotud huvigruppide kaasamist (läbi esindusorganisatsioonide).

1.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:

Eesmärk 1: Parandada Eestis toodetava, töödeldava ja tarbitava toidu kvaliteeti!

Möödikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Möödik 1: Elanikkonna toidutekkelistesse nakkushaigustesse haigestumuse arv 100 000 elaniku kohta⁴ (eesmärk – vähemalt säilitada) *TKI⁵				
357	355	350	345	340
Möödik 2: Loomse toidu kaudu inimesele levivate nakkushaiguste (TSE, trihhinelloos) uuringute protsent tapetud loomade arvust (eesmärk – kõik toiduks tapetavad riskiloomad uuritud) * VTA, VTL, klientide laborid				
BSE-95,8%; Lammaste ja kitsede skreipi-61,5% Trihhinelloos-99,9%, millest seedemeetodil-96,4%	BSE-100%; Lammaste ja kitsede skreipi-75% Trihhinelloos-100%, millest seedemeetodil-98%	BSE-100%; Lammaste ja kitsede skreipi-85% Trihhinelloos-100%, millest seedemeetodil-100%	BSE-100%; Lammaste ja kitsede skreipi-90% Trihhinelloos-100%, millest seedemeetodil-100%	BSE-100%; Lammaste ja kitsede skreipi-95% Trihhinelloos-100%, millest seedemeetodil-100%
Möödik 3: Loomade ja toidu kontrollimisel tuvastatud nõuetele mittevastavuste protsentuaalne osakaal teostatud kontrollide arvust (eesmärk – vähendada)				
2.3%	3,1%	3,0%	2,8%	2,7%

⁴ v.a välisreisid

Eesmärk 2: Tagada loomade ja taimede vähemalt rahuldav tervislik seisund!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Nõuetele mittevastavate söödapartiide protsentuaalne osakaal riikliku järelevalve korras kontrollitud partiide arvust (eesmärk – vähendada) ⁶VTL, VTA				
21%	18%	16%	14%	14%
Mõõdik 2: Ohtlike loomataudidega : marutaudiga (s.h koduloomad) nakatunud loomade arv ja veiste enzootiline leukoosiga (VEL), veiste tuberkuloosiga (TBC), veiste brutselloosiga (BBR), lammaste brutselloosiga (OBR) tabandunud karjade arv.				
<i>* VTL, VTA - Loomatervishoiu- ja loomakaitse osakond,</i>				
Marutaud 4; sellest koduloomad 2; VEL (karjad)-5; TBC (karjad) – 0 BBR (karjad) - 0 OBR (karjad)-0	Marutaud <50; sellest koduloomad 5; VEL (karjad)-<10; TBC (karjad) – 0 BBR (karjad) - 0 OBR (karjad)-0	Marutaud <25; sellest koduloomad 3; VEL (karjad)-<10; TBC (karjad) – 0 BBR (karjad) - 0 OBR (karjad)-0	Marutaud <10; sellest koduloomad 0; VEL (karjad)-<10; TBC (karjad) - 0 BBR (karjad) - 0 OBR (karjad)- 0	Marutaud <2; sellest koduloomad 0; VEL (karjad)-<8; TBC (karjad) - 0 BBR (karjad) - 0 OBR (karjad)- 0
Mõõdik 3: Loomataudidest (VEL, TBC, BBR, OBR) vabaks tunnistamise aasta				
<i>*VTA, VTL, Loomatervishoiu- ja loomakaitse osakond, loomatervishoiubüroo</i>				
			VEL TBC BBR OBR	
Mõõdik 4: Eriti ohtlikena klassifitseeritavate linnu- ja loomataudide (suu- ja sõrataud, lindude gripp, sigade klassikaline katk jt) diagnoositud juhtude arv				
2	0	0	0	0
Mõõdik 5: Tuvastatud uute ohtlike taimekahjustajate liikide arv ⁵TTI				
< 10	< 10	< 10	< 10	< 10
Mõõdik 6: Tuvastatud nõuetele mittevastavuste protsentuaalne osakaal põllumajandussaaduste ja põllumajanduslikus tootmises kasutatavate tootmissisendite kvaliteedi ja ohutuse kontrollimiste arvust (eesmärk vähendada) ⁵TTI				
18%	18%	17%	17%	16%

⁵ *-andmed

⁶ *andmed

Eesmärk 3: Tõsta elanikkonna teadlikkust toiduohutustest, loomade tervishoiust ja taimetervisest ning selle seostest keskkonna ohuteguritega!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1. Nõustajatele korraldatud valdkonnaga seotud koolituste arv koos tagasiside küsitlusega * ⁷ PM				
4	10	7	7	7
Mõõdik 2: Sektorile suunatud valitsemisala poolt korraldatud teabepäevade arv koos tagasiside küsitlustega (eesmärk – suurendada)				
6	53	55	59	62
Mõõdik 3: Tunnustatud mahepõllumajandustoodangu töötlemisega tegelevate ettevõtete osakaal toiduseaduse alusel teavitatud ja tunnustatud ettevõtete arvust (eesmärk – suurendada) *PM, VTA, TTI				
0,002	0,0025	0,003	0,0035	0,004

---

⁷ * andmed

1.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

1.4.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse järjepidev toiduohutust, loomade tervishoidu ja taimetervist ning ohutut elukeskkonda toetavate efektiivsete ja süsteemsel hetkeolukorra informatsiooni analüüsil põhinevate ning valdkondades tegelikult valitsevat olukorda arvestavate nõuete kehtestamine, kaasates nõuete väljatöötamisse nõuetega seotud sihtgrupid.

1.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS (seotud struktuurüksused)	VAHETU TULEMUS
A.1.1	Et jõuda antud tegevusvaldkonna arenguvisioni ja eesmärkideni, on oluline vastavate regulatsioonide väljatöötamine, sh Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemiseks kvaliteetsel analüüsidel põhinevate Eesti seisukohtade esitamine ja huvide kaitsmine ning valdkonna järjepidev inspekteerimine ja analüüs, et anda aru selle hetkeolukorrast ja saavutatud tulemustest. Õigusloome protsessis pööratakse senisest enam tähelepanu erinevate osapoolte tõhusamale kaasamisele sh aktiivsem teadusuuringute tulemuste arvestamine õigusaktide, vajalike seisukohtade ja üleriigiliste standardite väljatöötamisse; (PM)	Tuginedes peamiselt Vabariigi Valitsuse tööplaanile ja Põllumajandusministeeriumi igaaastasele õigusloome tööplaanile, on välja töötatud ja täiendatud vastavad strateegilised arengukavad ja õigusaktid, et reguleerida korda valdkonnas, mis mõjutab otseselt nii inimese, looma kui taime tervislikku seisundit ja heaolu;
A.1.2	Aktiviseeritakse rahvusvaheliste organisatsioonide Codex Alimentarius'e, OIE (Rahvusvaheline Loomatervishoiu Organisatsioon), EAAPi (Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsioon), IPPCi (Rahvusvaheline	Tulenevalt Eesti ekspertide aktiivsest Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemisest, on erinevate rahvusvaheliste standardite, nõuete ja õigusaktide väljatöötamisel arvestatud Eesti seisukohti, mis põhinevad teaduslikel

	Taimkaitsekonventsioon), EPPO (Euroopa ja Vahemeremaade Taimkaitse Organisatsioon) kui OECD (Majanduskoostöö Arengu Organisatsioon) ja UPOVi (Rahvusvahelise Uute Taimsortide Kaitse Liit) töös osalemist senisest enam, et omada ülevaadet tegevusvaldkonna uutest suundumustest rahvusvahelisel tasandil; (PM, TTI, VTA)	analüüsidel ja erinevate osapoolte kaasatusest tuleneval kompetentsil. Riiklike õigusaktide väljatöötamisel on arvestatud rahvusvahelisi nõudeid ja standardeid, mida ei ole Ühenduse õigusesse üle võetud; (rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud, ametnike lähetuskulud).
A.1.3	Tõhusa õigusliku raamistiku kaudu tagatakse sortide (kui intellektuaalse omandi) kaitse ja kaitsealuse sordi omaniku õiguste jõustamine vastavalt UPOV'i konventsioonile; (PM, TTI)	Tagatud on sortide (kui intellektuaalse omandi) kaitse ja kaitsealuse sordi omaniku õiguste jõustamine vastavalt UPOV'i konventsioonile;
A.1.4	Jätkatakse kogu valdkonna järelevalvesüsteemi tõhustamist vastavalt määruse 882/2004 nõuetele; (PM, VTA, TTI)	Kogu valdkonna järelevalvesüsteem on vastavuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 nõuetega;
A.1.5	Jätkub Eesti kohustuste täitmine referentriigina Euroopa Liidu ühtses taimkaitsevahendite toimeainete hindamise protsessis, mis rõhutab Eesti osalust Euroopa Liidu õigusloomeprotsessis;	Tagatud on Eesti osalemine Euroopa Liidu ühtses taimkaitsevahendite puudutavate õigusaktide väljatöötamise süsteemis, Eesti osaleb aktiivselt taimkaitsevahendite riskide hindamise alases koostöös;
A.1.6	Jätkatakse mahetootmist reguleerivate õigusaktide täiendamist, arvestades mahetootmise positiivset mõju looduskeskkonnale ja tervisele ning juhindudes seejuures Euroopa Liidu mahepõllumajanduse tegevuskavast ⁸ . Täiendavalt koostatakse vajalikke mahepõllumajanduse arendusprojekte (sh turustamise arendamine, töötlemise toetamine jt) ja kogutakse asjakohast statistikat.	Suurenenud on mahepõllumajandusliku tootmise mahud ja turuosakaal;

⁸ European Action Plan for Organic Food and Farming

	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
A.1.7.U	Geneetiliselt muundatud ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride kooseksisteerimise tagamiseks töötatakse välja teaduslikele katsetele tuginevad nõuded Eestis; (PM, TTI)	Välja on töötatud geneetiliselt muundatud põllukultuuride ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride kooseksisteerimise nõuded;
A.1.8.U	Loodusliku mitmekesisuse säilitamise tagamiseks luuakse geneetiliste ressursside säilitussortide turustamise süsteem;	Tagatud on võimalus turustada säilitussortide seemet.
A.1.9.U	Taimekaitsevahendite säästva kasutamise riikliku tegevuskava koostamine;	Taimekaitsevahendite säästva kasutamise riikliku tegevuskava välja töötatud, rakenduskavad koostatud ja prioriteedid seatud;
A.1.10.U	Ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise kulude hüvitamise korra väljatöötamine	Põllumajandustootjatele ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise kulude toetus on väljatöötatud
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
A.1.11.U	Toiduohutuse tagamiseks vajalike meetmete (õigusaktid, juhendid vms) kavandamiseks vajaliku riskianalüüsi üheks aluseks oleva toitumisuuringu läbiviimine.	Selgunud on riskianalüüsiks vajalikud toitumisuuringu tulemused.
A.1.12.U	Toidu saasteainete riskianalüüsisüsteemi arendamiseks toidu saastekoormuse ja riskihindamise kriteeriumide meetodika väljatöötamine. Alus: Eesti Keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013 meetmed 4.3.3.1 ja 4.3.3.4 ning Nõukogu määrus 178/2002 (28.01.2002) ja Parlamendi määrus 882/2004 (29.04.2004)	Metoodika põhjal on võimalik hinnata toidu saastekoormust, st välja on töötatud hindamismudelid, näitajad, trendid. Samuti on meetodika väljatöötamine riski hindamise süsteemi väljaarendamise eelduseks.
A.1.13.U	Hobuste elektroonilistesse tõuraamatutesse passide väljastamise kohta lisaandmeväljade loomine ning andmebaasi loomine tõuraamatuväljastele hobustele identifitseerimisdokumentide e passide väljaandmise kohta ja samasse võrku liitmine.	Eestis on loodud hobuste identifitseerimisdokumentide väljaandmise keskne andmebaas.

1.4.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse toiduohutuse, loomade tervishoiu (sh loomakaitse) ja taimetervise ning keskkonnanõuete täitmine, mille üks eeldus on efektiivselt toimiv järelevalve süsteem. Tagatakse vajalike andmekogude regulaarne täiendamine (sh järelevalve- ja seireprogrammide tulemused ning toidutarbimise andmed), mille alusel tehakse riskianalüüsi ja otsuseid vajalike normide kehtestamise kohta. Tõhustatakse järelevalve tulemuslikkuse analüüsi ning järelevalveasutuste sisekontrolli süsteemi, arendatakse ja rakendatakse seire- ja tõrjeprogramme ning tagatakse järelevalveprotseduuride olemasolu ja eesmärgipärasus. Tagatakse referent- ning ametlike laboratooriumide jätkusuutlik areng. Erilist tähelepanu pööratakse loomahaiguste, toidukvaliteedi ning toiduohutuse alase seire ja kontrollitoimingute, samuti ohtlike taimekahjustajate monitooringute nõuetekohasele teostamisele nendes valdkondades, kus kehtivad või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded.

1.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
A.2.1	Jätkatakse BSE ⁹ , skreipi ning teiste transmissiivsete spongioosete entsefalopaatiate (TSE) uuringuid ning vastavalt Euroopa Liidu nõuetele teostatakse zoonooside (sh salmonellad toiduainetes) seiret ja trihhinelloosi uuringuid; (VTA, VTL)	Vastavalt etteantud mahtudele on läbiviidud veiste spongiformne entsefalopaatia (bovine spongiform encephalopathy - BSE), lammaste ja kitsede skreipi ning teiste transmissiivsete spongiformsete entsefalopaatiate (TSE) kohta tehtavad uuringud (uuringutele on allutatud ka kõik eramajapidamistes tapetavad riskirühma loomad); Euroopa Komisjonile on tähtajaliselt esitatud eelnenud kalendriaasta jooksul registreeritud zoonooside tendentsid;
A.2.2	Jätkuvalt rakendatakse loomatauditõrjeprogrammi; (VTA)	Rakendunud on loomatauditõrje programm

⁹ BSE - bovine spongiform encephalopathy - veiste spongiformne entsefalopaatia e. hullu lehma tõbi

A.2.3	Püsivalt tagatakse riiklik valmisolek eriti ohtlike loomataudide ennetamiseks, kiireks diagnoosimiseks ja tõrjemeetmete rakendamiseks;	Tagatud on riiklik valmisolek eriti ohtlike loomataudide ennetamiseks, kiireks diagnoosimiseks ja tõrjemeetmete rakendamiseks kiireks diagnoosimiseks;
A.2.4	Jätkatakse referentlaboratooriumide analüütilise/diagnostilise ning teadusliku ekspertiisi alase võimekuse arendamist ning tõhustatakse koostööd referentlaboratooriumide ning ametlike laborite vahel;	Määratud on riiklikud referentlaboratooriumid. Neile on tagatud vahendid jätkusuutlikuks arenguks (uute tehnoloogiate juurutamine, olemasolevate meetodikate arendamine, personali pädevuse tõstmine, rahvusvahelise koostöö arendamine, teadusliku ekspertiisivõime arendamine, ametlike laboritega koostöö parandamine jm.);
A.2.5	Loomapidajatelt pärinevad hukkunud põllumajandusloomad kogutakse ja kahjutustatakse osaliselt üleminekuabinõuna riigieelarveliste vahendite arvelt, vastasel korral on tekkimas oht, et rahaliste väljaminekute vältimiseks hukkunud loomad siiski maetakse, reostatakse sellega keskkonda ja tekitatakse soodne pinnas taudide levikuks;	Tagatud on loomapidajatelt pärinevate hukkunud põllumajandusloomade kogumiseks ja kahjutustamiseks loodud loomsete jäätmete käitlemise süsteemi toimimine;
A.2.6	Tõhustatakse taimetervise järelevalvet, et tagada parem kontroll Euroopa Liidu liikmesriikidest ja kolmandatest riikidest pärineva taimse materjali üle. Samuti suurendatakse kontrolli eksporditava kauba üle. Lisaks tõhustatakse ohtlike taimekahjustajate seiret, s.h. <i>Erwinia amylovora</i> eest kaitstava piirkonna staatuse säilitamiseks, ja vastavaid tõrjeprogramme;	Taimetervise järelevalve ja ohtlike taimekahjustajate seireprogrammide tõhustamise tulemusena on tagatud ülevaade olukorrast kahjustajate levikul; Eestis esinevad ohtlikud kahjustajad ja riskiobjektid on kaardistatud, tõrjemeetmed nõuetekohaselt rakendatud. Taimede ja taimsete saaduste sisseveo ja turustamise kontrolli tulemusena ei ole Eestisse toimetatud uusi ohtlikke taimekahjustajate liike.
A.2.7	Tõhustatakse uuendtoidukomisjoni tööd, mis nõustab VTA-d geneetiliselt muundatud toitude ja uuendtoitude ohutuse ja muudele nõuetele vastavuse küsimustes;	Tõhustunud on uuendtoidukomisjoni töö läbi ning komisjoni ekspertidel on võimalik läbi viia taotluste põhjalikum analüüs;

A.2.8	Täiustatakse taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi, kus riskide hindamisel rakendatakse uusi juhendmaterjale ja Eesti oludesse sobivaid arvutimudeleid. Edasise koostöö arendamisel teiste liikmesriikidega võetakse kasutusele taimekaitsevahendite turule lubamise otsuste vastastikuse tunnustamise printsiip. Jätkatakse Keskkonna Tegevuskava kuni 2010 ja Säästliku Arengu Kontseptsiooni põhimõtete juurutamist taimekaitsevahendite turule lubamisel;	Tõhustatud on taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi ning kasutusele on võetud uued juhendmaterjalid ja arvutimudelid;
A.2.9	Seadusega kehtestatud nõude täitmiseks rakendatakse vastavat järelevalvesüsteemi, mille puhul isikul on tuulekaera tõrje kohustus ja Taimetoodangu Inspeksioonil vastutus tagada riiklik järelevalve tuulekaera leviku üle;	Tuulekaera levik Eestis on pidurdunud ja tuulekaeraga saastunud põllud kaardistatud;
A.2.10	Tõhustatakse mahepõllumajanduse järelevalvet tootmise, töötlemise ja turustamise tasandil;	Tõhustatud on mahepõllumajanduse järelevalvet tootmise, töötlemise ja turustamise tasandil;
A.2.11	Tõhustatakse seemne- ja paljundusmaterjali sertifitseerimise, tootmise ja turustamise ning aiandustoodete kvaliteedi järelevalvet;	Turustatav seeme ja paljundusmaterjal vastavad kehtestatud nõuetele ning turustatavad aiandustooted vastavad kehtestatud kvaliteedinõuetele;
A.2.12	Jätkatakse jõudluskontrolli ja geneetilisi hindamisi. Toimub veiste ja hobuste põlvnemisandmete kontroll ning lammaste PrP genotüübi määramine; (VTA)	Jõudluskontrolliks ja geneetiliseks hindamiseks on vastavad analüüsid tellitud;
A.2.13	Jätkatakse põllumajandusloomade registriandmete töötlemist, mille põhjal teostatakse vastavaid analüüse;	Eestis registreeritud põllumajandusloomade andmete põhjal on pidevalt tehtud valdkonnale vajalikke analüüse;
A.2.14	Loodusliku mitmekesisuse säilitamise raames luuakse põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitussortide sordilehte võtmise süsteem;	Loodusliku mitmekesisuse säilitamise raames loodud põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitussortide sordilehte võtmise süsteem toimib;
A.2.15	Järelevalvesüsteemi arendamise ja tõhustamise abil tagatakse sortide (kui	Sortide (kui intellektuaalse omandi) kaitse ja kaitsealuse

	intellektuaalse omandi) kaitse ja kaitsealuse sordi omanike õiguste jõustamine vastavalt UPOV'i konventsioonile;	sordi omaniku õiguste jõustamine vastavalt UPOV'i konventsioonile on tagatud;
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
A.2.16U	Alustatakse põllumajandustootjatele ohtliku taimekahjustaja tõrjeabinõude rakendamise toetuse maksmist;	Kuna kulude hüvitamise korral ei tulene põllumajandustootjatele tõrjeabinõude rakendamisest olulist majanduslikku kahju, siis rakendavad nad ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõusid nõuetekohaselt ning seeläbi on ohtlike taimekahjustajate levik on takistatud (alates 2010a)
A.2.17U	Käivitatakse uued Ühenduses kohustuslikud ohtlike kahjustajate monitooringud (kartuli värtna viroid, kartuli kiduuss jt);	Käivitatud on uued Ühenduses kohustuslikud ohtlike kahjustajate monitooringud ja rakendatud on muudatused kohustuslike tõrjemeetmete nõuete osas;
A.2.18U	Eestis korraldatud taimekaitsevahendite efektiivsuskatsete tulemuste tunnustamiseks teiste liikmesriikide poolt kehtestatakse nn hea katsetava nõuded taimekaitsevahendi efektiivsuskatsetele ja katseid läbiviivale isikule ning tunnustamise taotlemise ja taotluse menetlemise kord;	Kehtestatud on nn hea katsetava nõuded taimekaitsevahendi efektiivsuskatsetele ja katseid läbiviivale isikule ning tunnustamise taotlemise ja taotluse menetlemise kord;
A.2.19U	Olemasolevate ja loodavate taimekaitsevahendite kasutamisega seotud meetmete koondamine ühtseks terviklikuks taimekaitsevahendite riskide vähendamise programmiks;	Tootjatele on kättesaadav informatsioon taimekaitsevahendite kasutamisega seotud riskidest ning kasutamise vähendamise võimalustest ning välja on töötatud taimekaitsevahendite säästva kasutamise riiklik tegevuskava;
A.2.20U	Mahepõllumajanduses rakendatakse riskianalüüsil põhinev järelevalvesüsteem, millega aidatakse kaasa mahetoodete väärtustamisele tarbijate silmis ning arendatakse välja maheseemne ja paljundusmaterjali tootmise süsteem;	Rakendatud on mahepõllumajanduse riskianalüüsil põhinev järelevalvesüsteem, millega aidatakse kaasa mahetoodete väärtustamisele tarbijate silmis ning välja on arendatud

		maheemne ja paljundusmaterjali tootmise süsteem
A.2.21U	Tagatakse seemnete sertifitseerimine vastavalt OECD Seemneskeemide nõuetele;	Seemet saab turustada ka Euroopa Liitu mittekuuluvatesse riikidesse;
A.2.22U	Valdkonnapõhise järelevalve süsteemi ja inspektorite kvalifikatsiooni hindamise käivitamine;	Inspektorite töökoormus ja tööpiirkonnad analüüsitud, kvalifikatsiooninõuded ja hindamise kord kehtestatud;
A.2.23U	Tõhustatakse väetiste Eestisse toimetamise ja turustamise järelevalvet.	Turustatavad väetised vastavad kehtestatud nõuetele ning on ohutud inimesele ja keskkonnale.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
A.2.24U	Laiendatakse toidukvaliteedi ja -ohutuse seiret valdkondadele, mille kohta kehtivad või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded; (VTA)	Valdkondades, mille osas on kehtestatud või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded, on teostatud toidukvaliteedi ja -ohutuse seire ja taimekahjustajate monitooringud ning koostatud vajalikud aruanded;
A.2.25U	ELi otsekohalduvatel õigusaktidest lähtuv riskianalüüsil põhinevate järelevalve toimingute tõhustamine teadaoleva riskiga mitteloomset päritolu toidu ja sööda Euroopa Liitu importimisel; (VTA)	Euroopa Liitu turule jõudev kolmandatest riikidest pärit mitteloomset päritolu toit ja sööt on ohutu inimeste ja loomade tervisele. 882/2004 p.15.5 rakendamine toob kaasa õigusaktis loetletud kaupade kontrollimise enne vabasse ringlusse lubamist;
A.2.26U	Euroopa Komisjonilt taotletakse teatud loomataudidest (veiste enzootiline leukoos, veiste brutselloos ja veiste tuberkuloos, lammaste brutselloos) vaba staatust; (VTA)	Euroopa Komisjonilt on taotletud teatavatest loomataudidest (veiste enzootiline leukoos, veiste brutselloos ja veiste tuberkuloos, lammaste brutselloos) vaba staatust;
A.2.27U	Järelevalvetegevust toetava riskianalüüsi süsteemi loomine; (VTA)	Arendada välja tervikliku riskianalüüsi süsteem, mis aitab täpsemalt valida kontrolli objekti ja toetab juhtimisotsuste tegemisel. Arvestades Eesti väiksust ja teiste liikmesriikide soovitusi oleks otstarbekas moodustada täiendav üksus ameti

		struktuuris;
A.2.28U	Volitatud veterinaararstide poolt teostatav kontroll loomade söötmise, sööda esmatootmise ja vahendamise üle; (VTA)	Kontroll loomade söötmise, sööda esmatootmise ja vahendamise üle on paranenud;
A.2.29U	Seoses toiduvaldkonna järelevalvepädevuse liitmisega arendatakse riskianalüüsisist lähtuvalt asjakohase sagedusega ja tulemuslikku järelevalvetegevust, arvestades seejuures tootjate ja töötajate omavastutuse suurenemisega; (VTA)	Tõhustatud on toiduvaldkonna järelevalvesüsteemi. Toidu järelevalve on koondatud ühe asutuse vastutusalasse. Järelevalveprotseduurid ja eesmärgid on fikseeritud ning nende tulemuslikkust ja eesmärgipärasust analüüsitakse ja täiendatakse regulaarselt. Loodud on toimiv sisekontrollisüsteem;
A.2.30U	Haldusalas luuakse või täiendatakse vastavalt põllumajandusloomade, sööda-, ja maheseemneregistrid, ning toidu, loomatervishoiu- ja söödakontrolli infosüsteemid; (VTA)	Loodud/täiendatud on toidu – ja söödakontrolli infosüsteem, põllumajandusloomade registrit on täiendatud loomatervishoiu andmetega, täiendatud on maheseemne- ja alkoholiregistrit;
A.2.31U	Ametlikele laboratooriumitele (s.h referentlaboratooriumitele) pandud riiklike kohustuste efektiivsemaks täitmiseks ning nende jätkusuutlikuks arendamiseks tagatakse uute tehnoloogiate jätkuv juurutamine, seadmepargi uuendamine ning personali kompetentsi tõstmine;	Tuginedes nüüdisaegse inventariga täiustatud laboratoorsele baasile, on tagatud asjaomase valdkonna uuringute kvaliteet ja jätkusuutlikkus ning uute meetodikate juurutamine;
A.2.32U	Riiklike sordivõrdluskatseid tegevatele katsekeskustele ja katsejaamadele pandud riiklike kohustuste efektiivseks täitmiseks ja nende jätkusuutlikuks arendamiseks tagatakse uute tehnoloogiate jätkuv juurutamine, seadmepargi uuendamine ning personali kompetentsi tõstmine;	Tuginedes nüüdisaegse seadmepargi ja inventariga varustatud katsebaasile on tagatud asjaomase valdkonna katsete ja uuringute kvaliteet ja jätkusuutlikkus ning uute meetodikate juurutamine;
A.2.33U	Jätkatakse metsloomade marutaudivastast vaktsineerimist; (VTA, VTL)	Kaks korda aastas on teostatud vaktsiinipalade külv metsloomade marutaudivastases vaktsineerimisprogrammis ettenähtud mahtudes ja ulatuses, mille tulemusel haiguse levik on vähenenud;

1.4.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse kogu tegevusvaldkonda hõlmava tõhusa nõuandesüsteemi arengut, heade tavade ja standardite levitamist (väljatöötamist ja järgimist), tõhustatakse teavitamist nõuete eesmärkidest ja välditavatest riskidest ning arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi.

1.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
A.3.1	Tutvustatakse valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid; Sööda- ja toidukäitleja, põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamine vastavate nõuete rakendumisest (juhendite ja muude materjalide väljatöötamine või nende väljatöötamise edendamine ja selles osalemine) ja välditavatest riskidest; (VTA)	Valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid käsitlev teave on esitatud ministeeriumi kodulehel. Korraldatud on vastavasisulisi teabepäevi; Nõuete rakendamise tagamiseks on sööda- ja toidukäitleja, põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamiseks välja töötatud juhendeid ja teabematerjale;
A.3.2	Tarbijat, sööda- ja toidukäitlejat ning põllumajandustootjat informeeritakse soovituslikest normatiividest; (VTA)	Tarbija, sööda- ja toidukäitleja ning põllumajandustootja teadlikkus seaduses kehtestatud nõuetest ja soovituslikest normatiividest on kasvanud;
A.3.3	Nõustajatele korraldatakse regulaarseid koolitusi.	Toimunud koolituste tõttu on nõustajate asjatundlikkus suurenenud;
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
A.3.4.U	Arendatakse mahepõllumajanduse alast uurimis- ja teavitustööd vastavalt mahepõllumajanduse arengukavale.	Mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud ettevõtete arv, toodangu maht ja turuosa

	<p>Teavituskampaaniate, üleriigiliste infopäevade, mahetootjate konkursi ja ringsõitude kaudu hoogustatakse mahepõllumajanduse levikut (Alus: Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007 - 2013). (VTA)</p>	<p>on suurenenud. (VTA: 2009 a. töökoormuse suurenemisega seotud kulud (+4 ametikohta)</p>
--	---	--

2 Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik maaelanikkond!

2.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Maaelu, põllumajanduse ja toiduainetetööstuse tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP) kujundamises osalemist ja selle elluviimist, Eesti maaelu arengukava ja riigiabi vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist, põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja kaubanduse reguleerimist, maaparanduse korraldamist, maapiirkonna ettevõtluse ja elukeskkonna arengu suunamist, sordi- ja tõuaretust.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest

- ÜPP „tervisekontrolli” ja järgmise EL eelarveperioodi diskussioonidel osalemine liikudes konkurentsivõimelisema ja vähemat turule sekkumist vajava põllumajandustootmise ja –töötlemise suunas, analüüsida võimalike muudatuste mõju ja kaitsta Eesti põllumajandustootja ja -töötaja huve;
- Läbi töötada ja konsensuse saavutamisel rakendada põllumajanduskindlustuse süsteem, mis kaasaks nii põllumajandustootja kui riigi rahalisi vahendeid ning aitaks toime tulla ebasoodsatest ilmastikutingimustest tuleneva võimaliku kahjuga;
- Biomassi ja bioenergia edendamise arengukava jätkuva rakendamise raames kindlustada põllumajandussektori osa taastuenergia kasutamise sihteesmärkide saavutamisel;

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest (allasutused, PM osakonnad)

Antud tegevusvaldkonnaga tegelevad Põllumajandusministeeriumi põhiosakondadest maaelu arengu osakond, põllumajandusturu korraldamise osakond ning kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond. Rakendusasutustest on peamiselt valdkonna arenguga seotud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA), Põllumajandusuuringute Keskus, Veterinaar ja Toiduamet (VTA) ning Taimetoodangu Inspeksioon (TTI). Majandusanalüüsi aluseks on peamiselt Maamajanduse Infokeskuse (MIK) poolt hallatav põllumajandusliku raamatupidamiseandmebaas ja Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt kogutav laialdane turuinfo.

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest seadustest ja arengkavadest.

Valdkonda reguleerivad seadused (*Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus ja EL ÜPP rakendamise seadus*) kuuluvad 2008. aasta jooksul täiendamisele tulenevalt EL riigiabi reeglite ja turukorraldust reguleerivate õigusaktide muudatustest. Nii kirjeldatud eesmärgid kui tegevused on tihedalt seotud Maaelu Arengukavaga aastateks 2007-2013 ja Biomassi ja bioenergia edendamise arengukavaga 2007-2013.

2.2 Hetkeolukorra analüüs

Põllumajanduslik ettevõtlus on olnud läbi aegade Eesti elanikkonna jaoks oluline tegevusvaldkond ja sissetulekuallikas. Sellest annab tunnistust seegi, et Eesti on üks Euroopa Liidu paremini põllumajandusmaaga varustatud riike – 0,64 ha ühe elaniku kohta (nt Saksamaal 0,21 ha, Prantsusmaal 0,43 ha). Põllumajandusel on kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel. **Põllumajandussektori majanduslik olukord on viimaste aastate majandusnäitajate põhjal valdkonniti paranenud**, selle olulisemaks teguriks on otsetoetuste ja maaelu arengutoetuste kasvust tingitud põllumajandustootjate omafinantseerimise suutlikkuse kasv.

Võrreldes 2007. aasta esialgseid andmeid 2004. aastaga on kasutatav põllumajandusmaa suurenenud 7% ja põllukultuuride kasvupind 14%. Viimaste aastatega on pidevalt suurenenud renditud maade osatähtsus – paljudel juhtudel loobutakse maa müügist lootes selle suurenevale väärtusele.

Lisaks sellele, et Eesti on põllumajandusmaaga hästi varustatud võrreldes Euroopa Liidu teiste riikidega, on Eesti ka üks Euroopa metsasemaid maid, olles üks neljast Euroopa riigist, kus metsandussektori osatähtsus majanduse kogutoodangus on enam kui 10% (Soome, Rootsi ja Sloveenia järel). Eesti metsamaa kogupindalast moodustab erametsamaa 38% (851 639 ha). Hinnanguliselt on käesoleval ajal juba ca 70 000 erametsaomanikku. Eesti keskmine erametsaomandi suurus on 12 ha. **Et muuta metsade majandamine pikemas perspektiivis konkurentsivõimelisemaks, on oluline arenev ja toimiv metsanduslik ühistegevus metsaomanike seas, vastasel juhul ei ole võimalik erametsade ratsionaalne ja tõhus majandamine ning oma metsa majandamisest on raske tulu saada.**

Prognoosidest tulenevalt kujundavad järjest rohkem põllumajanduse ja metsamajanduse mudeleid kliimamuutuse pikaajalised suundumused. Eesti kliimavöötmes, kus sademete aastamaht (550–700 mm) ületab oluliselt aurumise (400–450 mm), on üle poole põllumajandusmaa ja ligi poole metsamaa jätkuv sihipärane kasutamine võimalik ainult sel juhul, kui nendel maadel tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Eesti kasutusel olevast põllumajandusmaast on kuivendatud 420 000 hektarit, metsamaal on kuivendusvõrke 600 000 hektaril. Metsast kannatab liigniiskuse all veel ligikaudu 400 000 hektarit. Olemasolevatest põllumajandusmaa kuivendussüsteemidest enamik on rajatud rohkem kui 30 aastat tagasi. Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maaomaniku maal.

2005. aastal teostatud maaparandusuuringu tulemustest selgus, et kuivendatud maast on 11% heas, **63% rahuldavas ja 26% puudulikus kuivendus seisundis**. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendus seisundiga maade osakaalu hinnanguliselt ligikaudu 2-3% aastas.

EL-ga liitumine on avanud täiendavaid turustusvõimalusi ühenduse siseturul nii piima kui liha sektorites ning toetanud eksporti Venemaale. Käivitunud ühtse turukorralduse toimel on piimatootmine suurenenud ja piima tootjahind tõusnud. Liha tootmise mahud on stabiliseerunud, s.h. on vähenenud veiseliha tootmine ja suurenenud linnuliha tootmine.

Eesti ühinemine ELiga tõi seoses ÜPP rakendamisega kaasa põllumajandussektori sissetuleku tõusu, mis teataval määral jätkub seoses otsemaksete üleminekuperioodiga vähemalt aastani 2013.

2007. aasta lõpus käivitus protsess, mida nimetatakse ÜPP „tervisekontrolliks”, mis annab hinnangu 2003. aastal tehtud reformiotsuste rakendamise tulemuslikkusele ja võimalikule meetmete kohandamisele seatud eesmärkide saavutamiseks. Paralleelselt alustatakse aruteludega Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi rahastamise alustest. Seega ÜPP jätkuv rakendamine, arvestades sealjuures lähituleviku võimalikke muutusi, võib muuta maamajanduskeskkonna tänaseks saavutatud stabiilsust. Täna kehtivate turule sekkumise meetmete rakendamise jätkamine või kohandamine otsustatakse 2008. aasta jooksul. Liikudes vähema avaliku sekkumisega põllumajandussektori suunas tuleb tagada protsessi läbipaistvus, vajalik analüüs ja seisukohtade kaitsmine tundlike tootmissektorite või tootmiskiirkondade jaoks.

Taimikasvatus

Põllumajanduslikus maakasutuses on oluline koht teraviljakasvatusel, mis põhiliselt toodab söödavilja kohalikule loomakasvatusele. Samas mitmekesistab maakasutust kartuli, tehniliste kultuuride ning puu- ja köögivilja kasvatamine.

Teraviljahindade madalseis maailmaturul, orienteerumine impordile ning piimakarjakasvatuse eelisarendamine põhjustas eelmistel aastatel teraviljatootmise vähenemise, kuid olulord on muutumas - seoses bioenergeetika arenguga ning loomasööda senisest suurema vajadusega kasvab nõudlus teraviljatootmise järele.

Enam kui neli viiendikku teraviljapinnast on üle 100 ha kasvupinnaga ettevõtetes ja enam kui kolmandik teraviljast kasvatatakse üle 400 ha suuruse teraviljapinnaga. Suurtes ettevõtetes on saavutatud oluline edasimineki hektarisaagikuse tõstmisel – saadakse 4000-5000 kg/ha. 2007. aastal oli keskmine saagikus 2943 kg/ha.

Teravilja saagikus alla 3500 kg hektarilt ei ole vaatamata hinnatõusule majanduslikult tasuv, sest ka ostutoodete hinnad kasvavad. Seega saab sihiks olla vaid hektarisaagikuse tõstmine, mis nõuab kaasaegsete agrotehnoloogiliste vahendite ja võtete kasutamist. See aga omakorda eeldab nii suuri investeeringuid, kui ka kaasaegset teabe viimist põllumajandustootjateni koolituste ja infopäevade abil.

Eesti suudab hetkel (2007) oma teraviljaga tagada ca 80% vajadusest. (Eesti omavajaduse toodangu hulk on ca 700 tuhat tonni).

Teraviljaturu korraldus liigub turulesekkumise meetmete vähendamise suunas. Puu- ja köögivilja sektori turukorralduse raames on Euroopa Komisjon asunud välja töötama koolipuuvilja programmi eesmärgiga edendada koolilaste seas puu- ja köögivilja tarbimist.

Eesti sobivad kliimatilised tingimused heintaimede kasvuks ja maa olemasolu loovad eeldused rohumaaviljeluseks ja panevad aluse loomakasvatusele.

Toiduainete varu hädaolukorras

Põllumajandusministeeriumi kohustuseks on muuhulgas vastavalt hädaolukorraks valmisoleku seadusele Eesti Vabariigi elanikele toiduainetega varustamise korraldus. Toiduainetega varustamise kui elutähtsa valdkonna vajaduste hindamisel on lähtutud sellest, et hädaolukorras peab olema tagatud elutähtsa valdkonna minimaalne toimimine. Eestis efektiivsemaks tegutsemiseks kriisisituatsioonides on vajalik tegevusvaru omamine. Tegevusvaru on defineeritud kui hädaolukorras elutähtsa valdkonna toimimist tagav ettevõtete poolt lepingutega garanteeritud ressurss.

Loomakasvatus

Piimandussektor on traditsiooniliselt üks Eesti põllumajanduse alustagedest, andes kogu põllumajandussektori kogutoodangust kolmandiku.

Kuigi viimastel aastatel on järjepidevalt vähenenud nii loomapidajate kui ka piimalehmade koguarv, on nii keskmine produktiivsus lehma kohta kui ka piima kogutoodang järjepidevalt kasvanud. Produktiivsuse paranemist on positiivselt mõjutanud uued arengud piimakarjakasvatases. Suurt tähelepanu pööratakse tõukarja aretusele, tasakaalustatud söötmisele, uute lüpsilautade ehitamisele ja kaasaegse tehnoloogia kasutusele võtmisele. Olulist edu viimasel kaheteistkümnel aastal on saavutatud piima kvaliteedi parandamisel. Eeltoodut arvestades hakkab meie piimatootmise arengut 2-3 aasta pärast reaalselt piirama EL poolt Eestile kinnitatud piima tootmiskvoot (646,4 tuhat tonni), seetõttu oleme ÜPP aruteludes toetanud kvoodisüsteemi kaotamist esimesel võimalusel ning üleminekut leevendavate meetmete rakendamist (kvoodi astmeline suurendamine enne selle kaotamist, jne).

Kogu piimaturu korralduse areng liigub selles suunas, et turulesekkumise meetmeid lihtsustatakse ja vähendatakse. Samal ajal on oluline laste tervislike toitumisharjumuste kujundamine ja koolipiima skeemi jätkamine, kus reeglite lihtsustamisega suurendati liikmesriikide otsustusvabadust. Eestis on koolipiimas osalevate koolide arv aasta-aastalt kasvanud ning jõudnud 80%lise hõlmatuseni maksimaalsest võimalikust sihtrühmast.

Piimatootmise järel on tähtsusetl teisel kohal sealiha tootmine. Sealiha tootmisel ja töötlemisel on pikaajalised traditsioonid ning selle tarbimine püsib aastate lõikes stabiilselt kõrgeimana. Kuigi lihaveiste kasvatamine on suhteliselt uus loomakasvatusharu, on loomade koguarv pidevalt kasvanud ning valdkond on viimastel aastatel jõudsalt arenenud.

Liha toodetakse aastas kokku ca 70 tuh tonni, millest 60% moodustab sealiha, 21% veiseliha, 18% linnuliha ning 1% lamba- ja kitseliha. Kanamune toodetakse aastas ca 200 tuh. tükki.

Võrreldes piimaturu korraldusega on lihasektorites turule sekkumise meetmeid vähem ning Eestis on neid ka vähe kasutatud.

Meetoodang on viimastel aastatel kasvanud ja tõenäoliselt see kasv ka jätkub. Alates Euroopa Liiduga liitumisest rakendatakse Eestis riikliku mesindusprogrammi („Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklik programm”). 2007. aastast alustati juba teise kolmeaastase programmiperioodiga.

Põllu- ja metsamajandussaadustel põhinev bioenergia

Uute toodete arendamisel on suur potentsiaal põllumajandus- ja metsandussaaduste kasutamisel energiatootmiseks. Biokütused on üks võimalus ettevõtluse mitmekesistamiseks ja seeläbi tootmisstruktuuri parandamiseks.

Eesti on EL-s üks neid piirkondi, mis saab oma maa ja metsa ressursse oskuslikult kasutades müüa väärintatud biomassi EL turule, kus nõudlus selle järele koos pakutava hinnaga kasvab stabiilselt. See tootmisharu on alles väljakujunemise järgus, mistõttu olemasoleva potentsiaali mõistlikuks kasutuselevõtuks ja riiklike kohustuste täitmiseks tuleb erinevaid toetusmeetmeid pidevalt jälgida ja sihipäraselt suunata.

Vaatamata teadlaste hinnangute lahknemisele, saab suhtes teiste EL riikidega väita, et **põllumajanduse ja metsanduse võimalused taastuva energia tootmiseks on seni suuresti kasutamata** (eriti, kui arvestada maa hinda). Selleks, et kasutada senisest enam põllumajanduse ja metsanduse võimalusi taastuva tooraine (sh taastuvenergia) tootmisel ning luua täiendavaid töökohti maapiirkondades, soodustatakse Maaelu arengukavaga põllumajanduses ja metsanduses investeeringuid, mis on suunatud taastuvenergia tootmisele. Maaelu arengukavas on viis eraldi meetet, mille saavad erinevad sihtgrupid taotleda toetust biomassi ja bioenergia tootmise ja tootearenduse investeeringuid.

Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013 raames on integreeritud teiste riigi energeetika arengukavadega ette nähtud meetmed valdkondlikuks teadus- ja arendustegevuseks, turuseireks, uute teadmiste siirdeks ning teavitustegevuseks. Kuna arengukava väljatöötamisel ei osatud määrata spetsiifilisi investeeringuvajadusi, mis sõltuvad EL struktuurivahendite planeerimisest (mis käib 2008. a lõpuni), roheline maksureformi ja alles väljakujuneva turu analüüsist (esimene analüüs valmis 2007.a lõpul), planeeriti arengukava kahe etapilisena: 2007-2008 ja 2009-2013. Eesmärgiks oli esimese aasta uuringute põhjal identifitseerida vajalikud arengukavapõhised fiskaalinstrumentid, mis teiste meetmetega on katmata ning vajavad seetõttu lahendamist eraldi arengukavaga. Praeguseks on selgunud, et struktuurivahendite planeerimine ja roheline maksureform veel kestavad arvestades ka Euroopa Komisjoni esitatud uut taastuvenergia edendamise raamdirektiivi (mis toob kaasa mitmete uute riiklike administratiivülesannete algatamise), millesse bioenergia on osana integreeritud, kulub Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava teise etapi rakendamiseks vajalike meetmete väljatöötamiseks veel vähemalt aasta.

Sektori majanduslik olukord

Peale Euroopa Liiduga liitumist, suurenesid oluliselt nii toetused põllumajandussektorisse kui ka põllumajandustoodangu müügihinnad, selle tulemusel on oluliselt tõusnud ka netolisandväärtus ja ettevõtjatulu sektori tasandil.

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüsist selgus siiski, et **valdav osa põllumajandusettevõtetest kuuluvad kaasaegse tehnoloogia seisukohast küll arenemisvõimeliste põllumajandusettevõtete hulka, kuid nende hulgas on siiski veel küllalt palju selliseid** (eriti väiksema majandusliku suurusega ettevõtted), **kes vajavad jätkusuutlikuks toimimiseks struktuurimuutusi nii tootmismahdade suurenemise, toodangu lisandväärtuse suurendamise kui alternatiivsete tegevuste arendamise osas.** Arvestades seda, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt just väiksema käibega põllumajandustootjate hulgas, toetatakse põllumajandustootmise mitmekesistamist, aga ka omatoodetud saaduste töötlemist finantsperioodil 2007 – 2013 just sellele suurusgrupile. Nende tugevnemine ja jätkusuutlikkuse paranemine

on äärmiselt oluline maaelu arengu ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori seisukohast.

Otsetoetused

Eestis on alates 2004. aastast rakendatud ühtset pindalatoetust ja täiendavaid otsetoetusi.

Vabariigi Valitsus on oma 2007.-2011. aasta tegevusprogrammis kinnitanud, et maksab konkurentsitingimuste võrdsustamiseks riigieelarvest täiendavaid otsetoetusi vastavalt Euroopa Liiduga liitumise lepingus sätestatud maksimaalmääradele.

Toetudes PRIA andmetele maksti 2007. aastal ühtset pindalatoetust heakskiidetud taotluste põhja 832 091 hektarile (2006. a 811 603 ha ha), millest 2007. aastal 467 254 hektarit (2006 a 460 986) oli seotud keskkonnasõbraliku tootmise kohustusega.

Kuna ühtne pindalatoetus on uutele liikmesriikidele ülemineku skeem regionaalsele ühtsele otsemaksele, siis ülemineku aasta (2011 või 2014) ja süsteemi rakendamise valikuliste elementide ulatus sõltub ÜPP tervisekontrolli käigus saavutatud kokkulepetest. Siiski, üldine suund otsetoetuste lahtisidumisest konkreetsest tootmise kohustusest, on sisuliselt tänaseks edukalt rakendunud ühtse pindalatoetuse jätkuks ning aitab pikemas perspektiivis kaasa konkurentsivõimelise tootmise säilimisele ning piirkondade ühtlasemale arengule. Hoolimata konkreetsest üleminekuaastast, on alustatud ettevalmistusi ühtse otsemakse süsteemile üleminekuks sealhulgas mitmete väliskoostöö projektide raames.

Alates 2009. aastast rakendatakse ka nõuetele vastavuse süsteemi kohustuslike majapidamisnõuete osad, kus otsetoetuste väljamakse võimalik vähendamine on sõltuvuses keskkonna-, veterinaar-, fütosanitaar- ning töökaitse nõuete täitmisest. Uue süsteemi rakendamine eeldab PRIAle täiendavate investeeringute eraldamist infotehnoloogilisteks arendustöödeks.

Põllumajandussaadusi töötlev tööstus¹⁰

Peamine kodumaise põllumajandustoodangu kokkuostja ja väärindaja on kohalik toiduainetööstus. Toiduainetetööstus andis 2006.aastal ligikaudu 2% Eesti sisemajanduse koguproduktist ja 3,4% koguekspordist 2006. aasta lõpus töötas toiduainetööstuse umbes 2,4%¹¹ hõivatutest. Samal ajal kui kogu Eesti tööhõive näitab pidevat kasvu, väheneb seoses tootmise moderniseerimisega ja vähemefektiivsete ettevõtete sulgemisega toiduainetööstuses hõivatute arv igal aastal paari protsendi võrra. Toiduainetööstus moodustas 2007.aastal Eesti töötleva tööstuse kogutoodangust – 16,7% (2006. aastal 17,3% kogu tööstustoodangust). Ligi kolmandiku sellest moodustavad piimatooted, järgnevad joogid, lihatooted ning leiva- ja pagaritooted.

Toiduainetööstuse mõningate sektorite jaoks (nt piimatööstus) **tõi ühinemine ELiga kaasa toorainehinna tõusu ning turuolukorra halvenemise, mis oli tingitud ÜPP turukorraldusmeetmete rakendamisest, maailmaturult odava tooraine hankimise võimaluste kadumisest ja kolmandate riikidega sõlmitud vabakaubanduslepingute lõppemisest (marginaalide vähenemine eelkõige sekkumistooteid tootvate ettevõtete osas).**

¹⁰ Numbriliste näitude allikaks on peamiselt Statistikaameti andmebaas, kui ei ole märgitud teisiti.

¹¹ 15–74 aastased hõivatud

2006. aastal suurenes põllumajandussaaduste ja -toodete eksport ligi 21% ja import 7% võrreldes 2005. aastaga. Ennaktempos kasvas eksport kõrgema hinnatasega lääne turule, aga ka Venemaale topeltollide kadumise tõttu. Suurenenud on suurema lisandväärtusega toodete eksport, kuid väliskaubandusbilanss on jäänud siiski negatiivseks.

Vaatamata Euroopa Liiduturu täielikule avanemisele on Eestile põhilisteks ekspordipartneriteks jäänud naaberriigid – Läti, Leedu ja Põhjamaad. **Ekspordi arengut takistavad ka Eesti ettevõtete suhteliselt väikesed tootmismahud, sõltuvus sekkumistoodete turgudest ning liigne orienteeritus toorainemüügile.**

Teiselt poolt **pärsib Eesti toiduainetööstuse arengut ka väikesemahuline siseturg, üha suurenev kaubanduskettide mõju ning tarbijate suhteliselt madal ostujõud.**

Eesti elanikkond on senini olnud üldiselt positiivselt häälestatud kodumaiste toidukaupade suhtes - $\frac{3}{4}$ tarbijatest eelistab osta kodumaiseid toidukaupu (Eesti Konjunktuuriinstituudi andmed) Müügieudu on senini taganud peamiselt toodete vastuvõetav hind ja hea kvaliteet. Kodumaiste toidukaupade turupositsioonile mõjub negatiivselt hinnatõus. Jaekaubanduses jätkub kontsentreerumine ning turu üha suurenev suurte kaubanduskettide surve sortimendile ja hindadele. **Turuosa hoidmiseks tuleb Eesti tootjatel tagada oma toodete kvaliteet ning konkurentsivõimeline hind.** Tarbija teadlikkuse kasvule toidukaupade tarbimisel aitab kindlasti kaasa 2006. aastal rakendunud arengukava “Eesti toit”, mille raames on ellu viidud juba üle 70 projekti, kus on aktiivselt osalenud erinevate valdkondade esindajad. Arengukava rakendamine jätkub aastatel 2007–2008. Arengukava “Eesti toit” jätkuks on kavas aastatel 2009-2011 rakendada arengukava “**Tark tarbija**”, mille põhieesmärgiks on läbi erinevate meetmete tõsta tarbijate teadlikkust toidu toiteväärtuslikest omadustest, toidu märgistusest, toiduohutuse aspektidest ja tervist toetavast toitumisest.

Järjest enam on populaarsust võitmas mahesaadused, mille kasvatamisel ei ole kasutatud sünteetilisi väetisi ega taimekaitsevahendeid. Eestis on mahesaaduste tarbimine viimastel aastatel suurenenud vaatamata sellele, et tegemist on mõnel juhul tavatoodetest ca 30–50% kallima kaubaga. Vaatamata mahesaaduste populaarsusele tarbijate seas on **takistuseks mahetöötlemise ja turuarenduse mahajäämus (töötlemisahel)**, millest tulenevalt keskendutaksegi edaspidi rohkem töötlemis- ja turustuskeemide arendamisele. Mahepõllumajanduse edendamiseks on rakendamisel Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013.

Põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses on üks olulisem kitsaskoht teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõrkus. Enamikus ELi uutes liikmesriikides, sh Eestis, on täheldatud **teadus- ja arendustegevuse madalat intensiivsust**, mille olulisemaks põhjuseks peetaksegi just teadus- ja arendustegevuse väikest mahtu ettevõtlussektoris. Eurostati andmetel moodustasid 2003. aastal Eesti kogu ettevõtlussektori ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusse SKP-st vaid 0,27%, samal ajal kui vastav EL15 keskmine näitaja oli 1,26% ja EL25 puhul 1,22%. Suurenev konkurents sunnib aga ka Eesti ettevõtjat järjest enam kinni haarama uute lähenemiste, tehnoloogiate ja innovatsiooni pakutavatest võimalustest, mis eeldab varasemast oluliselt tihedamat koostööd erinevate asutustega. Seda vajadust suurendab veelgi põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ikka veel **madal keskkonnasäästlikkus**, millele tuleb rohkem tähelepanu pöörata, rakendades keskkonnasäästlikku tehnoloogiat ja tehnikat. 2006. aastal moodustasid Eesti kogu

ettevõtlussektori ettevõttesisesed kulutused¹² teadus- ja arendustegevusse SKP-st juba 0,51 Asjaolu, et toiduainetetööstuse ettevõtted on aastatel 1998–2006 investeerinud teadus- ja arendustegevusse kokku¹³ ligi 166 miljonit krooni ning viimasel kahel aastal tehtud kulutused moodustavad sellest tervelt 42%, annab märku sellest, et töötleva tööstusel huvi innovatsiooni vastu on, siiski ei saa öelda, et koostöö teadusasutustega oleks saanud tavapäraseks toiduainetetööstuse ettevõtete tegevuse osaks. Ettevõtte väliste kulutuste osatähtsus on aastatel 1998-2006 kõikunud 4%-st 50%-ni, 2006. aastal moodustasid ettevõttevälised kulutused 13% kogu teadus- ja arendustegevuse kuludest.

Innovaatilise ja jätkusuutliku arengu seisukohalt on tähtis roll ka spetsialistide koolitusel. **Vajaka jääb väljaõppest rahvusvahelisel tasemel.** Hetkel on toiduainetetööstuste jaoks tööturul olemas sektori spetsiifikat tundvaid ja kogemusi algtasemel omavaid teenistujaid, kuid keeruliseks muutub olukord siis, kui vajatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste.¹⁴

Et suurendada põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõimet, tuleb tulevikus kasutada nii kohapeal kui teistes riikides väljatöötatud uusi tehnoloogiaid ning täiustada neid vastavalt kohalikele oludele ja vajadustele. Toiduainetetööstus peab saama tulutoovamaks ja paindlikumaks vastavalt turu uuenevatele nõudmistele. Tulevikutähelepanu peab olema suunatud aktiivsemale tootearendustööle, et tõsta lisandväärtust ja stabiliseerida tootekvaliteeti, muuhulgas spetsiifilise (niši-) toodangu tootmisele, mis võimaldab ka väiketööstustel säilitada elujõulisust.

Keskkonnahoid lähtudes peamiselt põllumajandusest

Seoses põllumajandustootmise intensiivsuse tõusuga ning väike- ja keskmiste ettevõtete väheste investeerimisvõimalustega **ei järgita veel piisavalt keskkonnanõudeid ja häid tavasid.** Lisaks **puudub tootjatel motivatsioon üldistest keskkonnanõuetest rangemate nõuete täitmiseks.** Sellest tulenevalt on vaja jätkuvalt täiendada põllumajandustootjate teadmisi põllumajandusliku tootmise võimalikust negatiivsest mõjust keskkonnale ja seda vältida aitavatest tootmisvõtetest. Põllumajandusest tuleneva negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks rakendatakse jätkuvalt vastavaid maaelu arengu meetmeid. Ühelt poolt on ÜPP maaelu arengu meetmete abil võimalik tagada põllumajanduslik tegevus ka neis kõrge loodusväärtusega piirkondades, mis säilivad vaid tänu põllumajanduslikule tegevusele. Teiselt poolt peaks jälgima, et põllumajanduslik tegevus ei tekitaks liigset koormust keskkonnale.

Viimase 15 aasta jooksul on põllumajandusest tingitud reostuskoormus oluliselt vähenenud. Sellest tulenevalt on ka Eesti veekeskonna seisund valdavalt paranenud. Veeseisundi paranemisele on aidanud kaasa suures osas MAK 2004–2006 raames rakendatud meetmed, millega on toetatud mahepõllumajandust ning makstud ettevõtjatele keskkonnasõbraliku tootmise toetust.

Kuid samas ei ole olukord kõikjal positiivne – esineb ka **intensiivse põllumajandusliku tootmisega alasid, kus põhjavee maapinnalähedane veekiht ja mõned kohalikud vesikonnad (jõgede ülemjooksud, väikejõed ja -järved) võivad olla suhteliselt kehvast seisundis.**

¹² Oma tööjõuga tehtud teadus- ja arendustegevus.

¹³ Nii ettevõtte sisesed kui ka välised kulutused teadus- ja arendustegevusse.

¹⁴ *Poliitikauuringute keskus Praxis, Faktum uuringukeskus "Eesti toiduainetetööstusettevõtete tööjõu uuring"*

Hajureostusena veekogudesse sattuvate lämmastikuühendite peamised allikad on põllumajanduses kasutatavad mineraal- ja orgaanilised väetised. **Lisaks väetamisele võib probleeme tekitada ka puudulikust sõnnikukäitlusest tulenev reostus.** Orgaaniliste väetiste (sõnniku) tootmine ja kasutamine on loomade arvu vähenemise tõttu küll oluliselt kahanenud, kuid samas kasutatakse sõnnikut nüüd kontsentreeritumalt. Reostuse peamine põhjus on enamasti **nõuetele vastavate sõnnikuhoidlate vähesus, sõnnikulaotamise halb korraldus ja laotusseadmete tehniline puudulikkus.** Seetõttu peavad loomakasvatuseettevõtted tegema lähiajal jätkuvalt täiendavaid investeeringuid sõnnikukäitlusele. Lisaks tuleb arvestada parima võimaliku tehnika nõude rakendamise ja osaliselt on aidanud sõnnikuhoidlate veekaitsenõuetega vastavusse viimisele kaasa MAK 2004–2006 raames makstav sõnnikuhoidlatele esitatavate veekaitsenõuetega vastavusse viimise toetus, samas jätkatakse sõnnikuhoidlate toetamist MAK 2007–2013 loomakasvatusehitiste investeeringutoetuse raames.

Veekeskkonnale avaldab suurt mõju mulla seisund ning samas on see ka üks olulisem komponent, millest peamiselt sõltub taimekasvatustoodang. Erodeerunud muldade osakaal Eestis ei ole suur - erodeerunud ja erosiooniohuga mullad moodustavad 3,1% Eesti põllumaa pindalast, samal ajal kui EL-25 vastav näitaja on 17%. **Keskkonnaprobleeme on põhjustanud tõsiasi, et erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul on põlde viljeldud samamoodi nagu ülejäänud Eestis.** Erosiooni tõkestamise võimalikud abinõud on erosioonitundlike alade metsastamine ja püsirohumaade alla viimine.

Muldade hapestumine on samuti oluline probleem. Seda tuleb eriti ette Kesk- ja Lõuna-Eestis ning samuti Hiiumaa liivastel nõlvadel. Eesti põllumuldade reaktsiooni hoidmist taimede kasvuks soodsal tasemel ning muldade vaesustumise ärahoidmist saab tagada muldade liighappesuse neutraliseerimisega. Sellele on kavas tähelepanu pöörata põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamise raames.

Ekspertarvamuste põhjal on mullaga seotud üheks **põhiprobleemiks orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas**, mida põhjustab muldade loomulik arengu suund meie kliimatsoonis ja viljavahelduse nõuete eiramine, põllukultuuride monokultuurina kasvatamine, tasakaalustamata väetamine ja tahesõnniku kasutamise vähenemine. Selle lahendamise üheks võimaluseks on hea põllumajandustava kohaste tootmisvõtete kasutamine. Tuleb kasutada viljavaheldust, kasvatada põllukultuure mitte ainult monokultuurina, reguleerida mulla toitainete tasakaalu ning piirata ka sõnnikuga ühekordselt antava lämmastiku kogust.

Eestis moodustavad põllumajanduslikuks tootmiseks vähemsoodsad piirkonnad ca 50% põllumajandusmaast. Et maakasutus säiliks 2006. a. tasemel, tuleb tagada vähemsoodsas piirkonnas põllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele ebasoodsamate tingimuste kompenseerimine. Aastatel 2004–2006 rakendati ka vähemsobivate põllumajandusmaade kasutusest väljaviimist läbi põllumajandusmaa metsastamise. Metsastamise toetus muutub käesoleval perioodil veelgi eesmärgipärasemaks, keskendudes rohkem veekaitsele ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise eesmärkidele.

Põllumajanduses on keskkonnasäästliku majandamise tagamise eeldus piisavad **finantsressursid, mis paljudel juhtudel on siiski vägagi piiratud.**

Perioodiga 2004–2006 võrreldes keskendutakse perioodil 2007–2013 uute põllumajanduse keskkonnatoetuste tegevuste kavandamisel spetsiifilisemate keskkonnaküsimuste lahendamisele. Arvestades, et vahel on põllumajanduslik tootmine kontsentreerunud viljakate muldade tõttu ka nitraaditundlikule alale, kus samal ajal on tegemist kaitsmata põhjaveega pae- ja karstialaga, on vaja rakendada

täiendavaid meetmeid ka sealse piirkonna hea keskkonnaseisundi saavutamiseks. Vee- ja mullakaitse tegevustele aitab kaasa põllumajanduslikus tootmises parima võimaliku tehnika kasutusele võtmine (suunatud loomade heaolu parandamisele ja keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite rakendamisele) ning põllumajandusliku keskkonnatoetuse põhimeetme, keskkonnasõbraliku majandamise, edasine tõhustamine. Lisaks saavutatavale stabiilsemale keskkonnaseisundile, mis tuleneb peamiselt rakendatavatest keskkonnasõbralikest tootmisviisidest põllumajanduses, on oluline tagada põllumajanduslik maakasutus piirkondades, kus see mängib olulist rolli traditsiooniliste maastike kujundamises ning kõrge loodusväärtusega alade säilimisel (Natura aladel).

Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine, ohustatud sordid ja tõud

Säilinud loodusväärtused on olulise tähtsusega, eriti just turismi arendamisega tegelevates maapiirkondades. Arvestades, et Natura 2000 võrgustiku alal¹⁵ asuvaid põllumajandusmaid on ca 55 000 ha, on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast vaja tagada nimetatud põllumajandusmaadel ning teatud tingimustel ka Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitseadusest tulenevate kitsenduste ning ELi linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu.

Traditsioonilise maakasutuse tulemusena on Eestis kujunenud vaheldusrikkad maastikud, mis on elupaigaks paljudele väärtuslikele liikidele. Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, on kujunenud looduskaitse ja kultuuripärandi ning maastiku seisukohast väärtuslikud ja olulised poollooduslikud kooslused. Varem püsivalt hooldatud alad võivad põllumajandusliku tegevuse vähenemisel kasvada umbe ja võsastuda, muutudes lõpuks metsaks. Elupaikade inventuurist on selgunud, et **niiduelupaikade** – puisniitude, loopealsete, lammi- ja rannaniitude – **pindala vähenemine on põhjustatud selliste traditsiooniliste põllumajandusvõtete nagu niitmine ja mõõdukas karjatamine**, mis on osalt seotud traditsiooniliste väiketalude ja kohalike ning põlistõugude kasvatamisega, **vähenedesest**. Lisaks on vähenenud põlluservade ja muude maastikuelementide (näiteks kiviaiad) osa. Kultuuripärandi ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse vähetootlikke investeeringuid, näiteks kiviaedade ja muude maastikuelementide rajamist.

Probleeme põllumajandustootjatele võib tekitada ka randade kinnikasvamine, sest linnud lähevad tavaliste toitumiskohtade puudumisel toitu hankima orasepõldudele. Alternatiivse tegevusena sobivad rannaniidud näiteks veiste, eelkõige vähemnõudlike lihavede karjatamiseks.

Tõuaretuse osas on täna Eestis tunnustatud kaks põlistõugu – eesti hobune ja eesti maatõugu veis. Nad on aastasadade vältel kohanenud siinse taimestiku ja kliimaga ning on osa meie kultuuripärandist. Nii põlistõud kui kohalikud tõud - tori ja eesti raskeveohobune ning eesti vutt on nende arvukuse märgatava vähenemise tõttu tunnustatud ohustatud tõugudeks. Viimasel kümnendil on eesti maatõugu veiste arv tänu erinevate toetuse maksamisele püsinud. Eesti hobuste arv on isegi suurenenud seoses nende aktiivse kasutamisega ratsutamiseks ja taluturismis.

---

¹⁵ Säilinud loodusväärtused on olulise tähtsusega turismi arendamiseks maapiirkondades. Natura aladele ei või planeerida suurte massiturismi objektide ehitamist. Kuid turismitalude asumine Natura aladel või selle lähimas naabruses loob täiendavaid võimalusi säästva maaturismi arendamiseks. Samuti ei piira Natura 2000 looduses puhkamist, vaid pigem soodustab seda.

Elukvaliteedi mõjurid maapiirkondades

Hõredam asustustihedus, sellest tingitud teenuste kehv kättesaadavus ja vähem konkurentsivõimeline palk on aastakümnete jooksul viinud elukvaliteedi maapiirkonnas langusfaasi. Kaotajad on maaelanikud, kel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid, kusjuures seda raskendavad kehvad ühistranspordivõimalused ning mitte väga heas korras olev infrastruktuur.

Taasiseseisvumisjärgsel perioodil vähenes kümne aasta jooksul tööhõive maapiirkondades kolmandiku võrra ning see oli madalseisus 2002. aastal. Peale liitumist Euroopa Liiduga hakkas tööhõive taas kasvama ja tööpuudus vähenes poole võrra.

Riikliku arengukava toetusmeetmete rakendamisega tekkisid võimalused luua põllumajandusest vabanenud tööjõule uusi töökohti alternatiivsetel tegevusaladel: maaturism, käsitöö jms.

Sarnaselt arenenud riikidele väheneb Eestis põllumajanduse suhteline osatähtsus riigi majanduses. 2006. aasta oli põllumajanduse osatähtsus sisemajanduse kogutoodangus 2,4 protsenti ja põllumajanduse tööhõive vähem kui neli protsenti riigi tööhõivest.

Eesti tööjõu-uuringute andmetel käis 2004. aastal 38,5% hõivatud maainimestest tööl linnades ja samas vallas töötas 50,7%, pendelränne on viimastel aastatel kasvanud. **Maal pakutav palk** on pea viiendiku võrra madalam kui linnas. Just madalad palgad ja kesised töövõimalused on peamine põhjus, miks ka kõrgkooli lõpetanud **noored ei tunne vajadust pärast õpinguid enam maale tagasi pöörduda.** 2004. a andmetel on maapiirkonnas hõivatuid 169 100, 2005. aastal 172 800 (28,4% riigi kõigist hõivatutest) ning 2006. aastal 181300 (28,0% riigi kõigist hõivatutest). Ühelt poolt vabaneb maapiirkondades tööjõudu põllumajanduse efektiivsemaks muutumise läbi, teiselt pool on ettevõtluse struktuur seal ühekülgne, mis vähendab tööhõivevõimalusi. Statistilistest näitajatest on positiivne vaid **töötuse määr (6,2%),¹⁶ mis maapiirkonnas on langemas. Siinkohal on probleem mittepõllumajanduslike töökohtade vähesuses ja tekkimas on kvalifitseeritud tööjõu puudus maapiirkonnas.** Olukorda halvendab veelgi heitunute arvu suurenemine madala haridustasemega maaelanike hulgas ning noorte maaelanike lahkumine kodukohast peamiselt seoses sotsiaal- (koolid, lasteaiad, arstiabi jms) ja põhiteenuste kehva kättesaadavuse tõttu.

Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise ja enamasti määrava tähtsusega. Mittepõllumajandusliku ettevõtluse osas maapiirkondades keskendutakse olukorra parandamiseks ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega.

Eelistatakse investeringuid, millega võetakse tootmises või teeninduses kasutusele mahajäetud põllumajandusrajatisi, aidates seeläbi kaasa tööhõive võimaluste loomisele. Maapiirkonna ettevõtluse arengu suunamisel tuleb erilist tähelepanu pöörata just naiste ja noorte tööhõivevõimaluste parandamisele. Maapiirkonnas kasvanud noortele tuleks anda motiiv peale õpingute lõppu maale tagasipöördumiseks. Et teenus oleks pikema aja jooksul kättesaadav ning jätkusuutlik,

¹⁶

Eesti tööjõu-uuringu andmed (ETU 2006)

peab maapiirkondade hõreasustuse tingimustes leidma uusi lahendusi, mis toimivad ka pikema ajaperioodi vältel. Need lahendused võivad olla multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, mobiilsete lahenduste leidmine kaupade ja teenuste pakkumisel ning nüüdisaegse infotehnoloogia juurutamine, võttes samas arvesse ka erivajadustega inimeste vajadusi. Samas soodustatakse investeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskämiskohtade (külaplatsid, hiied, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele.

Maastike ilmet rikuvad ka põllumajanduslikust tootmisest kõrvalejäänud ehitised/rajatised, mis on samuti maastikulise mitmekesisuse osa. Ressursside säästliku kasutamise seisukohast on oluline leida neile uus otstarve.

Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandil ja ühe mudeli järgi. Teatud juhtudel on otstarbekas lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades sel eesmärgil erinevate sektorite koostööd. Olukorras, kus elanike arv maapiirkonnas on väike ja ettevõtlus üldjuhul vähetulus, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Selles osas võib Eestis täheldada maaelanike koondumist – Eestis on moodustatud 24 kohalikku tegevusgruppi. Kohalikud tegevusgrupid hõlmavad 194 omavalitsusüksusest 181, nendega on juba hõlmatud u 93% kogu maapiirkonnast.

2.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:

Eesmärk 1: Parandada põllumajandussektori konkurentsivõimet!

Üldiseks eesmärgiks on seatud, et finantsperioodil 2007 – 2013 peaks valdava osa põllumajandusettevõtete konkurentsivõime nii palju paranema, et nad järgmisel finantsperioodil (pärast 2013. aastat) tuleksid toime selleks ajaks tõenäoliselt vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes.

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Netolisandväärtuse juurdekasv aastas keskmiselt töötaja ühiku kohta (eelnenud aastaga võrreldes) põllumajanduses (FADN andmetel)				
2005/2006 juurdekasv oli 5,3 %) ¹⁷	5%	5%	5%	5%
Mõõdik 2: Toiduainetööstuse lisandväärtus töötaja kohta (juurdekasv eelnenud aastaga võrreldes, %)				
22% ¹⁸	5%	5%	5%	5%
Mõõdik 3: Mahetoodete turuosa aastas (eesmärk - suurendada)				
0,5%	1,5%	1,8%	2,3%	2,8%
Mõõdik 4: Korrastatud (st rekonstrueeritud ja uuendatud) maaparandussüsteemide pind aastas (ha)				
6650	15 000	15 000	10 000	10 000
Mõõdik 5: Mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arv (eesmärk – suurendada) *PM, TTI				
1211	1 500	1 650	1 700	1800

¹⁷ 131 586 kr 2006a testettevõtete keskmine, 124 965 kr 2005a testettevõtete keskm (ajapuhver on põhjustatud FADN andmete analüüsi valmimisajast).

¹⁸ Kiire kasvutempo oli suurel määral põhjustatud kõrge inflatsioonitasemest

Eesmärk 2: Säilitada traditsioonilised põllumajandusmaastikud ja puhas keskkond!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Kasutatav põllumajandusmaa (ha)				
827000	828000	828500	829000	829 500
Mõõdik 2: Põllumajanduslikult majandatav maa vähemsoodsates piirkondades (ha)				
339 655	350 000	350 000 ¹⁹	350 000 ²⁰	350 000 ²¹
Mõõdik 3: Mahepõllumajanduslikult majandatav maa (ha), (eesmärk-suurendada) ²²				
81521	90 000	95 000	100 000	110 000

Eesmärk 3: Tagada põllumajandusega seotud piirkondade tasakaalustatud areng ning parandada elukeskkonda maal!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Tööhõivemäär maapiirkonnas				
57,7 ²³	58	59	60	61
Mõõdik 2: LEADER gruppidega kaetud ala maapiirkonnas/valdades/valdades ja väikelinnades elanike arvuga kuni 4000 (%)				
93	100	100	100	100

¹⁹ Prognoosis võib toimuda olulisi muudatusi, kui võrd Komisjon on 2009. aasta jooksul lubanud välja tulla uute LFA alade määratlemise kriteeriumidega

²⁰ Prognoosis võib toimuda olulisi muudatusi, kui võrd Komisjon on 2009. aasta jooksul lubanud välja tulla uute LFA alade määratlemise kriteeriumidega

²¹ Prognoosis võib toimuda olulisi muudatusi, kui võrd Komisjon on 2009. aasta jooksul lubanud välja tulla uute LFA alade määratlemise kriteeriumidega

²² Andmed mahepõllumajanduse registrist

²³ 2006. aasta andmed

2.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks planeeritud meetmed:

2.4.1 Meede: Põllumajandustootmise konkurentsivõime tõstmine ja piirkondlike erisusi arvestava majandustegevuse toetamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse tootmise ja töötlemise tõhususe ning kõrgema lisandväärtusega toodete osakaalu tõusu, tootmis- ja töötlemisstruktuuride arengut optimaalsuse suunas, alternatiivset tootmist ja töötlemist. Aidatakse kaasa nõuande- ja koolitussüsteemi arengule. Toetatakse tootjate ja töötlejate koostööd teadusasutustega, rakendusuringuid, arendustegevust ning vajalike turuuringute teostamist ning teavitatakse tarbijat. Selleks rakendatakse vastavad toetusmeetmed, tõhustatakse sektori majandusliku olukorra ja nõudluse-pakkumise vahekorra analüüsi, töötatakse välja ja rakendatakse vastavad arengukavad ning õiguslik raamistik, arendatakse toetuste haldamist, rakendatakse seire- ja hindamissüsteem ning töötatakse välja teavituskavad.

2.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
B.1.1	Investeeringumeetmetega põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise ja biomassi kasutuse edendamise kaudu; (MAO & PMO)	Põllumajandustoodete tootmine ja töötlemine on muutunud keskkonnasõbralikumaks ja konkurentsivõimelisemaks, on tekkinud stabiilsem hinnakeskkond ja põllumajandusturg;
B.1.2	Rakendatakse riigipoolseid toetusabinõusid töötlemise ja turustamise parandamiseks (turuarendustoetuse ja Euroopa Liidu promotsioonimeetmete jätkuv rakendamine), osutatakse senisest rohkem tähelepanu mahepõllumajanduse saaduste turustamisele; Aidatakse kaasa valdkonnapõhiste teadustulemuste rakendamisele (KPTTO)	Turul pakutakse rohkem kõrgete kvaliteedinäitajatega tooteid; Ökoloogiliselt puhta toidu tarbimine on suurenenud; Suurenenud on põllumajandusliku tootmise ja toiduainetööstuse vaheline koostöö ning hoogustunud on uute tehnoloogiate levik eelkõige just uute toodete ja tõhusamate ning samal ajal säästlikumate tehnoloogiate

		rakendamiseks kogu toiduahelas;
B.1.3	Senist otsetoetuste skeemi rakendatakse 2010 (2013) a lõpuni. (Makstakse täiendavaid otsetoetusi põllukultuuride ja –loomade kasvatamiseks taotlemise aasta või tootmise kohustusest lahtiseotud täiendavaid otsetoetusi referentsaasta tootmise mahu alusel); Jätkatakse turukorraldusmeetmeid vastavalt „tervisekontrolli” raames kokkulepitud kohandustele; (PMO)	ÜPP turukorraldusabinõude ja toetusmeetmete rakendamise tõttu on põllumajandustootjate arv ja struktuur (tegevusvaldkondade kaupa) stabiliseerumas;
B.1.4	Jätkatakse hädaolukorraks valmisoleku seaduse alusel tegevusvaru moodustamist, sõlmides ettevõtetega tähtajatuid lepinguid kindlakslepitud koguses olemasoleva ressursi hoidmiseks ja pidevaks uuendamiseks ning valmisolekuks selle varu realiseerimiseks; (HO)	Tagatud on toiduainete varu ning on olemas valmisolek kriisi- ja hädaolukorras toimimine, et tagada elanikkonna minimaalsed põhivajadused;
B.1.5	Tõhustatakse toiduainete kaitstud geograafiliste tähiste ning päritolunimetuste kasutamise järelevalvet ja levitatakse vastavat teavet (KPTTO taotlemine)	Toiduainete kaitstud geograafiliste tähiste ning päritolunimetuste kasutamise järelevalve tõhustamise ja sellest teavitamise tulemusel on kasvanud vastavate toodete konkurentsivõime;
B.1.6	Soodustatakse eelkooliealiste laste ja kooliõpilaste hulgas piima ja piimatoodete tarbimist koolipiimatoetuse kaudu. (PMO)	Eelkooliealiste lastele ja kooliõpilastele on tagatud tervislik toidulaud;
B.1.7	Toetatakse põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamist (eelkõige maaparandussüsteemide, sealhulgas metsakuivendussüsteemide ehitamist, rekonstrueerimist ja uuendamist); (MAO)	Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur on paranenud;
B.1.8	Täiendatakse ja rakendatakse erinevaid tõuaretus – ja säilitusprogramme (VTO aretustoetus)	On rakendunud tõuaretus– ja säilitusprogrammid, mille tulemusel on kasvanud Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime;
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
B.1.9U	Toetatakse uute toodete ja tehnoloogiate arendamist ja rakendamist põllumajandus- ja metsandusettevõtetes ning töötlevas tööstuses (sh koostööd teadusasutustega); (KPTTO meetmed)	Põllumajandus- ja metsandusettevõtete ning töötleva tööstuse suurenenud on sektori ettevõtete investeeringud teadus- ja

	1.6 & 1.7)	arendustegevusse ning kasutusele on võetud innovatiivsed tehnoloogilised lahendused;
B.1.10 U	ÜPP reformile tuginedes töötatakse välja uue ühtse otsemakse süsteemi alused. Regionaalsete toetusõiguste tasemete abil toimub ühtsele otsemaksele ülemineku ettevalmistamine ja uue süsteemi rakendamine alates aastast 2011 (2014). (Otsetoetuste saamine hakkab sõltuma keskkonna-, veterinaar-, fütosanitaar- ning töökaitseõuete täitmisest); (PMO)	Põllumajandusettevõtete konkurentsivõime on paranenud ning on lähenemas eesmärgile, et valdav osa põllumajandustootjatest suudab pärast programmi-perioodi lõppu (pärast 2013. aastat) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes; Tulenevalt üleminekust ühtse otsemaksesüsteemile tagatakse konkurentsivõimelisem tootmine ja piirkondade ühtlasem areng;
B.1.11 U	Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamiseks ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamiseks põllumajanduses toetatakse noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist; (MAO)	Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine on muutunud lihtsamaks, mis aitab kaasa aktiivsemale põlvkondade vahetusele põllumajanduses;
B.1.12 U	Arendatakse põllumajandustootja asendamise toetamise süsteemi; (TAO & PMO)	Rakendunud on põllumajandustootja asendamise toetamise süsteem;
B.1.13 U	Edendatakse loomade heaolu parandamisele ja keskkonnasõbralikumate maaviiljelusmeetodite rakendamisele suunatud põllumajandustehnika kasutamist (parim võimalik tehnika); Edendatakse põllumajandusliku tootmise mitmekesistamist ja omatoodetud saaduste töötlemist just väikestes ja vajadusel ka keskmistes põllumajandusliku tootmise üksustes; (MAO)	Keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele on kaasa aidatud. Omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisele ja seeläbi põllumajandusettevõtjate toodetud lisandväärtuse suurendamisele on kaasa aidatud.
B.1.14 U	Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise toetamise kaudu metsanduse konkurentsivõime suurendamine.	Erametsaomanike ning metsaomanikest mittetulundusühingute ja tulundusühistute, samuti puidu tööstusliku tootmise ja metsa majandamisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõime on paranenud. Tagatud on erametsa säästev ja tõhus

		majandamine, metsa bioloogiline mitmekesisus, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilitamine ja taastamine ning säilinud on metsa multifunktsionaalse roll ning selle vaimne ja kultuuriline pärand. Metsandussaadusi töötlevate mikroettevõtete üldise tulemuslikkuse kasv ja metsandussaaduste lisandväärtuse suurenemine.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
B.1.15U	Jätkub arengukava “Eesti toit” rakendamine aastatel 2006-2008 ning aastatel 2009-2011 rakendatakse arengukava “Tark tarbija”; (KPTTO)	Tarbijate teadlikkus toidu toiteväärtuslikest omadustest, toidu märgistusest, toiduohutuse aspektidest ja tervist toetavast toitumisest on suurenenud.
B.1.16U	Soodustatakse põllumajanduse, metsanduse ja töötleva tööstuse investeringuid biokütuse ja bioenergia tootmisse. Rakendatakse ” Biomassi ja bioenergia edendamise arengukava 2007 -2013”; (PMO, KPTTO)	Senisest enam on kasutatud põllumajanduse ja metsanduse võimalusi taastuvenergia tootmisel ning maapiirkondades on loodud täiendavaid töökohti; Valdavat osa erametsi majandatakse määral ja viisil, mis tagab nende tootlikkuse ja elujõulisuse ning aitab kaasa erametsanduse, sh ühistegevuse arengule ning tööhõive säilimisele maapiirkonnas;
B.1.17U	Eelkooliealiste ja kooliõpilaste hulgas puu- ja köögivilja tarbimist soodustava koolipuuvilja skeemi väljatöötamisel osalemine ja võimalusel rakendamine; (PMO)	Eelkooliealiste ja kooliõpilaste hulgas puu- ja köögivilja tarbimist soodustav koolipuuvilja skeem on väljatöötatud ja rakendatud, et tagada neile tervislikum toit.
B.1.18U	Rakendatakse “Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan”; (TTO)	Mahepõllunduse viljelemine on suurenenud.
B.1.19U	Töötatakse välja looduskahjukindlustuse süsteem	Tootjatel on võimalus hajutada ilmastikutingimustest tingitud riske

(Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013, I telje raames rakendatakse ja teostatakse seiret järgmiste toetusmeetmete osas: 1.1 Koolitus- ja teavitustegevused; 1.2 Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine; 1.3 Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine; 1.4.1 Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks; 1.4.2 Investeeringud loomakasvatusehitistesse; 1.4.3 Investeeringud bioenergia tootmisesse; 1.5 Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine (Metsa majandusliku väärtuse parandamine; Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine; Arendusprojektide elluviimine); 1.6 Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsandussaadustele lisandväärtuse andmine; 1.7.1 Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö; 1.8 Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur.)

2.4.2 Meede: Põllumajanduskeskkonna ja - maastike säilitamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse hea keskkonnaseisundi saavutamist keskkonnasõbralike põllumajanduslike tootmisviiside rakendamise kaudu ja põllumajandusmaa jätkusuutlikku kasutamist ka piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujundamisel ning kõrge loodusväärtusega alade säilimisel (sh säästev metsamajandus). Aidatakse kaasa põllumajanduse infrastruktuuri arengule ja luuakse eeldused maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks.

2.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud

tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
B.2.1	Põllumajandusliku keskkonnatoetuse kaudu soodustatakse keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, säilitatakse bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, aidatakse keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu ning suurendatakse põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust;	Võetakse kasutusele ja jätkuvalt kasutatakse keskkonnasõbralikke majandamisviise. Säilinud ja suurenenud on bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus. Keskkonnale tulutoovalt tegutsevad põllumajandustootjad saavad kohast tulu. Suurenenud on põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus;
B.2.2	Eesti maaelu arengukava 2004 - 2006 järelhindamine ja vastavate seirearuannete koostamine;	Selgunud on rakendunud meetmete mõjud, mida arvestada edaspidistes arengukavades;

B.2.3	Jätkatakse MAK 2004–2006 raames alustatud ebasoodsamate piirkondade meetme eesmärkide saavutamist, et tagada põllumajanduslikuks tegevuseks vähemsoodsates piirkondades paikkonna säilimine;	Säilinud on paikkonnad põllumajanduslikuks tegevuseks ka vähemsoodsates piirkondades;
B.2.4	Jätkatakse riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude haldamist ja parandatakse maaparandussüsteemide hoiu- ja ehituskontrolli tõhusa toimimise tingimusi; 2010. aastaks koostatakse alamvesikondade maaparandushoiukavad, et korraldada vastavalt veemajanduskavadele maaparandushoid alamvalgala piires;	Maaparandussüsteemide seisukorra paranemise tõttu on vähenenud ikalduskahjud ja üleujutusriskid. Toimib tõhus maaparandussüsteemide hoiu- ja ehituskontroll; 2010. aastaks on koostatud alamvesikondade maaparandushoiukavad, et korraldada vastavalt veemajanduskavadele maaparandushoid alamvalgala piires;
B.2.5	Kultuuripärandi ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse erinevaid vähetootlikke investeeringuid, nt kiviaedade rajamist;	Säilinud on kultuuripärand ja maastikuline mitmekesisus;
B.2.6	Tagatakse kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude säilimine	Eestile kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohalt oluliste ohustatud tõugu loomade väljasuremisohu on vähenenud
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
B.2.7U	Aastatel 2007–2013 suunatakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmed eelkõige kõrgema riskiga piirkondadele ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse seisukohast eriti väärtuslikele aladele;	Võetakse kasutusele ja jätkuvalt kasutatakse keskkonnasõbralikke majandamisviise. Säilinud ja suurenenud on bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus. Keskkonnale tulutoovalt tegutsevad põllumajandustootjad saavad kohast tulu. Suurenenud on põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus.
B.2.8U	Luuakse võimalused energiakultuuride kasvatamiseks. Alates 2007. aastast rakendatakse EL energiakultuuride toetust ja MAK 2007–2013 raames toetatakse energiavõsa kasvatamiseks vajaliku	Energiakultuuride kasvupinna suurenedes suureneb sihipärasest kasutuses oleva maa osatähtsus.

	masina ja seadme ostmiseks ning kiirekasvuliste lühikese raieringiga energiavõsa istikute soetamist istandiku rajamiseks.	
B.2.9U	Loomade heaolu parandamiseks ja kultuurrohumaade mullaviljakuse suurendamiseks toetatakse loomade karjatamist;	Eesti kõigis piirkondades kasutatakse põllumajandusmaad jätkusuutlikult, seeläbi traditsioonilise põllumajandusmaastiku säilimisele ja arengule kaasa aidates; loomade heaolu on paranenud ja kultuurrohumaade mullaviljakus suurenenud;
B.2.10U	Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast tagatakse Natura 2000 võrgustikus olevatel põllumajandusmaadel ning teatavatel tingimustel ka Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitsealadest tulenevate kitsenduste ning EL linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu ning toetatakse ka poollooduslike koosluste hooldamist (Natura aladel);	Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast on tagatud Natura 2000 võrgustikus olevatel põllumajandusmaadel ning teatavatel tingimustel ka Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitsealadest tulenevate kitsenduste ning EL linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu ning poollooduslikud kooslused on hooldatud (Natura aladel);
B.2.11U	Aidatakse kaasa kaitsemetsade rajamise ja mitmeliigilise põõsariba rajamise kaudu hea keskkonnaseisundi tagamisele;	Kaitsemetsi rajades väheneb keskkonna suhtes tundlike põllumajandusmaade osakaal. Suureneb bioloogiline mitmekesisus. Loodud on elupaiku ning suurendatud põllumajandusmaastike mitmekesisust ning vähendatud tuule- ja veeerosiooni.
B.2.12U	Tagatakse kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulise kohaliku taimesordi, rukkisordi "Sangaste" säilimine	Tagatud on kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulise kohaliku rukkisordi "Sangaste" säilimine

	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
B.2.13 U	Teostatakse maaparandusseiret, et saada andmeid kuivendatud maatulundusmaa kuivendusseisundi ja maaparanduse keskkonnamõju kohta.	Täpsete andmete olemasolu kuivendatud maatulundusmaa kuivendusseisundi ja maaparanduse keskkonnamõju kohta.

(Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013, II telje raames rakendatakse ja teostatakse seiret järgmiste toetusmeetmete osas: 2.1 Ebasoodsamate piirkondade toetus; 2.2 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; 2.3.1 Keskkonnasõbralik majandamine; 2.4.2 Mahepõllumajandusliku tootmise toetus; 2.3.3 Ohustatud tõugu looma pidamise toetus; 2.3.4 Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; 2.3.5 Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus; 2.4 Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus; 2.5.1 Kiviaia rajamise ja taastamise toetus; 2.5.2 Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus; 2.6 Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale; 2.7 Natura 2000 toetus erametsamaale.)

2.4.3 Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine ja elukeskkonna parandamine maapiirkondades.

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse maaettevõtluse mitmekesistamist sh uute töökohtade loomist ja külade arengule suunatud investeeringuid. Aidatakse kaasa Leader põhimõtete arendamisele ja rakendamisele maaelus, tugevdades avaliku, era- ja mittetulundussektori omavahelist koostööd, selgitades välja piirkondlikud prioriteedid, andes edasi teatavale piirkonnale olulisi teadmisi ja oskusi ning muid kohalikule arengule olulisi tegevusi. Töötatakse välja vastavad arengukavad ja õiguslik raamistik ning arendatakse toetuste haldamist ja maaelanike teavitamist-nõustamist.

2.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
B.3.1	Jätkuvalt kavandatakse ja rakendatakse maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ning maamajanduse mitmekesistamisele (sh tööhõive	Elukvaliteet maapiirkondades on paranenud ja maamajandus mitmekesistunud;

	suurendamisele) suunatud meetmeid ning kohaliku initsiatiivi ja küla arengut soodustavaid meetmeid;	
B.3.2	Tööhõive parandamiseks luuakse maapiirkondades võimalused elukestvaks õppeks;	Tööhõive määr maapiirkonnas kasvab (tööhõive määr maapiirkonnas 2004. aastal 52,4 %, linna vastav näitaja 63,6%); Maapiirkondade elanikkond suureneb;
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
B.3.3U	Maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise (eelkõige ebasoodsamates piirkondades) ning sellega uute ja paremate töökohtade loomisele kaasaaitamine;	Ettevõtlusaktiivsus ning tööhõive määr maapiirkonnas kasvab.
B.3.4U	Kaunima ja atraktiivsema elukeskkonna tagamiseks toetatakse kasutusest väljas olevate põllumajanduslike ehitiste lammutamist;	Kasutusest väljas olevad põllumajanduslikud ehitised ei riku vaatevälja;
B.3.5U	Suurendatakse nõuande pakkumist kohaliku elu aktiveerimiseks ning vaba tööjõu (sh maal elavate naiste) rakendamiseks maaelu mitmekesistamise valdkondades;	Tööhõivemäär suureneb;
B.3.6U	Kohaliku algatuse edendamine, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele.	Koondunud on kohalikud tegevusgrupid (koosnevad era-, mittetulundus- ning avaliku sektori esindajatest) ning aktiveerunud on kohalike strateegiate koostamine. (2010. aastaks on enamik valdu "kaetud" kohalike tegevusgruppidega ning neil on välja töötatud ja rakendatud strateegiad oma piirkonna arenguks.).

(Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013, III telje raames rakendatakse ja teostatakse seiret järgmiste toetusmeetmete osas: 3.1 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas; 3.2 Külade uuendamine ja arendamine; 4.Leader).

3 Tegevusvaldkond: Kalandus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik kalurkond!

3.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Üldistatud lühiülevaade kogu tegevusvaldkonna põhiollemusest

Kalanduse tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas vesiviljeluse, kala- ja vesiviljelussaaduste tootmise, töötlemise ja turustamise koordineerimist, kutselise kalapüügi korraldamist ning Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika rakendamist (sh Eesti kalanduse strateegia ja riigiabi vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist). Kalanduse tegevusvaldkonnaga on seotud ka Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev veterinaar- ja toidukontroll.

Kalavarude kaitse ja haldamine, harrastuskalandus, kalanduse järelevalve, kalavarude taastootmine ja kalapüügi võimsuse haldamine kuulub Keskkonnaministeeriumi valitsemisalasse.

Kalandust reguleerivad põhiliselt 2 seadust: kalapüügiseadus ja kalandusturu korraldamise seadus.

Koostöö kalandussektori esindajatega toimub läbi Kalandusnõukogu. Kalandusnõukogu juurde on loodud kalanduse ekspertgrupp, mis aitab kaasa tihedamale koostööle kolmanda sektoriga.

Euroopa kalandusfondi meetmete rakendamiseks on loodud vastav seirekomisjon kuhu kuuluvad nii erinevate kalandussektorite, teadlaste, Keskkonnaministeeriumi, Rahandusministeeriumi esindajad.

Tänaseks on riiklikult tunnustatud esimesed kolm tootjaorganisatsiooni.

Lähituleviku suundumused:

Euroopa Kalandusfondi Eesti rakenduskava 2007-2013 ellu viimine:

Kalandusalase nõuande vajaduse kaardistamine ja võrgustiku loomine

Uue kalanduse infosüsteemi ettevalmistamine (kalapüügi info jm) ja rakendamine.

3.2 Hetkeolukorra analüüs

Kalanduse tegevusvaldkonna arendamiseks on aastatel 2004-2006 käivitunud Kalanduse Arendusrahastu (edasj. KAR) meetmed, samuti mitmed riiklikud toetused.

2008. a rakenduvad ka esimesed Euroopa Kalandusfondi toetused ning nimetatud fondi korraldusasutuse ülesandeid täidab Põllumajandusministeerium.

Suurema osa kalast püüavad Eesti kalurid Läänemerest (põhiliselt Pärnu lahest, Väinamerest ja Soome lahest), samas on meil ka märkimisväärse suurusega kaugpüügilaevastik (traditsiooniline püügikoht on Atlandi ookean) ning esindatud on ka sisevetekalandus (põhiliselt Peipsi järvel, sh Lämmijärvel ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel).

Läänemere kalapüük 2000-2006 (t)

Kala liik	2000	2003	2004	2005	2006
Kala kokku	85176	59378	64902	79761	73039
Kilu	41394	29366	34113	55285	46689
Räim	41735	27359	27380	22098	23192
Ahven	280	824	666	689	1117
Tursk	514	560	1279	589	702
Lest	420	442	384	403	352

Arvestades meie looduslike tingimusi, eelkõige puhast põhjavett, on meil arenemas ka kalakasvatus. Kalakasvatusel on väga tähtis osa kalanduse arengul –see aitab kompenseerida vähenevaid kalavarusid. Suures osas KAR toetuste abil on rajamisel mitmed kaasaegsed ning keskkonnasõbralikul nn „suletud süsteemi” tehnoloogial põhinevad kalakasvatused.

Käivitunud on kampaaniad (N: Kalaliidu poolt korraldatud kampaania „Kala teeb head”), millel on kindlasti oma roll eestlaste kala tarbimise 20% kasvul viimase aasta jooksul (Kalaliidu andmed). Vähenenud on ka kalalaevastiku ülevõimsus ning laevastikku on uuendatud.

Kuid kogu **sektori konkurentsivõime on hetkel veel siiski madalseisus**. Üks suurem probleem kalandussektoris on väärtuslike kalaliikide (eelkõige magevee liigid) **kesised kalavarud**, mis ei vastandu olemasolevale püügivõimsusele. Teisalt on probleemiks pelaagiliste liikide madal hind.

Võrreldes EL keskmisega iseloomustab Eestis kalanduse käitlemisketti **madal investeringute tase**, mis on suures osas tingitud omavahendite vähesusest. Tootmise ja töötlemise **tehnoloogilised lahendused on vananenud ning on vähe vajalikku oskusteavet**. Kaluritel **puudub stabiilne sissetulek** oma püütud saagi müügist, mis tuleneb **nõrgast kalandustoodete hinnakujundusest**. **Ebastabiilsus valitseb ka välisurgudel** nii tooraine hankimisel kui toodangu turustamisel.

Eesti kalandussektori konkurentsivõimet vähendab veelgi **amortiseerunud laevastik ja vananenud püügivahendid**. Parandada tuleks nn väikesadamate/ kala maaletoomise kohtade **kehvasti arenenud infrastruktuuri** – kala maaletoomise kohti on palju, millest tulenevalt ei ole suudetud tagada nende korrashoid.

Ka keskkonnahoiu seisukohast on kalandussektori tootmises ja tööstuses täheldatud seni **vajakajäämisi** (eelkõige jäätmekäitlises).

Alates aastast 2008 täidab Põllumajandusministeerium Euroopa Kalandusfondi rakendamisel korraldusasutuse ülesandeid. Lisaks jätkatakse kalanduse infosüsteemi arendamist ja selle sidumist muude infosüsteemidega.)

3.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:

Eesmärk 1: Parandada kalandussektori konkurentsivõimet ja tagada selle jätkusuutlikus!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2008	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Vesiviljeluse toodangu maht aastas *Andmed: PRIA				
600t	800 t	1000 t	1400 t	1700 t
Mõõdik 2: Kogu kalalaevatiku GT ja kw (GT-cross tonnage e. mahutavus; kw – mootori võimsus) *Andmed: Riiklik kalalaevade register				
20 200 GT, 61 000 kW	26 500 GT, 74 200 kW	26 006 GT, 73 693 kW	26 006 GT, 73 693 kW	26 006 GT, 73 693 kW

Eesmärk 2: Tagada kalandusest sõltuvate piirkondade tasakaalustatud areng!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Kalatoodete osakaal toiduainete tootmises (rahaline väärtus)				
7%	8%	10%	11%	12%
Mõõdik 2: Kalanduses hõivatud isikute keskmine sissetulek võrreldes Eesti keskmisega *Andmed : Statistikaamet				
75%	75%	75%	75%	77%
Mõõdik 3: Kutseliste kalurite arv				
2700	2500	2400	2300	2200

3.3.1 Meede: Kalapüügi arendamine

Meetme üldkirjeldus

Meede on suunatud tasakaalu saavutamisele olemasoleva püügivõimsuse ja kasutada olevate kalavarude vahel. Meetme raames moderniseeritakse kalalaevastik ja viiakse see vastavusse nüüdisaja keskkonna-, töötingimuste, ohutuse- ja hügieeni nõuetega.

Antud meetme raames rakendatakse Euroopa Kalandusfondi I prioriteedi meetmeid toetades Kalanduse strateegias 2007–2013 väljatoodud Eestile prioriteetseid tegevusi:

3.3.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C.1.1	Aidatakse kaasa kalalaevade (s.h sisevetel tegutsevate kalalaevade) moderniseerimisele, et suurendada ohutust ja ökonoomsust ning parandada töö- ja hügieenitingimusi ja toote kvaliteeti, ning vähendada keskkonnakoormust;	Laevade ohutus, ökonoomsus ning sealsed töö- ja hügieenitingimused on paranenud. Paranenud on ka laevadega seotud kalatoodete kvaliteet. Kalalaevadega kaasnev keskkonnakoormus on vähenenud;
C.1.2	Püügitegevus peatatakse lõplikult laevadel, mis on hõlmatud püügivõimsuse reguleerimise kavaga (kalalaevastiku utiliseerimine, selle sihtotstarbe muutmine muul tulutooval eesmärgil, kuid mitte kalapüügiks); kaluritele, kes kaotavad töö seoses laeva utiliseerimise või sihtotstarbe muutmisega, pakutakse võimalust sotsiaal-majanduslikku abi saamiseks;	Kalalaevastiku püügivõimsus on kohandatud varudega;
C.1.3	Kutselistele kaluritele tagatakse jätkuvalt kütuseaktsiisi vabastus;	Kalapüügi tasuvus on suurenenud, millele aitab muuhulgas kaasa ka jätkuv kutseliste kalurite kütuseaktsiisist vabastus;

C.1.4	Aidatakse kaasa siseveekalandusega seotud rajatiste ja varustuse soetamisele ning moderniseerimisele.	Siseveekalandusega seotud rajatiste ja varustuse seisukorrad on paranenud;
C.1.5	Soodustatakse selektiivsemate püügivahendite ja -tehnikate kasutuselevõttu;	Sektori keskkonnaohtlikkus on vähenenud tulenevalt selektiivsemate püügivahendite ja -tehnikate kasutuselevõtust;
C.1.6	Vajadusel luuakse püügitegevuse ajutise peatamise võimalus (kalanduskokkulepete mitteuendamise, kalavarude taastamiskavade rakendamise, loodusõnnetuste korral).	Arvestatud on võimaliku vajadusega koostada püügitegevuse ajutise peatamisega seotud toetuskava.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
C 1.7U	Kalapüügikorralduse õigusaktide analüüs ning vajadusel uue kalapüügiseaduse koostamine	Kalapüügikorraldust puudutavad õigusaktid on ühtlasemad ning selgemini mõistetavad.
C 1.8 U	Kalandus infosüsteemi funktsionaalsuse tagamine ja arendamine vastavalt õigusaktidest tulenevatele nõuetele.	Kutselise kalandusega seotud andmestik on ajakohane ja hästi analüüsitav.

3.3.2 Meede: Töötlemise ja vesiviljeluse arendamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme rakendamine aitab kaasa tootmistehnoloogiate ajakohastamisele ning toodangu kohandamisele turunõudlusega, tööstuse ümberkorraldamisele ning oskusteabe omandamisele. Lisaks on meede suunatud vesiviljeluse tootmiskahtude suurendamisele ning uute liikide introductseerimisele kaasa aitamisele. Meetme tegevused soodustavad ka tootmise ja töötlemisega seotud keskkonnainvesteeringute suurenemist. Meetme abil tagatakse efektiivne, jätkusuutlik ning terviklik kalanduse käitlemiskett –püügist kuni turustamiseni.

Antud meetme raames rakendatakse Euroopa Kalandusfondi II prioriteedi meetmeid, toetades Kalanduse strateegias 2007–2013 väljatoodud Eestile prioriteetseid tegevusi:

3.3.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C.2.1	Luuakse võimalus saada kalandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks vajaminevat investeringutoetust, mis on suunatud vastavate hoonete ehitamisele, laiendamisele ning ajakohaste seadmete uuendamisele ja seadistamisele;	Kalandus- ja vesiviljelustoodete kvaliteet on paranenud. Ettevõtted on juurutanud tootmise parandamise süsteemid (kvaliteedi parandamine, tehnoloogiline innovatsioon, jms)
C.2.2	Toetatakse vesiviljeluse arendamisega seotud tegevusi.	Vesiviljeluse tootmismahd on suurenenud;
C.2.3.	Toetatakse käesoleva tegevusvaldkonnaga seotud tegevusi, mis on suunatud inimeste- ja loomade tervise parandamisele.	Investeeringud keskkonnasäästlikesse meetodikatesse ja tehnoloogiatesse on suurenenud, mille tulemusel negatiivne keskkonna mõju on vähenenud.

3.3.3 Meede: Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames kogutakse ja analüüsitakse statistikat kalandustoodete tootjate kohta, töötatakse välja ja juurutatakse ühtsed turustandardid, kontrollitakse turukorralduslike abinõude järgimist (miinimumhinnad), seatakse sisse Euroopa Liidu siseturu turukorralduslikud abinõud. Meede aitab tõsta konkurentsivõimet läbi ühistegevuse arendamise, soodustades eelkõige investeringuid kalandusega seotud infrastruktuuri, tootjaorganisatsioonide asutamist ja tegutsemist ning turundustegevuse arendamist.

Antud meetme raames rakendatakse Euroopa Kalandusfondi III prioriteedi meetmeid toetades Kalanduse strateegias 2007 – 2013 väljatoodud Eestile prioriteetseid tegevusi.

3.3.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud

tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C.3.1	Aidatakse kaasa olemasolevate perspektiivsemate kalasadamate ja kalavastuvõtupunktide moderniseerimisele;	Kalasadamad ja -vastuvõtupunktid vastavad turu vajadustele;
C.3.2	Toetatakse ühistegevuse teket (sh toetused tootjaorganisatsioonide alustamiskulude ja tegevuskulude katmiseks);	Läbi toimivate tootjaorganisatsioonide on tagatud hindade stabiilsus kalaturul ja kalandustootjate sissetulek;
C.3.3	Tõhustatakse järelevalvet turustusnormide ja tarbija teavitamise nõuete üle;	Tulenevalt kalandusturu korraldamise seaduse muutmise seadusest on tagatud järelevalve turustusnormide ja tarbija teavitamise nõuete üle;
C.3.4	Aidatakse kaasa kalandustoodetele uute turgude leidmisele;	Eesti kalandustoodetele on avanenud uued turud;
C.3.5	Aidatakse kaasa vajadusel kalalaevade sihtotstarbe muutmisele (kalalaevade kasutuselevõtmine õppe-, teadus- või järelevalveesmärgil);	Vajadusel on muudetud kalalaevade sihtotstarvet (kalalaevade kasutuselevõtmine õppe-, teadus- või järelevalveesmärgil);
C.3.6	Toetatakse veeloomastiku ja -taimestiku kaitse- ja arendamistegevusi;	Rakendunud on veeloomastiku ja -taimestiku kaitse- ja arendamistegevused;
C.3.7	Toetatakse katseprojektide teostamist võimalike innovaatiliste lahenduste rakendamise eesmärgil;	Rakendunud on sektori arengule kaasaaitavad innovaatilised lahendused;
C.3.8	Toetatakse pädevate valdkonna spetsialistide juurdekasvu riiklike toetuste kaasabil: koolitustoetuse ja praktikatoetus abil.	Pädevate valdkonna spetsialistide juurdekasv on suurenenud.

3.3.4 Meede: Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu toetamine

Meetme üldkirjeldus

Alternatiivsete tegevusalade arendamine rannapiirkondades, kohalike tegevusgruppide toetamine, püütud kalale kohapeal lisaväärtuse andmine, kalaturismi arendamine, looduskahjude osaline hüvitamine.

Antud meetme raames rakendatakse Euroopa Kalandusfondi IV prioriteedi meetmeid toetades Kalanduse strateegias 2007–2013 väljatoodud Eestile prioriteetseid tegevusi

3.3.4.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C.4.1	Aidatakse kaasa vajadusel majandustegevuse ümberkorraldamisele (N: ökoturism jm), mis ei tõsta püügikoormust; edendatakse turismindusega seotud väikesemahulist kalapüüki (edendades väikeseid, kalandusega seotud kogukondi); Aidatakse kaasa ettevõtluse ja tööhõive mitmekesistamisele ning uute töökohtade loomisele väljaspool kalandussektorit;	Tööhõivemäär kalanduspiirkondades ei ole langenud;
C.4.2	Aidatakse kaasa kala- ja vesiviljelustoodete lisaväärtuse loomisele;	Ettevõtjad on senisest enam keskendunud kala- ja vesiviljelustoodetele lisaväärtuse andmisele;
C.4.3	Toetatakse kalanduspiirkondade elukeskkonna kaitset, rannakülade taastamist ja arendamist ning loodus- ja arhitektuuripärandi säilitamist;	Säilinud on kalanduspiirkondade elukeskkond (kalurikülad jms.);
C.4.4	Toetatakse piirkonda arendavate kohaliku elu tegevusgruppide loomist ja kohalikul tasandil arengustrateegiate elluviimist, kogemuste ja teadmiste vahetamist; edendatakse kalanduspiirkondade rahvusvahelise	Moodustunud on kohalikud piirkonda edendavad tegevusgrupid, kes on vastavalt kohaliku tasandi arengukavas sätestatule tegutsenud eesmärgipäraselt;

	koostöölalast tegevust;	Kalanduspiirkondades on ettevõtlus mitmekesisitunud ja elukvaliteet paranenud;
C.4.5	Valmistatakse ette toetamiseks kalandussektori tootmispotentsiaali taastumist pärast loodus- või tööstuskatastroofi.	Ollakse ettevalmistunud tootmispotentsiaali taastamise eesmärgil kalandussektorit toetama pärast loodus- või tööstuskatastroofi.

4 Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendus

Tegevusvaldkonna arenguvisioon:

Tulemuslik teadustegevus, põhjalikud teadmised ja väärtustatud maamajandusharidus

4.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Üldistatud lühiülevaade kogu tegevusvaldkonna põhiolemusest

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala teadus- ja arendusvaldkond hõlmab maamajanduse konkurentsivõime tagamiseks vajalikku teadustegevust ja teadmiste levitamist, nõuandesüsteemi arendamist, põllumajanduslike erialade populariseerimist, täiendkoolitust ning valdkonna teadmispärandi säilitamist ja tutvustamist. Valdkonna eesmärgiks on pakkuda teaduslikke analüüse põllumajanduspoliitika otsuste kujundamiseks, tõsta teadmiste ja tööalase ettevalmistuse taset ning pakkuda edukaks majandamiseks vajalikku nõuannet ja teaduspõhiseid rakendusi.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest:

Lähiaja olulisemateks ülesanneteks on:

1. põllumajandusteaduste kvaliteedi ja mahu tõstmine, killustatuse ja dubleerimise vähendamine ning teadusinfo kättesaadavuse parandamine;
2. nõuandesüsteemi korrastamine ja arendamine, kvaliteetsete nõuandetoodete väljatöötamine, konsulentide arvu suurendamine, nende poolt jagatava info kvaliteedi parandamine ning konsulentide kliendibaasi avardamine;
3. Põllumajanduserialade propageerimine, täiendkoolituseks ning kutseoskuste parandamiseks mitmekesiste võimaluste loomine;
4. Eesti põllumajandusega seonduva kultuuripärandi säilitamine Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana .

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest

Teadus- ja arendus tegevusvaldkonda juhivad Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas välissuhete ja arenduse asekancler ning selle edendamiseks on peamiselt seotud teadus- ja arendus osakond. Põllumajandusministeeriumi haldusalas töötavad selle tegevusvaldkonna heaks Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituut, Põllumajandusuuringute Keskus, Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum ja Eesti Piimandusmuuseum. Peamisteks koostööpartneriteks on Eesti Maaülikool, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Kutsekoda, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, põllumajandusvaldkonna erialasid õpetavad kutseõppeasutused, tootjate liidud. Nõuandesüsteemi edendamise eesmärgil tehakse enim koostööd Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja, Eesti Konsulentide Ühingu, tunnustatud nõuandekeskuste ja konsulentidega.

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest seadustest ja arengukavadest.

Peamisteks tegevusvaldkonda reguleerivateks seadusteks on Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus, teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus, ülikooliseadus, rakenduskõrgkooli seadus, erakooliseadus, kutseõppeasutuse seadus, kutseseadus, välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seadus, täiskasvanute koolituse seadus ja muuseumiseadus.

Peamisteks tegevusvaldkonna arengukavadeks on Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti“, kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015, kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia, Eesti maaelu arengukava 2007-2013.

4.2 Hetkeolukorra analüüs

Teadusasutuste probleemideks on viimastel aastatel olnud uurimistööküllustatus, jätkusuutlike uurimisrühmade vähesus, teadlaskonna vananemine, nõrk alusuuringute tase, vähesed võimalused infrastruktuuri ja materiaal-tehnilise baasi kaasajastamiseks ning finantseerimise ebastabiilsus ning tagasihoidlik maht.

2008. aastaks kasvas riikliku programmi „Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2004-2008“ finantseerimise kogumaht 35%. Seni on rakendusuuringute programm rahastanud aastas keskmiselt 51 projekti, millest 15 on rahvusvahelise teaduskoostöö. Projektide keskmine maksumus aastas oli 435 985 krooni, väikseima maksumusega 72 900 krooni ja suurima maksumusega 2 410 000 krooni. Projekti juhtide keskmine vanus oli 52 aastat, vanim projekti juht on 73 aastane ja noorim 32 aastane. Projektide läbiviimisse kaasati keskmiselt 18 doktoranti, 10 magistranti ja 11 magistranti.

Vaatamata kaasatud noorteadlastele põllumajandusvaldkonnas on jätkuvalt probleeme teadlaste arvukuse kasvuga. Riiklikus teadus- ja arendustegevussektoris hõivatud põllumajandusteadlaste ja inseneride arvu vähenemine algas 1997. aastal ja vähenes aasta-aastalt kuni 2005. aastani. Enam-vähem sama tendents toimus ka kõrgharidussektoris, kus esimene vähenemine toimus aastal 1999 ja pärast paari aastast tõusu langes uuesti alates 2003. aastast. Seni puuduvad meetmed ergutamaks

noori valima põllumajandusteadlase elukutset, mis tagaks põllumajandusteaduse ja -hariduse jätkusuutlikkuse.

Eelmisel finantsperioodil edendati teaduse ja kogu tootmissektori (sh põllu- ja metsamajandussaadusi töötleva tööstuse) koostööd uute turujõuliste toodete (sh bioenergia) arendamisel, tootmisse juurutamisel ning turustamisel. Hoogustati uute tehnoloogiate levikut, eelkõige uute toodete ja säästlikumate tehnoloogiate rakendamist nii põllu- kui metsamajandussaaduste tootmisahelas, samuti tootmisahelate üldiste kvaliteediriskide väljaselgitamist ning olukorra parandamist. Tegevusvaldkonnapõhised **teadusuuringud aitavad siduda põllumajandussektorit otse tarbijate vajaduste ja nõuetega** tõstes sealjuures ka kohalike toodete väärtust, parandades samas ühiskonna suhtumist põllumajandusse ning õpetades inimesi hindama põllumajanduse rolli puhtama keskkonna ja inimese hea tervisliku seisundi säilitamisel. Eesti põllumajandusteaduste suunad ja põhimõtted on sätestatud **“Eesti põllumajandusteaduste arengukavas 2007–2013”**. Arengukavas määratleti Eesti positsioon põllumajandusteaduste rahvusvahelisel taustal ning aidatakse kaasa teadmistekeskse ühiskonna arengule, kus Eesti teadlaskonna tulemused on osa maailmateadusest ja teadusuuringud on väärtustatud, kui kogu ühiskonna funktsioneerimise ja arengu tingimus. Alustatud on arengukava ellu viimist, millega tagatakse teadusuuringute kvaliteedi ja taseme tõusu, jätkusuutliku teaduskompetentsi olemasolu võtmevaldkondades, teadus- ja arendustegevuse piisava ning stabiilse finantseerimise ning infrastruktuuri ja materiaal-tehnilise baasi moderniseerimine.

Põllumajandusteaduse konkurentsivõime ja efektiivsus on otseselt seotud infrastruktuuri ja materiaal-tehnilise baasi moderniseerimisega. Senini puudusid kindlalt määratletud üldised eesmärgid ja rakendusplaan, mis tagaks põllumajandusteaduste pikaajalise stabiilse ja sihikindla arengu. Tegevuste ellu viimise tulemusena paranevad teaduse konkurentsivõime ja efektiivsus, luuakse kohalikele tingimustele kohaseid teadmisi, mis aitavad kaasa põllumajandustootmise ning -toodete konkurentsivõime tõusule kodu- ja välisturgudel, tagatakse teadustoe olemasolu seadusloome, riikliku järelevalve ning nõuandetegevuse süsteemidele.

Põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitamine ja säästev kasutamine on eluliselt tähtis nii sordiaretusele, kui põllumajandusteadusele ja põllumajanduslikule tootmisele üldiselt, et tagada selle areng ja säilitada bioloogiline mitmekesisus. Antud tegevusi täidetakse arengukavas **“Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007- 2013”**. 2007. aasta alguseks oli *ex situ* geenipangas pikaajalisel säilimisel 57 teraviljade, heintaimede, köögiviljade ja õlikultuuride liigi 1920 säilikut, *in vitro* geenipangas 1021 kartuli ja aiakultuuride säilikut, kollektsioonistandikes 17 puuvilja- ja marjaliigi 1036 säilikut ning erakollektsioonides ja botaanikaaedades 455 maitse-, ravim- ja ilutaimede säilikut. Bioloogilise mitmekesisuse tagamisele aitab kaasa ka erinevate Eesti põllu- ja aiakultuuride ning kohalikesse tingimustesse sobivate sortide aretamise jätkamine. Lähipiirkonna riikidest on Eestis tugevaimad aretusprogrammid mitmetel olulistel kultuuridel (nt taliraps, suvinisu, talirukis, mitmed heintaimeliigid).

Tööjõu kvaliteedi ja haritud järelkasvu tagamine põllu-ja maamajandussektoris ning maaelu kultuuripärandi väärtustamine.

Hariduse omandamine sh elukestva õppe põhimõtete ellurakendamine on maal muutunud üha hädavajalikumaks, sest rohkem kui kunagi varem on omandanud tähtsust juurdepääs uusimale informatsioonile ja teadmistele koos motivatsiooni ja

oskusega kasutada nüüdisaegseid teabevahendeid. Sellest sõltub konkurentsivõime tugevdamine, samuti tööjõu läbilöögi- ja kohanemisvõime. **Hetkel puuduvad maamajandusliku kutseõppe kvaliteedi parandamiseks, kutsealase esmakoolituse, täiend- ja ümberõppe ning tööalase koolituse võimaluste laiendamiseks kutseõppeasutuste juures väljaarendatud praktilise väljaõppe keskused.** Puuduvad vajalikud nüüdisaegsed seadmed ja töövahendid ning pärsitud on võimalus korraldada praktilist õpet kõigis põllumajandusega seotud valdkondades.

2007. aastal ühendati Õisu Toiduainetööstuse Kool ja Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool. Alustati Olustveres toiduainetehnoloogia erialade praktilise õppebaasi väljaarendamist. Tutvuti Saksamaa ja Taani toiduainetööstuste ja analoogiliste koolide õppebaasidega.

Kõrvuti noorte inimeste tööeluks ettevalmistamisega lasub Maaülikoolil vastutus teadlaste ja õppejõudude järelkasvu tagamise eest Eestis. Maamajandusliku kõrghariduse poolelt jääb hetkel puudu praktilisest töökogemusest, mille olulisust rõhutavad eeskätt tööandjad.

Rohkem oleks vajalik juurutada ka kaasaegseid õppemeetodeid sh e- õpet ning püüda noori paremini kurssi viia põllumajanduses toimuvaga.

Oluline on edasi arendada täiend- ja ümberõppesüsteemi tööturul aktiivselt osalevatele inimestele, sh korraldada koolitusi põllumajandustootjatele, toidu tootmise, toitlustamise ja turismiga tegelevatele ettevõtjatele, kohaliku arengu strateegia koostamise ja rakendamisega seotud inimestele ja juhtidele.

Põllumajandusharidusele süsteemseks lähenemiseks ja tegevuste raamistamiseks puudub põllumajandushariduse arengukava. Koostatava arengukava eesmärgiks on analüüsida põllumajandushariduse olukorda, määratleda pikaajalised eesmärgid, vajalikud tegevused, analüüsida võimalikke riske ning nende vähendamise võimalusi.

Põllumajandusliku kultuuripärandi säilitamisele ja põllumajandusliku ajaloo auväärse edasikandmisele tulevastele põlvetele aitavad kaasa kolm tegutsevat riiklikku põllumajandusalast muuseumi. Nimetatud muuseumid lähtuvad oma tegevuses põllumajandussektori, maaelu ja maakultuuri ajalugu jäädvustamisest, mõtestamisest ja tutvustamisest; uurides ja avades nüüdisaegsetele põlvkondadele erinevate muuseumiprogrammide ja oma kogude kaudu meie mitmekesise maakultuuri rikkusi, et eriti noorem põlvkond tunnetaks oma sajanditevanuseid „juuri”. Muuseumidel on oluline roll maaelu propageerimisel ja tööjõu järjepidevuse tagamise kaasaaitamisel. Põllumajandusalased muuseumid ei ole hetkel konkurentsivõimelised infrastruktuuri mahajäämise tõttu. Enam tuleks tähtsustada muuseumide osa Eesti maaviljeluskultuuri ja maaeluga seonduva ainese kogumisel, nähtuste ja protsesside jäädvustamisel, uurimisel ja eksponeerimisel nii muuseumides kui väljaspool muuseumi.

Muuseumid on kultuuriväärtuslikud objektid, mis toimivad muuhulgas ka turismimagnetina, kuid võrreldes Euroopa Liidu teiste riikidega on kahjuks meie museaalide säilitamis- ja eksponeerimistingimused tunduvalt halvemas olukorras.

Muuseumide konkurentsivõime püsimiseks, mahajäämuse likvideerimiseks ja muuseumiobjektide säilimise tagamiseks on hetkel põllumajandusalased muuseumid selgelt alafinantseeritud.

Nõuanne

Nõuande kvaliteedi tagamiseks oli varem korraldatud konsulentide atesteerimine, mis jätkub konsulendi kutse omistamise näol (nimetuse muudatus tulenevalt seadusandlusest, sisu sama). ÜPP reformi rakendusmääruse 1782/2003 kohaselt on liikmesriikidel kohustus käivitada hiljemalt 2007 a 1. jaanuarist nõuandesüsteem, mis peab tagama põllumajandustootjate nõustamise vähemalt kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus-, toidukäitlemis- ja keskkonnanõuete täitmise osas. Eestis on loodud vastav maakondlike nõuandekeskuste võrgustik, mida tuleb jätkuvalt arendada ja mis vajab koordineerimist.

2007. aastal rakendati tööle koordineeriv keskus põllumajandusliku nõuande, teabelevi ja koolituse valdkonna paremaks korraldamiseks. Koordineeriv keskus peab rahuldama lisaks nimetatud kohustuslike valdkondade alase ja muu põllumajandusliku nõustamise vajadusele ka põllumajandustootjate laiema teabe- ja koolitusvajaduse ning tagama nõuandekeskuste pakutava teabe taseme ühtlustumise. Põllumajanduslike nõuandekeskuste võrgustik tagab võimalused nõuande pakkumiseks, konsulentide täiendkoolituseks, teadus- ja riigiinfo levitamiseks, tootjatepoolse tagasiside kogumiseks ja edastamiseks ning uute nõustajate turule tulemiseks. Nõuandekeskused on lüliks teadus- ja tootmissektori ning põllumajandustootjate, erametsaomanike ning põllumajandus- ja metsandussaaduste töötajate vahel. Oluliselt enam tuleb tähelepanu pöörata ühiskonna teadlikkuse tõstmisele toiduohutusest, loomade tervishoiust ja taimetervisest ning selle seostest keskkonna ohuteguritega. Selleks aga **puudub hetkel vastav toimiv süsteem ning mehhanismid, mis tagaksid efektiivsema info, sh teadusinfo jõudmise nõustajateni.**

4.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:

Eesmärk 1: Tagada arenev, terviklik ja tulemuslik põllumajandusteadus

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Valdkonna teadusprojektidesse kaasatud doktorantide arv				
21	24	26	26	26
Mõõdik 2: Põllumajandussektoriga seotud riiklike teadusprogrammide arv				
2	3	3	4	4
Mõõdik 3: Koostööprojektide arv põllumajandusteaduse valdkonnas				
11	15	19	20	23

Eesmärk 2: Tagada hästi toimiv ning sektori vajadustele vastav nõuandesüsteem

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Nõuandeteenust kasutavate klientide arv (eesmärk – tõsta klientide arvu)				
2360	2500	2500	2600	2700
Mõõdik 2: Konsulentide arv (eesmärk – suurendada konsulentide arvu)				
162	170	180	190	200
Mõõdik 3: Nõustajatele suunatud koolituspäevade arv				
56	60	50	45	45
Mõõdik 4: Keskmine koolituspäevade arv konsulendi kohta (eesmärk – suurendada)				
7,5	9	10	11	12
Mõõdik 5: Infopäringute arv nõuandekeskustest				
27 000	25 000	25 000	25 000	25 000

Eesmärk 3: Aidata kaasa kvaliteetse tööjõu järelkasvu tagamisele ja kultuuripärandi säilimisele põllu- ja maamajandussektoris.

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1. Põllumajanduse valdkonna erialade lõpetajate arv				
590	620	650	650	650
Mõõdik 2: Töölasel koolitusel osalenute arv (hõivatute arvust) aastas				
6,7%	8,5%	10%	12,55	14%
Mõõdik 3: Muuseumite külastajate arv				
71129	74200	85200	89700	93700

4.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

4.4.1 Meede: Põllumajandusteaduse konkurentsivõime tõstmine ning teadusinfo leviku parandamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames aidatakse kaasa põllu- ja maamajanduse konkurentsivõimele teaduspotsiaali arengu kaudu. Teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi tõstmiseks tagatakse piisav ja stabiilne finantseerimine ning kaasajastatakse teadusasutuste infrastruktuuri ja materiaal-tehnilist baasi. Põhitegevusvaldkondade arendamise otsuste tegemisel tuginetakse teaduslikele analüüsidele ja pööratakse rohkem tähelepanu uuringute tulemuste rakendatavusele. Tagatakse geneetilise ressursi säilimine, ning Eesti põllu- ja aiakultuuride ja kohalikesse tingimustesse sobivate sortide aretamise jätkamine. Töötatakse välja ja teostatakse vastavad programmid, õiguslik raamistik, hindamis- ning teavitussüsteemid. Toetatakse Märja katselauda kujundamist kaasaegseks õppe- ja teaduskeskuseks.

Lähituleviku prioriteetid:

- Riiklike teadus- ja arendusprogrammide rakendamine.
- Põllumajandus teadus- ja arendusasutuste konsolideeritud struktuuri väljakujundamine.

4.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D.1.1	Viiakse ellu "Põllumajandusteaduste arengukava 2007-2013" rakendusplaani tegevusi;	Arengukavas sätestatud eesmärgid on täidetud;
D.1.2	Koostatakse "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009–2014";	Programm on välja töötatud;
D.1.3	Rakendatakse programmi Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009–2014";	Loodud on teadustugi taimekasvatuse, loomakasvatuse, veterinaaria, põllumajandust toetavate tegevuste ja maamajandus valdkonnas, mille tulemusel on kasvanud Eesti põllumajandussektori

		konkurentsivõime;
D.1.4	Rakendatakse arengukava "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007–2013";	Põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss on kogutud ja säilitatud vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud nõuetele;
D.1.5	Koostöös Põllumajandusteaduste nõukoguga jätkatakse põllumajandus teadus- ja arendusasutuste konsolideeritud struktuuri väljakujundamist;	Tagatud on põllumajandus teadus- ja arendusasutuste efektiivne finants- ja inimressursi kasutus. Dupleerimine on viidud miinimumini;
D.1.6	Rahvusvahelise koostöö arendamine ja välisprojektide edendamine.	Esitatud eesti põllumajandusteaduse seisukohad SCARis, EURAGRIs, EIARDs ning osaletud on koostöö projektides.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
D.1.7U	Sordiaretusprogrammi välja töötamine ja ellu viimine;	Tagatud on teadustugi sordiaretustegevuste jätkamiseks. Loodud raamistik pikaajalise sordiaretuse tegevuse koordineerimiseks;
D.1.8U	Teadusasutuste infrastruktuuri ning materiaal-tehnilise baasi kaasajastamine;	Uuenenud materiaal-tehniline baas;
D.1.9U	Taimekaitse programmi välja töötamine ja ellu viimine.	Läbi viidud taimekaitsealased rakendusuringud ja evitatud põllumajandustootmises.
D.1.10U	Märja katselauda ehituse toetamine ning õppe- ja teadusinfrastruktuuri arendamine	Loodud on tänapäevane katselaut teadus- ja õppetöö arendamiseks loomakasvatuse ja veterinaaria valdkonnas.

4.4.2 Meede: Nõuandesüsteemi arendamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse kogu tegevusvaldkonda hõlmava tõhusa nõuandesüsteemi arengut, heade tavade ja standardite levitamist, uuringute ja analüüside tulemuste kättesaadavust ning arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi.

Toetatakse põllumajandustootjate ja erametsa valdajate poolt nõuandeteenuste ostmist.

Lähituleviku prioriteedid

- Nõuetele vastavuse ja tööohutuse valdkonnas pakutavate nõuandeteenuste arendamine ning konsulentide koolitamine
- Toetusmeetmete kaudu nõuandetegevusele ning koolitus- ja teavitustegevustele kaasaitamine

4.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D.2.1	Jätkatakse põllu- ja maamajandusliku nõuandesüsteemi arendamist. Nõuandesüsteemi arengukava 2008-2013 viiakse ellu;	Nõuandsüsteemi tegevuste tulemusel on põllumajandustootjate ja erametsa valdajate konkurentsivõime tõusnud. Välja on töötatud nõuandesüsteemi parandavad ja toetavad tegevused. Kasutusel on optimaalsed infokanalid, nõuandemeetodid ja andmebaasid;
D.2.2	Suurendatakse nõuande pakkumist põllumajandustootmise, metsa majandamise ja kohaliku elu aktiveerimiseks ning vaba tööjõu rakendamiseks. Aidatakse kaasa vajadusel majandustegevuse ümberkorraldamisele, ettevõtluse mitmekesistamisele;	Suureneb tööhõivemäär ja tootmise efektiivsus. Välja töötatud nõuandeteenuse kasutamist soodustavad õigusaktid;
D.2.3	Tutvustatakse valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid, avalikkuse teavitamine vastavate nõuete rakendumisest (juhendite ja muude materjalide väljatöötamine või nende väljatöötamise edendamine ja selles osalemine) ja välditavatest riskidest;	Valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid käsitlev teave on kättesaadav. Korraldatud on vastavasisulisi koolitusi konsulentidele. Nõuete rakendamise tagamiseks on välja töötatud juhendeid ja teabematerjale;
D.2.4	Nõustajatele korraldatakse regulaarseid koolitusi. Konsulentide erialase, kutsealase ja praktilise väljaõppe süsteemi arendamine;	Toimunud koolituste tõttu on nõustajate asjatundlikkus suurenenud. Teadmisi omandatakse komplekselt;
D.2.5	Põllumajandusliku teabe ja info levitamisele kaasa aitamine. Arendatakse nõuandesüsteemi poolt	Ajakohane info levitamine. Vajalik teave vahendatud;

	pakutavat teavitustegevust;	
D.2.6	Põllu- ja maamajandusliku teabevajaduse analüüs, tagasisidesüsteemi kujundamine ja ettepanekute edastamine praktilisteks tegevusteks.	Ellu viidud tagasisidest tulenevad tegevused.

4.4.3 Meede: Tööjõu kvaliteedi parandamine ja haritud järelkasvu tagamine põllu- ja maamajandussektorile ning maaelu kultuuripärandi väärtustamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames aidatakse kaasa igakülgse, kogu tegevusvaldkonda hõlmava koolituse tagamisele, mis peab ette valmistama tööjõudu, kes on konkurentsivõimelised nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tööturul ning põllumajandushariduse maine kujundamisele, kaasajastamisele ja kvalitatiivseks uuenemiseks lähiaastatel. Samaaegselt on oluline Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku väljaarendamine, mis toetab elukestva õppe põhimõtteid ja soodustab elanike mobiilsust.

Meetme raames aidatakse kaasa maapiirkonna inimeste ja nende elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtuste säilimisele ning üldsusele vahendamisele teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.

4.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D.3.1	Tööjõu kvaliteedi parandamiseks ja haritud järelkasvu tagamiseks täiustatakse maamajanduslikku täiend – ja ümberõppe süsteemi ning aidatakse kaasa kutsekvalifikatsioonide omistamisele ja praktilise väljaõppe tõhustamisele;	Tööjõu kvaliteedi ja konkurentsivõime paranemise ning efektiivsuse kasvu tõttu tootmisahelas tervikuna on suurenenud Eesti põllumajandustoodete (s.h mahepõllumajandustoodete) müük nii Eestis kui välisriikides. Tagatud on põllumajandussaaduste jätkusuutlik tootmine;
D.3.2	Arendatakse uurimis- ja teavitustööd. Teavituskampaaniate, üleriigiliste infopäevade, koolituste kaudu hoogustatakse teadmiste levikut (sh	Toimunud teavitustegevuste tõttu on põllu- ja maamajandussektori asjatundlikkus suurenenud;

	mahepõllumajandus);	
D.3.3	Põllumajandusvaldkonna erialade propageerimine, meetmete rakendamine;	Osaletud infomessidel "Teeviit" ja "Intellektika". Läbi viidud noortaluniku kutsevõistlus, noorte künnivõistlus, kaasa aidatud nooraednike kutsevõistluse, turundusalase kutsevõistluse ja metsanduse kutsevõistluste korraldamisele. Makstud praktikatoetust ja MES-i kaudu stipendiumi põllumajandusvaldkonna õpilastele;
D.3.4	Rahvusvaheliste kutseharidusalaste kontaktide arendamine;	Läbi viidud EUROPEA- ga välisabi projekti järgsed tegevused., Florestaia projekt.
D.3.5	Eesti kultuuripärandi säilitamine Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana maaelu- ja põllumajandusvaldkonnas (Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olevate muuseumite kaasabil);	Säilinud on Eesti kultuuri omanäolisus Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana maaelu- ja põllumajandusvaldkonnas;
D.3.6	Muuseumitöötajate erialase kompetentsi tõstmine;	Muuseumitöötajad on osalenud koolitustel ja museoloogialastes erialastes ühisprojektides;
D.3.7	Muuseumide haridus- ja teadustegevuse arendamine.	Haridusprogrammid on väljatöötatud ja rakendatud. Koostöö haridusasutustega toimib. Muuseumikogud on süstematiseeritud ja teaduslikult kirjeldatud.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
D.3.8U	Rahvusvahelise koostöö algatamine põllumajandushariduse edendamise ja maakultuuri säilitamise valdkonnas - muuseumite koostöö süvendamine, praktikaalaste kogemuste vahetamine, põllumajanduseriala õpilaste välispiiriülese vahetuse toetamine, kultuuripärandi tutvustamine. Alus: Bilateraalne koostööprogramm aastateks 2008- 2010 Mecklenburg-Vorpommene Liidumaaga, Koostöömemorandum Schleswig-Holsteini Liidumaaga, koostööprogramm Sachsen - Anhalti Liidumaaga.	Osaletud vastastikutel konverentsidel, messidel, praktikatel, toimunud ekspertide vahetus, õppereisid kogemuste vahetamise eesmärgil kolmes liidumaas.

	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED LISATAOTLUSES	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
D.3.9U	Põllumajandushariduse arengukava koostamine ja rakendamine.	Valminud arengukava ja tegevuskava eemärkide täitmiseks (alustamine 2008, rakendumine 2009).
D.3.10U	Muuseumide ruumide ja hoonete juurdeehitused ja renoveerimised ekspositsioonide täiendavaks esitlemiseks, museaalide nõuetekohaseks säilitamiseks ja võimaldamaks piisaval pinnal ja sanitaartehnilistes tingimustes läbi viia lastele nn muuseumitunde;	Muuseumite ekspositsioonid on uuendatud ja ruumid tööks noortega renoveeritud; museaalid on säilitatud nõuetekohastes tingimustes
D.3.11U	Tsentraalse museaalide infosüsteemi loomine, virtuaalnäituste koostamine, veebilehtede kvaliteedi tõstmine.	Tsentraalne infosüsteem on rakendunud. Muuseumite koduleheküljed on uuendatud. Virtuaalsed näitused on kättesaadavad kõigile.
D.3.12U	Veterinaarmeditsiini eriala üliõpilaste praktilise väljaõppe toetamine	Veterinaarmeditsiini üliõpilaste praktika korraldamiseks osutatavate veterinaarteenuste kulud on kaetud

5 Tegevusvaldkond: Valitsemisala organisatsiooni arendus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud administratsioon, kes suudab täita partnerite kaasabil püstitatud strateegilisi eesmärke!

5.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Valitsemisala organisatsiooni arenduse tegevusvaldkond hõlmab endas tegevusi, mis aitavad tagada põhitegevusvaldkondades sätestatud eesmärkideni jõudmise.

Selleks, et ministeerium ja selle valitsemisala asutused suudaksid täita valdkondlikud eesmärgid, on vaja tagada organisatsiooni kui süsteemi toimivus pühendunud ja kompetentsete teenistujate ning läbipaistvama ja arvestavama otsustusprotsessi kaudu. Antud tegevusvaldkonna edendamiseks on peamiselt seotud tugiosakonnad, ministeeriumi juhtkond (eesotsas kantsleriga) ja allasutuste juhid.

Tegevusvaldkond jaguneb kolmeks meetmeks: strateegiline juhtimine, teenistujate rahulolu ja areng ning tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon.

Arengukava hetkeolukorra kaardistamisel on tuginetud erinevatele viimastel aastatel koostatud uuringutele: töötajate rahulolu uuringule, maineuuringu tulemustele, riskide hindamisest tulenevatele tulemustele valitsemisala eesmärkide saavutamisel, varem koostatud kommunikatsiooni uuringu tulemustele, IT hetkeolukorra kaardistusele, e-teenuste kaardistusele jt. Lisaks on arvestatud teenistujate eneseinitsiatiivil (peamiselt küll koolikohustustest tulenevalt) koostatud uuringute tulemusi, mis on paaril viimasel aastal Põllumajandusministeeriumi ja selle töökorralduse kohta koostatud. Samuti on arvestatud käesoleva arengukava koostamise töögruppides esiletoodud parendusettepanekutega.

Valitsemisala organisatsiooni arenduse tegevusvaldkond on kajastatud käesolevas arengukavas suhteliselt kriitilisest vaatenurgast lähtudes. Tegelikult on organisatsioon hästi toimiv arvestades selle tulemuslikkust, kuid käesoleva valdkonna arengukava koostamisel on tuginetud tõekspidamisele, et alati saab veelgi paremini.

5.2 Hetkeolukorra analüüs koos tuleviku väljakutsetega

Meede I STRATEEGILINE JUHTIMINE

5.2.1 Koostame ja viime ellu teadmuspõhise strateegia!

Ministeeriumi valitsemisala teenistujad on tänaseks erinevates valitsemisala tegevusvaldkondades (sh toiduohutuse, maamajanduse, teaduse ja arenduse ning kalanduse valdkonnas) seadnud endale strateegiliste arengukavade koostamise protsesside kaudu vastavad eesmärgid ning loonud konkreetsed tegevuskavad. Need kavandatavad tegevused on (nelja-aastast perspektiivi arvestades) koondatud Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukavasse, mida täiendatakse regulaarselt kord aastas ühe aasta lisandumise ja toimunud olulisemate muutuste osas. See dokument ongi kogu valitsemisala arengut hõlmav kõige olulisem strateegiline dokument, millest peaks ka oma igapäevategemistes juhinduma.

Arengukava täiendamisega on haaratud suur grupp teenistujaid, kuhu on kaasatud ka allasutuste esindajad. Osakonnajuhatajate eestvedamisel räägitakse tegevused spetsialisti tasandini läbi ning seejärel toimuvad arutelud juhtkonna tasandil. Hiljem tehakse dokument kommenteerimiseks kõigile teenistujatele kättesaadavaks muu hulgas vastava intraneti keskkonna kaudu. Dokumendi eelnõu lõppversiooni tutvustatakse võimalusel tegevusvaldkondade põhistes töögruppides (avatud kõigile valitsemisala teenistujatele), kuhu on kaasatud ka allasutuste juhid ning kus kõigil on võimalik veel oma lõplikud täiendusettepanekud teha.

Valitsemisala arengukavasse on integreeritud ka valdkondlike arengukavade (maaelu arengukava, kalanduse arengukava, bioenergia kasutamise edendamise arengukava jt) olulisim raamistik, et mõista nende olulisust ja paiknevust kogu valitsemisala tegevuste kavandamisel.

Siseriiklikul tasandil oli Põllumajandusministeeriumi arengukava 2008–2011 arvatud kolme parima praktika hulka teiste seas. Tugevamad küljed on Rahandusministeeriumi halduspoliitika osakonna poolt (käesoleval hetkel Eesti avaliku sektori strateegilise juhtimise kõige aktiivsem ja vahetum edendaja) esile toodud valitsemisala arengukava ja valdkondlike arengukavade ning hetkeolukorra ja tegevuste head omavahelist sidusust.

Käesolevaks hetkeks (märts, 2008) ei ole valitsemisala arengukava kahjuks veel täies mahus juhtimistöoriistana rakendunud. Regulaarseid ja süsteemset organisatsioonilist tulemusarutelu ei toimu. Puudub organisatsiooni juhtimise süsteem (s.o elektrooniline keskkond, kus kajastub planeerimine, vastutuste jaotus, aruandlus ja tagasiside). Edasiarendamist vajab ka suhteliselt nõrk analüütiline tugi hetkeolukorra kirjelduses ja puuduolev indikaatorite andmebaas. Kavandatud strateegiliste eesmärkide indikaatoriteni jõudmist hinnatakse enamasti vaid kord aastas ja sedagi tulenevalt Rahandusministeeriumile tegevuskava täitmise aruande koostamise kohustusest. Enamikul osakondadel puuduvad kinnitatud (VAUst tulenevad) detailsemad tööplaanid, mis aitavad arengukava lahti mõtestada iga üksiku teenistujani (osakondade tööplaanide koostamine ei ole senini kohustuslik, millest tulenevalt ei ole tagatud vabatahtlikult koostatud tööplaanide täpne vastavus

arengukavas sätestatule). Puudub valitsemisala arengukava koostamise kinnitatud juhend.

Valitsemisala asutustel puudub ministeeriumipoolne suunis ja kohustus koostada oma asutuste arengukavad vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele „Strateegiliste arengukavade liigid, nende koostamise, täiendamise, ellu viimise ja selle hindamise ning aruandluse kord”. Selle kohustuse puudumine on toonud kaasa korrapärase allasutuste arengukavade ja valitsemisala arengukava suhtes.

Olukord on kindlasti paranenud, võrreldes kolme aasta taguse ajaga, mil kogu valitsemisala tegevusi hõlmavat strateegilist dokumenti üldse ei koostatud, kuid arenguruumi on veel küllaga.

Viimase, 2006. a töötajate rahulolu uuringu tulemuste põhjal oli teenistujate hinnang sellele, kui hästi annab ministeeriumi strateegia juhiseid töö tegemiseks, üks kõige madalamaid, võrreldes teiste hinnatavate kriteeriumidega. (Selleks ajaks oli küll äsja rakendunud alles Põllumajandusministeeriumi esimene valitsemisala arengukava). Et olukord ei ole paljuski muutunud, on valitsemisala üks väljakutse koostada valitsemisala arengukava ülevaatamise ning tulemustest järelduste tegemise protsess, tagades selle rakendumisega teenistujate ühtse arusaama arengukavast ning selle seosest iga üksiku teenistuja tööülesannetega.

Vaatamata sellele, et iga aastaga on arengukava ülevaatamise protsessi aktiivselt kaasatute hulk (eelkõige ministeeriumi ja valitsemisala teenistujad) kasvanud, on siiski vajalik ja võimalik teenistujates huvi veelgi tõsta ja neid veelgi aktiivsemalt kaasata. Peamine on, et vajalikud tegevused kajastuksid selgemini osakondade **tööplaanides**, tööplaanide täitmise aruannetes, eesmärkide täitmine oleks mõõdetav ning vastavate eesmärkide täitmisel oleks selge seos tasustamisega.

Ministeeriumi efektiivses toimimises omab küllaltki suur mõju erinevate protsesside tõhusus ja talituspidevuse tagamine. Selles osas aga puudub hetkel ministeeriumi ülene detailne ülevaade. Nimetat ülevaate saamiseks on oluline kõik olemasolevad protsessid kaardistada ja optimeerida ning tagada, et kõik koostatud protseduurid toimiks ja talituspidevus oleks tagatud. Senisest palju suuremat tähelepanu tuleb pöörata protsesside järelevalvele, st kontrollida protseduuride täitmist, uurida erinevate huvipoolte rahulolu, teavitada vastavatest tulemustest teenistujaid. Süstemaatiline rahulolu uurimine ja kvaliteedinäitajatele keskendumine on üks peamisi parandusvaldkondi vastavalt organisatsiooni enesehindamise tulemustele. Seega selleks, et parandada otsuste, regulatsiooni ja teenuste kvaliteeti, tuleb arendada otsustus- ja teenuste osutamise protsesse, tagades, et kõigi oluliste otsuste puhul viidaks läbi mõjude hindamised ning kaasataks partnereid ja kliente.

Strateegia koostamise ülevaatisperioodiks tuleks juhtkonna tasandil kokku leppida valdkonnapõhistes olulisemates prioriteetides, et kogu valitsemisala oskaks eristada antud perioodi eriti olulisi eesmärke ja tegevusi. 2008. a algul tehti Põllumajandusministeeriumis selle traditsiooniks saava tegevusega algust (minister, ministri nõunikud, kantsler ja asekanclerid kaardistasid lähituleviku suundumused).

Suurimaks ohuks strateegilise juhtimise senises arengus võib lugeda seda, et äsja omaks võetud ja toimima hakanud strateegilise planeerimise süsteem muutub ning et valitsemisala arengukavas kirjeldatud ei arvestata eelarve koostamisel, mis vähendab selle dokumendi väärtust oluliselt.

Lühikokkuvõte Põllumajandusministeeriumi riskide hindamisest ja selle tulemustest 2007

Üks strateegilise planeerimise võimalik alus on valitsemisala riskide hindamine, mille tulemustest saab oma tegevuste kavandamisel lähtuda. 2007. aastal viidi Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas esmakordselt läbi riskide hindamine. Selle tulemusel selgusid eriti kõrgeks hinnatud riskid, mille maandamistegevusi on arvestatud ka käesolevas dokumendis. (Kahjuks on hetkel küll riskide hindamise täielikust tulemist puudu veel kaardistatud maandamistegevused, mis on kavandatud jätkuprojektina.) Riske hinnati Põllumajandusministeeriumi valitsemisala kolmes peamises tegevusvaldkonnas: toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid; maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus ning kalandus. Kaardistatud võimalikud riskid jagunesid kolmeks grupiks: Strateegilised riskid, operatsiooni riskid ja finantsriskid.

Toiduohutuse, taimetervise ja loomade tervishoiu tegevusvaldkonnas osutus riskantseimaks riskide hindamise tulemusena eesmärk: Parandada sektorile suunatud info kättesaadavust ja kvaliteeti, arendada klientide teavitamist ja tagasiside süsteemi. Enim mõju osutavateks teguriteks eesmärgi saavutamisel märgiti eelarve vahendite piiratust/vähesust ning mittekasutajasõbralikke ja ebapiisavaid IT lahendusi.

Maaelu, põllumajanduse ja toiduainetetööstuse riskide hindamise tulemustest tulenevalt osutusid eriti kõrgeteks teaduse ja arendusega seotud riskid. Sellest tulenevalt otsustaski ministeeriumi juhtkond luua valitsemisalasse uue tegevusvaldkonna „teadus ja arendus”. Uue valdkonna loomine aitab ehk muu hulgas tõsta varasemast enam esile selle valdkonna olulisust, mis on aluseks kõigile Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tegevusvaldkondadele nende jätkusuutlikul edendamisel.

Kalanduse valdkonnas osutus riskide hindamise tulemusena riskantseimaks eesmärk: parandada kala maaletoomise kohtade ja sadamate struktuuri ning tõhustada nende kvaliteedisüsteemi. Selle eesmärgi saavutamist ohustavateks teguriteks toodi välja vähest kaasatust organisatsiooniväliste partnerite poolt õigusaktide eelnõude väljatöötamisel (kuna valdkonda mõjutavad osaliselt ka teiste ministeeriumite valitsemisalad) ning andmebaaside riskasutatavuse puudumist.

5.2.2 Tagame eesmärgipärase ja säästliku finantsressursside jaotuse!

Finantsressursside juhtimine kuulub oma põhiolemes Põllumajandusministeeriumi finantsosakonna pädevusse (osakond loodi 2004 aastal). Osakonna põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja selle valitsemisala eelarvestamist, raamatupidamisarvestust ja finantsaruandluse koostamist. **Valitsemisala riigivara haldamine ja arvestus** kuulub aga suuresti Põllumajandusministeeriumi haldusosakonna riigivara haldamise büroo kompetentsi.

Nii nagu paljudes teistes ministeeriumides, on ka Põllumajandusministeeriumis saanud periood, mil muuhulgas finantsressursside ja varade juhtimise osas on olulisimaks väljakutseks keskendumine tulemuslikkusele ja mõjule. Samuti toimuvad ettevalmistused tulemuspõhisele ning tegevus- ja tekkepõhisele eelarvestamisele üleminekuks. Nii finantsressursside kui varade juhtimises on suurenenud strateegilise planeerimise osatähtsus ja finantsnäitajate seostamine strateegiliste eesmärkidega. Välisvahendite haldamisel on sarnaselt teistele ministeeriumidele põhiline väljakutse eelarve planeerimise täpsemaks muutmine, et veelgi kindlamini oleks tagatud abi tähtaegne ja sihipärane kasutamine järgnevatel perioodidel.

Alates 2006. aastast võeti ministeeriumis kasutusele uus finantstarkvara SAP, mida on pidevalt koostöös teiste ministeeriumidega arendatud ja täiustatud vastavalt riigi aruandluse vajadustele. Programmi erinevad moodulid on kasutusel ministeeriumi erinevates tugiosakondades, kuid siiani ei ole kasutusele võetud kõiki võimalusi, mis aitaksid ministeeriumis lihtsustada erinevate aruannete koostamist. Samuti on probleemiks SAPi erinevate moodulite keerukus, mistõttu on raskendatud osakonna ametnikel üksteise asendamine.

Piisavalt ei ole tähelepanu pööratud valitsemisala asutuste finantsnõustamisele, valitsemisala hõlmavad finantsandmed on halvasti kättesaadavad – parandamist vajab kogu finantsinfovahetus. Süsteemi paremale toimimisele on kindlasti kaasa aidanud Rahandusministeeriumi poolt väljatöötatud riigieelarve infosüsteem (REIS), mille edasiarendamine ja täiustamine koostöös ministeeriumide ja nende allasutustega on pidev protsess, kuid tekkinud on ka selge vajadus valitsemisala põhise detailsema eelarve, tegevuste ja plaanide täitumise süsteemi järele.

5.2.3 Tagame eesmärgipärase ja säästliku hoonete ja varade halduse!

Valitsemisala hoonete ja varade osas omab Põllumajandusministeerium vägagi täpset ülevaadet. Olemas on korrektne ja pidevalt ajakohastatud riigivara register (Rahandusministeeriumi halduses olev), mis annab muu hulgas ka sisulise ülevaate varast maksumusega üle 50 000 krooni ning lepingute põhjal saab kergesti kätte ka ülevaate varade kasutusseandmisest.

Küll aga raskendab riigivara haldamist ja samas ka pärsib asutuste vahelist koostööd hoonete paiknemine eri piirkondades.

Hoonete osas on tihti probleemiks ebapiisavad vahendid nende korrashoiuks, mille tagajärg võib olla hoopiski hoonete lagunemine ja sellega kaasnev riigivara väärtuse langus.

Ministeerium jätkab endiselt aktiivselt riigivara valitsemisega seotud õigusaktide, reeglite ning infosüsteemide väljatöötamisel osalemist. Riigivara valitsemise seisukohast on väljakutseks optimaalse riigivara struktuuri kujundamine ministeeriumi valitsemisalas, sh riigi ülesannete täitmiseks mittevajalikust varast loobumise korraldamine. Tagamaks teenuste ja tarnete ühtlaselt head kvaliteeti ning hoidmaks kokku kulusid, on kavandatud tulevikus kasutada rohkem koostöövõimalusi valitsemisala asutustega ühishangete korraldamisel ning haldustegevuse ühendamisel.

5.2.4 Tagame sisekontrolli süsteemi efektiivse toimimise!

Põllumajandusministeeriumi ning tema valitsemis- ja haldusala asutuste sisekontrollisüsteemi²⁴ rakendamisel on järgitud kehtivaid õigusakte ja rahvusvaheliselt üldtunnustatud standardeid.

Üldiselt võib Põllumajandusministeeriumi ning tema valitsemis- ja haldusala sisekontrollisüsteemi hinnata parandamist vajavaks.

Tagamaks juhtkonna kindlustunnet, et juhtimis- ja kontrollimeetmed toetavad organisatsiooni eesmärkide saavutamist, on õigusaktidega kooskõlas ning tagavad mõistliku inim- ja varaliste ressursside kasutamise, korraldab ministeeriumi siseauditi osakond auditite läbiviimist ministeeriumis ja tema valitsemisalas ning koordineerib nii enda kui valitsemisala asutuste siseauditi süsteemi arendamist. Auditi ressursside

---

²⁴ Sisekontrolli süsteem on seaduslikkusele ja otstarbekusele suunatud terviklik abinõude kompleks, mille rakendab ja mille tulemuslikkuse eest vastutab asutuse juht.

kokkuhoiu ja „single-audit“ põhimõtte rakendamise eesmärgil tehakse koostööd Rahandusministeeriumi Finantskontrolli osakonna ja valitsemisala siseaudiitoritega, et tagada auditite parim kvaliteet ning vältida tööde dubleerimist.

Oma töö korraldamisel ja töö läbiviimisel järgib siseauditi osakond Siseauditi rahvusvahelisi standardeid (*IIA - The Institute of Internal Auditors, INTOSAI - International Organisation of Supreme Audit Institutions*). Rahvusvahelised standardid ja tegevusjuhised kehtestavad nõuded ja juhised siseaudiitoritele, kes tahavad oma tööd teha hästi ja efektiivselt ning standardite järgimine aitab kaasa töö kõrge kvaliteedi saavutamisele. Standarditest lähtuvalt on siseauditi osakond välja töötanud olulisemad töökorraldust ja kvaliteeti tagavad juhendmaterjalid, mida järgitakse ja vajadusel täiendatakse.

Suurimad takistused töö tegemisel ning siseauditi funktsiooni tugevdamisel ja laiendamisel on raskused kvalifitseeritud siseaudiitorite leidmisel täitmata ametikohtadele. See on seotud nii kvalifitseeritud siseaudiitorite nappusega tööjõuturul, organisatsiooni maine, palga- ja personalipoliitikaga üldisemalt. Siseauditi osakonnal on võimalus tellida auditeid ja konsultatsioonitöid väljastpoolt vastavat teenust osutavatel ettevõtetel, kuid olemasoleva hankemenetluse kogemuse põhjal on üheks ohuks pakkujate vähesus.

Üheks väljakutseks, mis aitaks sisekontrolli süsteemi veelgi tõhusamaks muuta, on asutuse riskide hindamine ja selle tulemusel oluliste auditiprioriteetide määramine. Põllumajandusministeeriumis on küll läbiviidud 2007a. riskide hindamine, kuid nende maandamistegevused ei ole veel koondatud ja kaardistatud, mistõttu hetkel puudub otsene sisend siseauditi tööplaani valitsemisala kõrge riskide valdkondadest. Organisatsiooni riskide hindamise tulemustest lähtumine siseauditi osakonna tööplaani koostamisel aitaks kaasa siseauditi funktsiooni prioriteetide määratlemisel, mis oleks järjepidevad organisatsiooni eesmärkidega.

Peamised väljakutsed siseauditi töös on: valitsemisala siseauditalase tegevuse koordineerimise tõhustamine, valitsemisala siseauditi tegevuste arendamine tagamaks vastavust valdkonna standarditele ning koostöö arendamine erinevate auditeerijate vahel eesmärgiga vältida dubleerivat tegevust.

Meede II TEENISTUJATE RAHULOLU JA ARENDAMINE

5.2.5 Koostame ja viime ellu tõhusa personalipoliitika!

Põllumajandusministeeriumis töötab hetkel 269 ametnikku (valitsemisalas kokku töötas 2007 dets seisuga 1836 teenistajat²⁵ (koos koosseisuväliste teenistujatega)). Põllumajandusministeeriumi personaliosakonnas tegeleb personalitööga 7 ametnikku. Oma töös lähtutakse vabariigi valitsuse seadusest, avaliku teenistuse seadusest, puhkuseadusest, palgaseadusest, täiskasvanute koolituse seadusest, asutuse ja osakonna põhimäärusest ning teistest valdkonda reguleerivatest õigusaktidest. Personaliosakonna ametnike peamised tööülesanded on õigusaktide eelnõude ettevalmistamine ministeeriumi struktuuri ning ametnike koosseisu kohta, personalivaldkonda kuuluvate toimingute korraldamine ametnikega alates teenistusse võtmisest kuni teenistusest lahkumiseni, iga-aastaste arenguvestluste korraldamine ning nende tulemuste analüüsimine. Koostöös teiste osakondadega töötatakse välja ametijuhendid ning atesteerimisnõuete eelnõud, korraldatakse ametnike värbamine ja esmane valik, valmistatakse ette ministeeriumi palgajuhendi eelnõu, koostatakse puhkuste ajakava ning korraldatakse personalidokumentide vormistamine. Selgitatakse välja ametnike koolitusvajadus, koostatakse koolitusplaan ja –eelarve, koordineeritakse ametnike koolitustegevust ning korraldatakse ministeeriumi personaliarvestust ning peetakse asjakohaseid andmebaase. Tehakse koostööd valitsemisala riigiasutustega personalitöö arendamisel.

Hetkeolukorra tugevuseks võime lugeda suhteliselt rahuldavat mitterahalist motivatsioonipaketti hea töövõime hoidmiseks, kuhu kuulub tervise- ja spordiüritustest osavõtmise võimaldamine ning spordiga tegelemise toetamine. Korraldatakse huvitavaid ja sisukaid ühisüritusi, mis on nii tõised kui ka lihtsalt lõõgastavad või ühendavad mõlemat ning toetavad tavade ja traditsioonide kujundamist ning hoidmist.

Kuivõrd palk pole ametnike motiveerimisel ainus tegur, on oluline panustada teistesse motivatsiooni suurendavatesse teguritesse ja pakkuda ametnikele enesearendamise võimalusi. Organisatsioonikultuuri edasiarendamisel ning tugevdamisel on oluline kaasata ühistegevuste planeerimisse ning elluviimisesse võimalikult palju erinevaid osakondi ning ametnikke.

Ministeerium toetab ametnike arengut ja õppimist, korraldatakse vastavalt koolitusvajadusele sisekoolitusi, toetatakse ametnike osalemist avatud koolitustel ning välisriikides toimuvatel ekspert-koolitustel. Ministeerium on olnud baasiks erinevate tasemehariduses osalemise raames koostatud uurimustööde läbiviimisel. Positiivseks on ka võimalus ametnike arenguvõimalusi pakkuva töö kaudu oma ala ekspertidena rääkida kaasa ja mõjutada vastava valdkonna arengut.

Kvaliteetne personalitöö tähendab ennekõike kindlate personalijuhtimise põhimõtete järgimist. Põllumajandusministeeriumis on selles osas veel kasutamata võimalusi, et kujundada selge ja toimiv personalijuhtimine. Oluline on senisest enam panustada

---

²⁵ Kinnitatud ametikohti oli 2007 dets seisuga 2237

erinevatesse personalivaldkonda edendavatesse uuringutesse (motivatsioon, organisatsioonikultuur jms.). Puudub personalistrateegia kinnitatud dokumendina.

Olulisemateks probleemideks personalivaldkonnas on ametnike voolavus mitteläbipaistev tasustamissüsteem ning vähene koostöö erinevate osakondade ametnike vahel.

Personali voolavus (13,5% 2007. aastal) on probleem - kvaliteetse töötulemuse tagavad kompetentsed ametnikud, kes on omandanud olulisi teadmisi ja kogemusi ning väljaõpet töö käigus. Ametnike sagedane vahetumine raskendab erialase teadmuse talletamist ning nõrgestab koostöövõrgustikke. Selline olukord ei soodusta stabiilse valdkondliku kompetentsiga ametnikkonna kujunemist ja valdkonna arengu järjepidevust. Personalivoolavuse põhjusteks on nii isikliku eluga seonduvad faktorid – nt. elukoha vahetus jms, kui ka asjaolu, et riik tööandjana on väheatraktiivne. („Teenistusest lahkujate tagasiside uuring 2007”).

Läbipaistvama palgasüsteemi tagamiseks alustati 2007a. ministeeriumis **ametikohtade hindamise** protsessiga, mille käigus jõudis hindamiskomisjon läbi analüüsida enamus ministeeriumi ametikohti. Protsess on kavandatud lõpetada 2008 kevadel. Ametikohtade hindamise eesmärgiks on välja töötada tasustamissüsteem, mis on vastavuses ametikoha kohustuste ja vastutuse suurusega.

Osakondade vaheline vähene koostöö mõjutab otseselt töö kvaliteeti ning mõjutab seega tööaja efektiivset ja tulemuslikku kasutamist. Ühise „meie”-tunde loomisele ning koostööoskuste parendamisele on suunatud ka 2008. aastaks koostatud koolituskava, kus oluline suund ning osa on teenistujate koostööoskuste alaste kompetentside arendamisel.

Värbamisprotsessi tuleb tõhustada ning seda, eelkõige faasis, kus selgitatakse välja värvatava ametikoha täpne profiil, et värbamise ja valiku protsess annaks oodatavaid tulemusi ning selleks ettenähtud vahendeid kasutataks võimalikult efektiivselt.

Kvaliteetsema personalitöö tagamiseks on planeeritud edasiste tegevustena rahulolu-uuringu läbiviimine ning ministeeriumi personalistrateegia koostamine.

5.2.6 Tagame väga hea info ja teadusjuhtimise!

Ministeeriumis on väljakujunenud infokanalid ning usalduslik suhtlemisõhkkond, mis tagab väga aktiivse mitteformaalse kommunikatsiooni. 2005. aasta sisekommunikatsiooni uuringu kohaselt hindas 92% ministeeriumi teenistujatest oma suhteid kolleegidega rahuldavaks. Teenistujad usaldavad oma kaaskolleege (93%), vahetut ülemust (87%) ja ministeeriumi tippjuhtkonda (75%), saavad omavahel hästi läbi (94%), tunnevad end ministeeriumi kollektiivi liikmena (87%), tunnistavad, et neil on õigus kaasa rääkida nende tööd puudutavate otsuste vastuvõtmisel (76%) ning usuvad, et nende tööst sõltub nende struktuuriüksuse käekäik (73%). Mõningad kommunikatsiooni alased iseloomustused ilmsid ka 2006a. läbiviidud rahuloluuuringust, mille tulemusel selgus, et ca 42% teenistujatest pole kursis ministeeriumis toimuvaga, 63% keskastmejuhtidest on samal arvamusel. 46% teenistujatest arvab, et vajaliku info puudumine takistab nende igapäevast tööd; spetsialist 51%, keskastmejuht 48%. Organisatsioonisisese info liikumisega seoses on jätkuvalt väljakutseks ülalt-alla teabelevi ning osakondadevahelise info liikumise parandamine (rahulolu-uuring 2006).

Tööks vajaliku info kättesaadavuse tagamise seisukohast võime saavutuseks pidada uue elektroonilise dokumendihaldussüsteemi edukat juurutamist ministeeriumis. Jätkuvaks väljakutseks on selle juurutamine kogu valitsemisalas, mis on üheks eelduseks ministeeriumi ja valitsemisala asutuste vahelise paberivaba asjaajamise edendamisele. Traditsiooniliselt on ministeeriumisisese infovahetuse taganud koosolekud, ühisüritused, meilinglistid, ühine võrgukataloog I.ketas. Aktiivselt on kasutusel olnud ka suhtlemistarkvara MSN ning Skype. Seega infokanaleid, mille kaudu oma infot kolleegidega jagada ning teistele kättesaadavaks teha on piisavalt. Uue infokanalina on võetud kasutusele siseveeb, mille edasiarendus- ja juurutamistöö jätkub. Siseveebi eesmärgiks on koondada endas teenistujale vajalik informatsiooni, mis oli senini paljudes erinevates infokanalites laiali paisatud, ühtlasi peaks siseveebist kujunema kollektiivi liitev kasutajasõbralik töökeskkond, organisatsiooni tugevdava „meie-tunde“ tekitaja.

Ometi on paljude erinevate infokanalite olemasolu hetkel ministeeriumis ka üheks suuremaks probleemiks, kuna enam ei teata, kust tuleks vajalikku infot otsida. Samuti on probleemiks, et ministeeriumi teenistujad ei ole kursis, millega nende kolleegid täpselt tegelevad ning seetõttu ei teata ka, kellele infot edastada. Sisekommunikatsiooni uuringu kohaselt hinnatakse nõrgaks ülemustelt alluvatele suunatud kommunikatsiooni ning samuti tagasisidet alluvatele nende tööülesannete täitmise kohta. Ministeeriumi teenistujad ei taju enda valduses oleva info jagamist ja edastamist osana oma tööst, vaid sellesse suhtutakse pigem kui lisatöösse. Osaliselt võib selline suhtumine tuleneda ka puudulikest ametijuhenditest, mis sätestavad küll kõigi õiguse saada infot oma tööülesannete täitmiseks, kuid ei kohusta kedagi ise infot andma, enda valduses olevat infot jagama. Puudulikust kommunikatsioonist annavad märku ka üksikjuhtumid, kus oluline info jääb siiski edastamata. Kokkuvõttes võib öelda küll, et info, mis ametnikele igapäevaselt tööülesannete täitmiseks hädavajalik on (nõ instrueeriva funktsiooniga teave), jõuab küll nendeni, kuid sageli jääb vajaka just motiveeriva või sotsialiseeriva funktsiooniga teabest. Teenistujad ootavad, et juhtkond selgitaks ning põhjendaks oma otsuste tagamaid.

Teadmusjuhtimise seisukohalt on suurimaks nõrkuseks ministeeriumi suur sõltuvus üksikute inimeste peades olevatest teadmistest. Kuna ametnike puhul ei ole tegemist nõ „liinitöölistega“ tuleks juba varakult arvestada võimaliku teenistujate vahetumisega, millest tulenevalt on vajalik tagada, et koos inimestega ei kaoks ministeeriumist ka suur osa selle teadmuspagasist.

Sisekommunikatsiooni ning teadmiste jagamist soodustaks kõigi ministeeriumi teenistujate ühine panus sisekommunikatsiooni toimimisse.

Sisekommunikatsiooni ning teadmisesuhtlemise seisukohalt on suurimaks ohuallikaks aktiivne mitteformaalne suhtlemine kõigil ministeeriumi tasandil, mis toob kaasa olukorra, kus inimeseni jõudev informatsioon on sageli seotud inimese enda isiklike kontaktide ja suhtevõrgustikuga, mitte niivõrd ametikohaga. See aga omakorda võib tekitada probleeme teenistujate vahetumisel. Kuna ministeeriumis on väga suur personalivoolavus, siis tuleks otsida võimalusi olemasoleva teadmuse säilitamiseks, mis paratamatult toob tõenäoliselt kaasa vajaduse ministeeriumisisese infoliikumise formaliseeritust mõningal määral tõsta. Sisekommunikatsiooni võivad ohustada ka probleemid inimestevahelistes suhetes, mis võivad takistada info liikumist, aga ka muudatused juhtkonnas või poliitikas laiemalt, seda eriti valimiste-eelsel perioodil.

5.2.7 Tagame võimalikult tõhusa ja lihtsa asjaajamise ning töökorralduse!

Selleks, et organisatsioonis läbiviidavad põhilised tegevused oleksid kõigile huvipooltele üheselt järgitavad ja arusaadavad, on ministeeriumi põhi- ja tugiprotsessid kirjeldatud arvukates juhendites ja kordades. Ministeeriumi põhiprotsessideks võib lugeda valdkonna arengukavade ja õigusaktide väljatöötamist. Põhiprotsesse toetavad tugiprotsessid (rahvusvahelises koostöös ja EL otsustusprotsessis osalemine, personalijuhtimine, finantside ja varade juhtimine, info juhtimine, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia juhtimine, välisvahendite haldamine, õigusloome koordineerimine), mis omakorda sisaldavad mitmeid erinevaid protseduure.

Ministeeriumisisese asjaajamise toimimiseks on kehtestatud asjaajamiskord on asjaajamise põhidokument ja sisaldab norme, mis tulenevad mitmetest seadustest nagu avaliku teabe seadus, digitaalallkirja seadus, arhiiviseadus, riigivapi seadus, haldusmenetluse seadus. Lisaks reguleerib asjaajamiskorras sätestatavat Vabariigi Valitsuse 26. veebruari 2001. a määrus nr 80 "Asjaajamiskorra ühtsed alused". Asjaajamiskorra tugevuseks ongi see, et selles peavad olema reguleeritud nii tavapärased normid kui ka tavapärasest erinevad normid näiteks töös eri liiki dokumentidega. Seoses eelnimetatud seaduste kaasajastamisega ja asjaajamises vastuvõetud otsustega üleminekuks elektroonsele dokumendihaldusele vajab asjaajamiskord ka pidevat muutmist õigusaktidega vastavusse viimiseks. Lisaks asjaajamiskorrale on mõnede eriti oluliste dokumentide menetlemist reguleeritud veel eraldi õigusaktidega, nagu näiteks EL otsustusprotsessis menetletavad dokumendid ja riigihangete hankedokumendid. Asjaajamiskorrast tulenevalt on mõnede dokumendiliikide menetlemiseks koostatud protseduure (kirja koostamise protseduur, õigusakti koostamise protseduur, puhkusedokumentide menetlemise protseduur). Samas võime märkida, et saavutatu kõrval on oluliseks nõrkuseks see, et hoolimata olemasolevast on vahel tegelik asjaajamine eespool kehtestatust. Asjaajamiskord põhidokumentina on väga mahukas ja korra muutmine pikemaajalisem protsess. Töökorraldust muudetakse kiiremini kui jõutakse vormistatud dokumendini. Mahuka dokumendina on kord ametnike poolt raskesti ka omandatav ja oodatakse asjaajamise lihtsustamiseks hõlpsamalt omandatavate juhiste koostamist eri liiki dokumentide menetlemiseks.

Üheks suurimaks vajakajäämiseks on ka pikalevenivad otsused. Elektrooniline kooskõlastamine ja digitaalne allkirjastamine on küll pisut olukorda parandanud, kuid arenguruumi töö efektiivsemaks muutmiseks on veelgi.

5.2.8 Tagame kaasaegse ja tööle innustava töökeskkonna! (m.h IT, asjaajamine, töövahendid)

Ministeeriumi hoone on ministeeriumi teestujaskonna arvu arvestades kitsaksjäänud ning tööruumid võiks olla veelgi paremini vastavuses tööks vajalikele nõuetele (Osades tööruumides puudub ventilatsioonisüsteem, paljud tööruumid on siiani viimistletud ebatervislike siseviimistlusmaterjalidega (süntheetilised vaipkatted jne).) Teenistujate arvu kasvades suureneb ruumipuudus veelgi- osades kabinettides on 5-6 teenistujat. See on teenistujatele üks kõige muret tekitavamaid küsimusi (Rahuloluuring 2006). Ruumipuuduse ja erinevate liikumist kergendavate abivahendite puuduse tõttu on piiratud võimalused ka uute inimeste, sh puuetega inimeste tööle võtmiseks (tööjõupuuduse tingimustes oleks ääretult oluline tagada, et organisatsioon suudaks ära kasutada kõigi potentsiaalsete teenistujate panus).

Kuid samas selgus 2006a. rahuloluuringust, et paljude teenistujate sooviks on siiski see, et Põllumajandusministeerium säilitaks oma ajaloolise asukoha. Seega on üheks

olukorra lahenduseks olemasolevate ruumide kvaliteedi tõstmine, mis eeldab tehnosüsteemide ja tarindite põhjalikku ümberehitamist. Paari aasta taguseks probleemiks oli ka suur puudus teenistujate parkimiskohtade osas, mis on vanalinnas suhteliselt raskendatud. Tänapäevaks on probleemile leevendust pakkuv lahendus leitud ministeeriumi lähedal oleva parkimisteenust pakkuva ettevõtja näol. Parkimine on küll tasuline, kuid taskukohane võimalus teenistujatele on siiski loodud.

Lisaks töökeskkonnale ja seal eksisteerivale üldisele miljööle oleneb tööülesannete edukus suuresti ka töövahenditest ning infotehnoloogilistest abivahenditest. 2006. a rahulolu uuringust selgus, et vägagi teretulnud on kaugtöö võimaluste loomine. Tänapäevaks (kevad, 2008) on teenistujatele loodud kaugtöö võimalus välisvõrgust turvatud ühenduse kaudu sisevõrku. Infotehnoloogia toetus ministeeriumi töökeskkonnale on olnud heal tasemel. Arvutikasutajate töövahendid ja kasutatav tarkvara on kaasaegne ning tööks vajalikud IT teenused kättesaadavad. Ministeeriumi teenistujate töökohad on varustatud kaasaegsete arvutite, kuvarite ja vajalike lisaseadmetega. Kasutusel on võrguprinterid, mis tagavad optimaalsete kulutustega vajalikul tasemel trükkimisteenuse. Ka infrastruktuur on varustatud kaasaegse riistvaraga, mis on jätkusuutlik ning mida uuendatakse vastavalt IT seadmetele esitatavate nõuetele. Erilise tähelepanu all on olnud võrgu ja serverite infrastruktuur ning serveriruum. Samavõrd tähtis oli ka varundamine ja majutuskeskkond. Kõik infrastruktuuri seadmed on varustatud tagavaravoolu seadmetega, et vältida juhuslike elektrisüsteemi häirete tekkida võivaid katkestusi ning majutatud sobiva kliimaga keskkonda. Sobivad tingimused tagab serveriruumi täppiskonditsioneer.

Võrdväärset riistvara kaasajastamisega ei jäetud tähelepanuta neid süsteeme teenindav tarkvara, mida uuendati ja vahetati uute lahenduste vastu välja ettevaatava perspektiiviga, et tagada stabiilne töö mõneks aastaks. Tarkvara arendustes on arvestatud Riigi IT arhitektuuri ja koosvõime raamistiku soovitusetega. Ka töökohtade varustamisel kontoritarkvaraga (MS Office) ja teiste rakendustarkvaraga kasutatakse versioonivahetusel ühtseid standardiseeritud lahendusi ning võimalikult ühtset infotehnoloogia platvormi. Ministeeriumi valitsemisalas viidi läbi infosüsteemide kaardistamine, mille tulemusena selgus, et IT arendamise ja haldamise reeglistik vajab edasiarendamist. Koostati valitsemisala infosüsteemi hetkeolukorra kirjeldus – saadi ülevaade funktsionaalsetest vajadustest, andmete liikumisest, kasutusel olevatest rakendustest. Järeldati, et olemasolev metaandmete ja versioonihalduse puudumine vähendab rakenduste ning infosüsteemi jätkusuutlikkust.

Ministeeriumis on võetud kasutusele grupitöövahendi Lotus Notes võimalused, mille abil on lihtsustatud ministeeriumi teenistujate suhtlemist saalide ja töövahendite broneerimises ja kasutuses.

Käesoleval hetkel puudub paljudel teenistujatel vajalik oskus, tahe ja motivatsioon riistava, tarkvara, infosüsteemide poolt pakutavate võimaluste maksimaalseks kasutamiseks oma töös. Turvateadlikkus on madal. Võimaluseks on igakülgne teenistujate teavitamine, koolitamine ja innustamine oma töös pakutava kasutamiseks, mida ka personaliosakond oma koolituskava koostamisel arvestab.

IT kaasaegne tase toob kaasa ka IT meeskonna liikmetele nõuded spetsialiseerumiseks, mis ei ole laialdaste töökohustuste tõttu võimalik aja nappusel. Konsolideerimise tulemusena standardiseeritakse IT töövahendid, tagatakse IT süsteemide töökindlus vajalikul tasemel, vähendatakse turvariske ja luuakse uusi IT teenuseid (nt info ja teenuste kättesaadavus ka väljaspool asutust viibides kõigile valitsemisala asutustele). Kavandatud on olemasolevaid infotehnoloogilisi lahendusi maksimaalselt ära kasutada, kasutajaid pidevalt koolitades ja teavitades.

Meede III TÕHUS ÕIGUSLOOME, HEA KOOSTÖÖ JA KOMMUNIKATSIOON NING AKTIIVNE RIIGISISESTE JA RAHVUSVAHELISTE PARTNERLUSSUHETE ARENDAmine.

5.2.9 Tagame aktiivse partnerite ja avalikkuse teavitamise ning otsustusprotsessi kaasamise!

Riigiasutuste juhtkonnal on avaliku teabe seadusest tulenev kohustus ning vastavad rahalised vahendid kommunikatsiooni korraldamiseks ning info levitamiseks. Samuti on info levitamiseks loodud püsivad infokanalid või välja töötatud vormid, kuidas paremini ja operatiivsemalt teavet sihtgruppideni viia (toimiv teabelevi- ja nõuandesüsteem, koduleheküljed, regulaarsed pressiteated, toimivad koolitused, seminarid, nõupäevad jne);

Enamikes ministeeriumi haldusalas olevates valitsusasutustes ja hallatavates riigiasutustes on määratud kommunikatsiooni eest vastutavad teenistujad, seeläbi on võimalik tulemuslikumalt koordineerida koostööd ministeeriumi ja hallatavate riigiasutuste vahel, kui ka teiste valitsusasutustega.

Kaasamine otsustusprotsessi toimub erinevate nõukogude ning komisjonide kaudu (Põllumajandusarengu nõukogu (PMAN), seirekomisjon, sektori ümarlauad, ekspertgrupid), lisandunud on e-osalus portaali osale. ee kaudu.

Samas esineb ka puudujääke - info on küll kättesaadav, kuid ei ole süstematiseeritud ja läbi analüüsitud. Statistika on olemas, kuid see ei moodusta analüütilist tervikut ning tagasiside on lünklik, mis omakorda loob vajaduse reorganiseerida tagasiside süsteemi senisest sisukamaks.

Teabe saajad ei suuda iseseisvalt lahti mõtestada ja hinnata erinevatest allikatest saadavat infot. Üksikud teavitustegevused (pressiteated) ei ole paigutatud üldisesse taustsüsteemi. Tööalane koostöö ministeeriumi ja hallatavate riigiasutuste vahel on tihtipeale vastuoluline, mis kandub organisatsioonist väljapoole ja mõjutab avalikku arvamust. Senisest enam tuleb käsitleda teemat eesmärgi ja tähenduse tasandil, mitte tegevuste tasandil.

Sektoril tuleb aidata kujundada hoiakuid kitsalt siseriiklikust orientatsioonist globaalseid tendentse ja arenguid arvestavaks. Peame kaasa aitama, et kogu sektor oleks võimeline kaasa minema muutuva infoühiskonna väljakutsetega.

Nii nagu üldiselt, nii ka kommunikatsiooni osas eraldi on vajalik edasiarendus kogu valitsemisalas. Kindlasti on vajalik ühiste kommunikatsioonieesmärkide seadmine hallatavate riigiasutustega. Järjepidevalt vajab kaasajastamist veebipõhine kommunikatsioon arvestades sealjuures tehnoloogilisi arenguid.

5.2.10 Tagame valitsemisalas avalike teenuste hea kvaliteedi ja kättesaadavuse!

Temaatika on äärmiselt asjakohane arvestades avaliku sektori suundumust kodanikuühiskonna ja ka avaliku teenuse parema kättesaadavuse poole.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas on pakutavaid avalikke teenuseid kaardistatud 2007 a. seisuga ca 100. Kõige rohkem osutab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas neid PRIA, kui arvestada siia hulka ka

Eesti ja Euroopa Liidu poolt finantseeritavate põllumajandus-, kalandus- ja maaelutoetuste ning põllumajandus turukorraldusmeetmete administreerimist ning riiklike registrite ja andmekogude pidamist. Teenuste kvaliteedi tagamiseks on vajalik jätkata teenusstandardite koostamist/rakendamist ja teenistujate kvaliteedialase teadlikusse suurendamist. Samas on teenistujate arusaamade ühtlustamiseks vajalik ka ministeeriumi valitsemisala avalike teenuste arendamise kontseptsiooni väljatöötamine. Teisalt on otsuste ja teenuste kvaliteedi tõstmiseks vajalik uurida ka partnerite ja klientidetagasisidet ning tagada, et kõigi teenust puhul viidaks läbi regulaarset kvaliteediseiret. Partneritelt ja klientidelt süstemaatilise tagasiside kogumine ning selle põhjal tulemuste hindamine on ministeeriumi üheks oluliseks väljakutseks eeloleval strateegiaperioodil. Oleme suundumas valitsemisalas sarnaspoole, et need pakutavad avalikud teenused saaks ka standardiseeritud ehk et need oleks ka kirja pandud, avalikustatud ja teenuse saajale võimalikult lihtsalt kättesaadavad, millistele konkreetsetele nõuetele pakutav teenus peab vastama.

Teenuste kättesaadavuse kohapealt püüame luua kodanikele rohkem võimalusi, et oleks tagatud võimalikult kerge teenusele ligipääs. (N: E-PRIA projekt). Kuid tulenevalt valdkonnast on valitsemisalas siiski ka neid teenuseid, kus on tarbijale/kliendile vajalik ka füüsiline teenusepakkuja olemasolu (maakondlikud bürood).

Ministeeriumi ja hallatavate riigiasutuste seas viidi läbi küsitlused e-teenuste vajaduse väljaselgitamiseks peamiste huvigruppide esindajatega. Analüüsi digitaalseid andmeid, mida ministeerium ja hallatavad riigiasutused koguvad. Aluseks oli 2006. aastal valminud IT-kaardistuse projekti dokumendid. Tuvastati e-teenuste realiseerimiseks teostamisel olevad projektid. Tähelepanu all oli ristvastavuse nõuete kontrolli süsteem, andmebaaside ristkasutus, teostada läbi veebirakenduse teavitusi (nt ohuallika avastamise korral) ja erinevaid e-teenuseid partneritele ja kodanikele.

E-kaardistuse tulemusena olid põhilisteks kitsaskohtadeks ühtse koordinaatori puudumine, muuhulgas ministeeriumi ja valitsemisala ühtse IT strateegia puudumine ning et kasutusel on erinevad infotehnoloogilised lahendused ja platvormid. Samuti osutusid puudusteks info raske kättesaadavus ja korduvkasutus.

Ministeeriumi ja haldusala avalike teenuste parema toimimise tõhustamiseks on vajalik kesksete infotehnoloogia lahenduste arendus sarnase meetodika kohaselt ja nende konsolideerimine. Selleks on luuakse ühtne arendusmeetodika ja arhitektuurinõuded. Samuti on eesmärgiks ministeeriumi ja haldusala infosüsteemide arendus ühtseks koosvõimeliseks tervikuks.

Positiivse tulemi saamiseks peavad omapoolse panuse andma ka teenistujad, partnerid ja avalike teenuste tarbijad arendades oma IT alaseid teadmisi.

Heaks võimaluseks oleks, kui põhivaldkonnas tegutsejad märkavad IT võimalusi ja suudavad teenuseid IT projektidena defineerida.

5.2.11 Tagame tõhusa õigusloome!

Tõhusa õigusloome tagamise nimel töötavad peamiselt ministeeriumi põhiosakonnad, kes on kõige paremini kursis sektoris vastavate õigusaktidega reguleerimist vajavate valdkondadega ning olemasoleva õigusruumi puudujääkidega, mis pärsvivad valdkonna arengut.

Tulenevalt 2007 a. Põllumajandusministeeriumi siseauditi osakonna poolt läbiviidud analüüsist ministeeriumi tegevuste kohta õigusaktide väljatöötamisel²⁶ (eesmärgiga

²⁶ Nimetatud analüüsi põhjal ei saa küll teha kõiki hõlmavaid üldistusi, kuna ei analüüsitud kõikide õigusloome protsessis osalevate osakondade tegevusi, kuid mõningad järeldused ja ettepanekud siiski tehti, mida alavaldkonna edasisel edendamisel arvestada

tuvastada võimalikud kitsaskohad ja probleemid) toodi välja järeldus, et vajalik oleks parandada kommunikatsiooni erinevate juhtimistasandite vahel ning rohkem tuleks teadvustada erinevate osapoolte rolle ja vastutust õigusloome protsessis algusest peale (nii alt üles kui horisontaalselt maja sees ja ka majast väljapoole (alt üles etapid – peaspetsialist, büroojuhataja, osakonna juhataja, teised osakonnad, õigusosakond, allasutused, teised ministeeriumid). Tehti ka järeldus, et rohkem peaks tähelepanu pöörama töökorraldusele ja planeerimisele, eesmärgiga seada õigusloome tööplaanis reaalsemad tähtajad.

Tähtaegadest mitte kinnipidamisega kaasneb oht kvaliteetsele juriidilisele ekspertiisile ja sellest tulenevalt kogu õigusloome tõhususele. (Juriidilise ekspertiisi²⁷ eest vastutab Põllumajandusministeeriumis peamiselt õigusosakond.)

Olulisemaks puuduseks õigusosakonna vaatevinklist vaadatuna on senini olnud lõpuni välja töötamata eelnõude juriidiliseks ekspertiisiks esitamine, mis on kaasa toonud sisuliste seisukohtade muutmise juriidilise ekspertiisi käigus. Samuti on esinenud puudujääke eelnõu kooskõlastamise osas (enne juriidilist ekspertiisi) teise asjaomase osakonna, valitsusasutuse või organisatsiooniga. Need puudused ohustavad juriidilise ekspertiisi tegemise tähtajast kinnipidamist ja eelnõu õigusaktina tähtaegset rakendamist.

Et parandada juriidilise ekspertiisi tegemise tähtajast kinnipidamist, tehakse juriidilise ekspertiisi käigus eelnõu teksti sisse üksnes õiguslikud, normitehnilised ja keelelised märkused. Muud märkused ja ettepanekud lisatakse eelnõu teksti juurde õigusosakonna arvamuseks, jättes põhiosakonnale nendega arvestamise või mitteametustamise osas otsustusõiguse. Samuti tehakse eelnõu seletuskirja ettepanekuid üksnes selle normitehnika eeskirjas sätestatud nõuetega kooskõlla viimise kohta. Nii eelnõu kohta tehtud muude märkuste ja ettepanekute kui seletuskirja kohta tehtud ettepanekute arvestamise või arvestamata jätmise ning eelnõule teise juriidilise ekspertiisi tegemise vajaduse või eelnõu kooskõlastamise e-õigusesse esitamiseks otsustab eelnõu koostaja osakond (selleks suunab õigusosakonna juhataja eelnõu arvamuse andmiseks koostaja osakonna juhatajale).

Kuigi on kehtestatud mitmed asjakohased õigusaktid, mis reguleerivad õigusloome protsessi, nagu valitsuse määrusega kehtestatud normitehnika eeskiri, ministri käskkirjaga kehtestatud ministeeriumi asjaajamiskord, kantsleri 12. mai 2006. a käskkirjaga nr 26 kehtestatud "Õigusakti eelnõu koostamise protseduur" ja ministri käskkirjaga kinnitatavad ministeeriumi iga-aastased õigusloome tööplaanid, on ülalmainitud analüüsis osalejad ühe võimalusena lihtsustada õigusloome protsessi õigusaktide koostajatele, välja pakkunud lahenduse koostada lisaks eespool nimetatud õigusaktidele "Õigusakti koostamise hea tava" vms. Selleks, et tagada veelgi kindlamalt otsuste ja õigusaktide väga hea kvaliteet, on kavandatud kaardistada lähitulevikus ministeeriumis kogu õigusloomega seonduv protsess, et sellest lähtuvalt viia sisse võimalikud vajalikud protsessitüübid. Selle käigus selgitatakse välja eelnõusid väljatöötavate ja väljatöötamises osalevate osakondade ettepanekud õigusloome protsessi kiirendamiseks ja väljatöötavate õigusaktide eelnõude kvaliteedi tõstmiseks, mille tulemusena saab võtta kasutusele asjakohased abinõud ministeeriumi õigusloome tõhustamiseks selle protsessi kõigis etappides.

---

²⁷ Juriidiline ekspertiis vastavalt õigusosakonna põhimääruse punkti 7 alapunktile 3 on ministeeriumis koostatud õigusaktide eelnõude vastavuse kontrollimine põhiseadusele, seadustele ja normitehnika reeglitele ning kooskõla kontrollimine teiste õigusaktidega, sealhulgas Euroopa Liidu õigusaktidega.

5.2.12 Tagame tulemusliku rahvusvahelise koostöö ning osalemise EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis!

Põllumajandusministeeriumit võib pidada teiste riikide organisatsioonidele usaldusväärseks partneriks, mille üheks näitajaks on muuhulgas korrektne rahvusvahelistest lepingutest tulenevate kohustuste täitmine liikmemaksude ja aruandluse osas.

Põllumajandusministeerium on edukalt lülitunud Euroopa liidu institutsioonide töösse. Euroopa Liidu poliitikate väljakujundamisel on väljatöötatud ja rakendatakse edukalt Eesti seisukohtade koostamise ja kaitsmise süsteemi.

Esimeseks prioriteediks välissuhete osas on **osalemine Euroopa Liidu ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonide otsustusprotsessis**, mille kandvateks üksusteks on Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas Välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakonna (edaspidi VEO) Eurokoordinatsiooni büroo ning erialadiplomaadid, kuid samuti ka kogu ministeeriumi eksperdid, kes osalevad nõukogu töögruppides või komitoloogia protsessis. Põllumajandusministri 31.05.2005 käskkirjaga on kinnitatud Põllumajandusministeeriumi EL otsustusprotsessis osalemise protseduurid, millega on sätestatud ministeeriumi ning tema valitsemisalasse kuuluvate ametite ja inspeksioonide ametnike EL Nõukogu eelnõude menetlemises osalemise ning komiteemenetluses osalemise detailne kord ning mis võimaldab Eesti esindamist paremini struktureeritud ja koordineeritud viisil. Läbi erialadiplomaatide on tagatud pidev esindatus EL, FAO ning WTO ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide juures.

Teine olulisem valdkond on **välisabi projektidega seotud küsimused**. VEO kandvaks rolliks on siin EL üleminekufondi põllumajandusvaldkonna projektide koordineerimine läbi programmi ametniku, kes vastutab projektide õigeaegse ning korrektse esitamise eest ning annab projektide rakendamise kohta aru Rahandusministeeriumile, olles ühtlasi vastutav isik projektihangete seisukohalt. Lisaks tuleks mainida kahepoolseid välisabi projekte, mille üle arvepidamine toimub koostöös finantsosakonnaga. Töö lihtsustamiseks on välja töötatud vormid välisprojektide esitamise ning aruandluse kohta, mille rakendamine võimaldab paremat järelevalvet riigieelarve kasutamise üle. Üha enam on suund võetud ka Eestile kui doonorriigile, kes nõus jagama oma reformikogemust, millise eesmärgi nimel on allkirjastamisel koostööleping Ukrainaga ning töös erinevate seminaride korraldamine.

Kolmandaks tähtsamaks küsimuseks on välissuhete büroo tegevus **välislähetuste koordineerimisel**, kes on vastutavaks üksuseks ministeeriumi välislähetuste vormistamisel ning tegeleb ministri ja juhtkonna välisvisiitide ettevalmistamisega, mis hõlmab endas nii protokollide tagamist kui ka kohtumiste sisulist ettevalmistamist, kusjuures viimaseks tulevad sisendid enamasti põhiosakondadest.

Suuremateks raskusteks VEO töö organiseerimisel on selge suuna puudumine välissuhete arendamiseks Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tegevusvaldkondade kontekstis – eesmärgid välissuhetes pole ministeeriumi tegevusvaldkondade tasandil selgelt sõnastatud. Samuti on puuduseks välissuhete vähene sidusus sisuvaldkondadega, sisuvaldkondades puudub hetkel määratletud välismõõde, mida soovitakse saavutada ning mis võiks ideaalis kajastada sisuvaldkondade arengukavade juures. Lisaks teeb EL asjade puhul muret üldisema nägemuse puudumine Liidu põhilistest liikumissuundadest ning vähene seostatus valdkondade üleselt.

Selgete suuniste puudumine välissuhetes võib kaasa tuua mõningase kaugenemise rahvusvahelisest otsustusprotsessist. Välissuhete arendamine ei saa olla asi iseenesest, vaid peab tulenema valdkondlikest prioriteetidest. Ebaselge on ka oluliste, valdkonnaüleste teemadega tegelemine. Probleem seisneb vastutuse jagamises selliste teemade puhul, kus pole selget vastutajat ministriumis ja/või osakonna tasandil.

Nõrkuste parandamiseks on oluline välissuhete tähtsustamine planeerimises seoses sisuvaldkondadega, mis eeldaks välismõõtmel sissetoomist sisuliste eesmärkide osana. Teiseks võimaluseks on info suurem süstematiseerimine ja tagasiside, mis hõlmab endas riikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide andmebaaside loomist eelkõige välissuhete büroo juurde ning välislähetuste memode kogumist ja süstematiseerimist. Samuti tuleks parimal võimalikul moel ära kasutada VEO sisemised arenguvõimalused (roteerumisprogramm EKB-s riigikantseleiga, põhjalikum süvenemine sisulistesse teemadesse).

Selleks, et ministrium oleks edukas EL otsustusprotsessis, on vajalik samuti tagada nii vastavate protseduuride pidev uuendamine kui kõigi seotud teenistujate ja partnerite teavitamine-koolitamine. Rahvusvaheliste partnerlussuhete tugevdamiseks on Põllumajandusministrium ühinenud erinevate organisatsioonide ning muude rahvusvaheliste mitmepoolsete lepingutega.

5.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2009-2012:

Eesmärk 1: Taga efektiivne ja tulemuslik valitsemisala toimimine!

Selgitus: Juhid omavad selgeid eesmärke, mis on kaardistatud ning millest juhitud ka valitsemisalas töötavad ametnikud. Kogu valitsemisalas (ka seotud allasutustes) toimib süsteemne strateegiline planeerimine ja selle aruandlus, mis tagab muuhulgas, et arengukavad, õigusaktid ja eelarve moodustaksid loogilise terviku. **Tagatakse eesmärgipärane ja säästlik finantsressursside juhtimine ning hoonete ja varade haldamine ning efektiivse sisekontrollisüsteemi toimimine.**

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1: Tegevusvaldkondades määratletud eesmärkide saavutusprotsent (vältides kergelt saavutatavaid eesmärke asekanstleri vastutusel) *Valitsemisala ²⁸				
1.TV	1.TV-100%	1.TV-100%	1.TV-100%	1.TV-100%
2.TV	2.TV-100%	2.TV-100%	2.TV-100%	2.TV-100%
3.TV	3.TV-100%	3.TV-100%	3.TV-100%	3.TV-100%
4.TV	4.TV-100%	4.TV-100%	4.TV-100%	4.TV-100%
5.TV	5.TV-100%	5.TV-100%	5.TV-100%	5.TV-100%
Mõõdik 2: Mõõdik 2: Põllumajandusministeeriumi valitsemisala majandusaasta aruande kohta läbiviidud auditi tulemused. (100% positiivne hinnang, 75% märkustega hinnang, 0% esineb väga suuri puudujääke ehk ei ole nõuetega vastavuses)				
	100%	100%	100%	100%
Mõõdik 3: Siseauditi funktsioon on olulises osas vastavuses IIA standarditele (kvaliteedi välise hindamise tulemusel.) (100% Olulises osas vastavuses, 75%osaliselt vastavuses, 0% esineb väga suuri puudujääke ehk ei ole vastavuses)				
	100%	100%	100%	100%

²⁸ *-andmed

Eesmärk 2: Taga kompetentsed, motiveeritud ja pühendunud teenistujad!

Selgitus: Ministeeriumi alluvuses töötavad teenistujad tunnetavad oma vajalikkust sektori arendamisel. Teenistujad on töökorralduse ja töökeskkonnaga rahul ning naudivad oma teadmiste panustamist valitsemisala arengusse.

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
	2007	2009	2010	2011
Mõõdik 2.1 Tööjõu volavus				
13,5%	12%	12%	11%	10%
Mõõdik 2.2: Koostööhinnang erinevate osakondade vahel (vastavalt kas rahulolu-uuringust % või CAF hinne 100 palli süsteemis)				
36%	45	55%	65	70%
Mõõdik 2.3: Teenistujate rahulolu ministeeriumisisese info liikumisega (aluseks sisekommunikatsiooni uuring)				
52%	55%	60%	65%	70%
Mõõdik 2.4: Elektroonsele dokumendihaldusele üleminek Andmed: statistika andmed Webdesktop programmist				
51,3 %	70 %	75 %	80 %	85 %
Mõõdik 2.5: Dokumentide tähtaegne täitmine Andmed: statistika andmed Webdesktop programmist				
61,7 %	75 %	85 %	90 %	95 %
Mõõdik 2.6: Teenistujate rahulolu töökeskkonnaga (s.h IT-ga) (rahulolu-uuring)				
82%(IT83%)	82% (IT84%)	84% (IT86%)	85%(IT88%)	87%(IT90%)

Eesmärk 3: Taga rahulolev kodanik ja koostööpartner!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2007	2009	2010	2011	2012
Mõõdik 1. Koostööpartnerite ja kodanike rahulolu protsent teavitamise ja kommunikatsiooni osas (rahulolu uuring) (Esialgsete indikaatorite määramisel on tuginetud eksperthinnangule)				
55%	70%	80%	85%	90%
Mõõdik 2. Valitsemisalas pakutavate avalike teenuste arvu suhtes/ kui paljud neist protsentuaalselt omavad avalikustatud teenusstandardit/kui suur protsent neist on e-teenustena realiseeritud (v.a muuseumite poolt pakutavad)				
90/92%/10%	100%/15%	100%/20%	100%/27%	100%/33%
Mõõdik 3: Õigusloome tööplaani tähtajaline täitmisprotsent aastas				
30%	50%	65%	75%	80%
Mõõdik 4: Välislahetuste memode laekumise suhe välisvisiitide üldarvu				
72%	95%	95%	95%	95%

5.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

5.4.1 Meede: Strateegiline juhtimine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse valitsemisala arengukava täielik rakendumine, eesmärgipärane ja säästlik finantsressursside juhtimine, hoonete ja varade haldamine ning efektiivne sisekontrolli süsteem. Sellega peaks paremini tagatud olema strateegiline juhtimine, rahade õiglane ja tõhus paigutamine ning efektiivne sisekontrolli süsteem.

5.4.1.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E.1.1	Koosta ja vii ellu faktidele, uuringutele ja analüüsidele tuginev valitsemisala arengukava! (Eelneb igaaastane tippjuhtkonna prioriteetide arutelu) (JUH)	Juhindutakse kõigi teenistujate (k.a allasutuste) ühise panusena valminud täiendatud teadmuspõhisest Valitsemisala arengukavast !
E.1.2	Koosta ja vii ellu VAU-st tulenevalt detailsemad tööplaanid! (JUH)	Kõigil ministeeriumi osakondadel on olemas kinnitatud aastased tööplaanid!
E.1.3	Korralda arengukava täitmise aruandlust ja vii läbi vähemalt kaks korda aastas tulemuspõhised arutelud (Tuginedes VAU-s ja tööplaanides sätestatud tegevustele ja tulemustele) (JUH)	Kõigil teenistujatel on selge arusaamine kui kaugel ollakse indikaatori saavutustasemest, omatakse tagasidet nii enda, kui meeskonna töötulemustest.
E.1.4	Viia läbi teatud regulaarsusega riskide hindamine ja koostada olulistele riskidele maandamistegevuste plaan. (JUH)	Maandamistegevustest tulenevalt on riskid vähenenud ja riskiastmed alanenud.
E.1.5	Kriisireguleerimiseks kommunikatsioonikavade koostamine, koolituste korraldamine koostöös Päästeameti ja Siseministeeriumiga. (HO)	Välja on töötatud konkreetset tegevusplaanid ja kriisiolukordade koostööskeemid allasutustega. Tagatud on operatiivne ja tõhus tegutsemine kriisiolukorras.
E.1.6	Aktiivne koostöö teiste riiklike institutsioonidega (k.a ministeeriumitega) valitsemisalaga seotud strateegiliste dokumentide väljatöötamise ja täiendamise osas (JUH)	Oleme esitanud oma ettepanekud valitsemisalaga seotud strateegiliste dokumentide koostamisel ja täiendamisel
E.1.7	Aastaringelt toimub eelarve koostamise, muutmise ja asutuste nõustamise protsess ja majandustehingute tegelikkuse kirjendamine. (FO)	Valitsemisala riigieelarve projektid on koostatud nõuetekohaselt, kus on muuhulgas arvestatud auditi aruandes toodud soovitustega. Majandustehingud on õigesti kajastatud
E.1.8	MAK TA kulude abikõlblikkuse hindamine ja toetuse saajate nõustamine. (FO)	MAK TA koondkava on koostatud ja taotlejatele väljamaksete teostamine toimib

E.1.9	MB-de ja MEEB-i tsentraliseeritud raamatupidamisarvestuse pidamine. (FO)	MB-de ja MEEB-i raamatupidamisarvestus on peetud
E.1.10	Ministeeriumi valitsemisalas asuva kinnisvara (hooned ja maa) ülevaate koostamine asutuste viisi – olukorra ja vajaduste hindamine (m.h remondivajaduste kindlakstegemine, investeringute taotlused asutuste ja varaliikide viisi; (HO)	Tagatud on Põllumajandusministeeriumi väga hea ülevaade oma valitsemisalasse kuuluvast varast ja selle olukorrast
E.1.11	Valitsemisala siseauditi funktsiooni koordineerimine, auditite läbiviimine vastavalt siseauditi osakonna tööplaanile ning konsultatsioonide läbiviimine (SAO)	Siseauditite läbiviimisel on tagatud valitsemisalas ühtne lähenemine ja kehtestatud on sarnased põhimõtted; siseauditi süsteem toimib
E.1.12	Pidev siseauditi kvaliteedi tagamine ja täiustamine ning siseaudiitorite pidev erialane koolitus ja täiendõpe (SAO)	Töö läbiviimisel järgitakse rahvusvahelisi standardeid (IIA, INTOSAI) ja juhendmaterjale, tagatakse professionaalsed siseaudiitorid
Jrk nr	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
E.1.13U	Regulaarne ja süstematiseeritud valitsemisala ja valdkondlike arengukavade teenistujateni viimine. Tegevusvaldkondadepõhistes töögruppides arutelude läbiviimine valitsemisala arengukava täiendamise või järgimise eesmärgil. (Kaardistada toimunud arutelude arv aastas ja keskmine osalusprotsent kutsututest) (JUH)	Vähemalt 3 korda aastas on korraldatud valdkondlikke töögruppide arutelusid valitsemisala arengukava täiendamise või järgimise eesmärgil. (Kaardistatud on toimunud arutelude arv aastas ja keskmine osalusprotsent kutsututest) Töötajate rahulolu-uuringus teenistujate poolt sektsioonis “Strateegiline juhtimine” antud hinnang on paranenud. Koostöö allasutustega on paranenud.
E.1.14U	Juurutada esialgu ministeeriumis, perspektiivis kogu valitsemisalas strateegiat, eelarvet ja tööplaanid hõlmav elektrooniline süsteem! (Tööplaanide infosüsteem) (JUH)	Igal teenistujal on selge ettekujutus, missuguse suurema eesmärgi nimel ta töötab ja mille nimel töötavad teised. Tagatud on info ja kommunikatsioon ning tagasiside kõigi teenistujate tegevustest ja töötulemustest.
E.1.15U	Viia läbi teatud regulaarsusega Põllumajandusministeeriumis spetsiaalselt avaliku sektori tarvis juurutatud enesehindamise protsess (CAF - raamistik, mis koosneb omavahel seotud kriteeriumitest, mis	Loodud on CAF kui juhtimisinstrument kogu organisatsiooni analüüsimiseks ja arendamiseks. Tekkinud on võimalus võrrelda organisatsiooni toimivust nii

	mõjutavad avaliku organisatsiooni toimimise kvaliteeti) (JUH)	siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.
E.1.16U	Otsuste kvaliteedi parandamiseks on vajalik luua pidevalt uuendatava ja kõigile otsustajatele kättesaadav mõõdikute ning tulemus- ja mõjuindikaatorite andmebaas ning optimeerida uuringute (sh. mõjude hindamiste) planeerimise ja tellimise protsess. (JUH)	Meil on koondülevaade indikaatoritest, mida me oma valitsemisala lõikes jälgime, omame ülevaadet indikaatorite vahelistest seostest ja mõjudest! Otsuste kvaliteet on paranenud ja muutunud läbipaistvamaks.
E.1.17U	Valitsemisala asutused koostavad iga aasta 1.novembriks valitsemisala arengukavale tuginevad arengukavad!(JUH)	Ministeeriumi ja valitsemisala asutuste strateegilised dokumendid on omavahel kooskõlas.
E.1.18U	Maakondades ühtse valitsemisala kompleksi moodustamine. Asutuste koondamine ühtsesse kompleksi asutuste parema koostöö ja elanikkonna edukama teenindamise eesmärgil. Ületulevate hoonete haldamise korraldamine ja vajaduste kindlakstegemine. Riigivara registrite ümberkorraldamine. (HO)	Asutuste koondamisel ühtsesse kompleksi tekib parem asutuste vaheline koostöö: asjaajamine, tööalane suhtlemine, arutelud jne. Klientide teenindamine on tulemuslikum ja efektiivsem, inimesed saavad oma asjaajamised toimetada ühes kohas, jääb ära asutuste vaheliste kaugute tõttu tekkiv ajakulu. Vähenevad majandamise ja hooldekulud.
E.1.19U	Kalandusfondi sertifitseerimisasutuse funktsiooni täitmine (FO)	Sertifitseerimisasutuse funktsionaalsus toimib
E.1.20U	Muuseumite (3) raamatupidamise tsentraliseerimine (FO)	Muuseumite raamatupidamine on üle viidud programmi SAP ja tsentraliseeritud alates 2009.a
E.1.21U	Siseauditi tööplaani koostamine tuginedes ministeeriumi riskide hindamise tulemustele alates aastast 2009 (SAO)	Kõrge riskiga valdkonnad on auditeeritud
E.1.22U	Siseauditi kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmis sätestatud nõuete järgimine ning siseauditi funktsiooni väline kvaliteedi hindamine vastavalt IIA standardile (SAO)	Siseauditi funktsioon on olulises vastavuses IIA standardiga
E.1.23U	Siseaudiitorite kutseoskuste pidev täiendamine ja riigi siseaudiitori kutsetunnistuse omandamine alates aastast 2011 (SAO)	Siseauditi eest vastutav isik omab kutsetunnistust
E.1.24U	Euroopa Kalandusfondi 2007 - 2013 Auditeeriva asutuse ülesannete täitmine alates aastast 2008 (SAO)	Euroopa Komisjonile on iga-aastane kontrolliaruanne esitatud

5.4.2 Meede: Teenistujate rahulolu ja areng

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse tõhusa ja toimiva personalistrateegia koostamine; väga hea info ja teadmusjuhtimine, kaasaegne ja töötegemist innustav töökeskkond (k.a. tõhusad protseduurid ja elektrooniline keskkond)

5.4.2.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused:

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E.2.1	Järjepidev personaliandmete haldus ja analüüs (m.h. puhkusedokumentide korrashoid) ning seotud õigusaktide koostamine (PO)	Ministeerium omab väga head ülevaadet oma teenistujatest ja nende vajadustest; teenistujate tööd reguleerivad tegelikkusega kohandatud õiguspärased õigusaktid.
E.2.2	Ametnike täiendkoolituse koordineerimine (PO)	Koolituste kaudu on ametnike professionaalsus ja kompetentsus veelgi suurenenud.
E.2.3	Ametnike hindamine ja edutamine (PO)	Ametnike kvalifikatsioon ja oskused on vastavuses ametikoha nõuetega
E.2.4	Ametikohtade hindamine ja selle tulemuste sidumine uue palgasüsteemi korraldamisega (PO)	Ametinimetused ja –juhendid on korrastatud, palgasüsteem on täiustatud. Tulemusi on arvestatud ka personali värbamisel ja personalistrateegia koostamisel.
E.2.5	Siseveebi juurutamine infokanalina (ASO)	Tekib harjumuspärane keskkond, kust saab (kogu) töötegemiseks vajaliku informatsiooni
E.2.6	Traditsiooniks saanud ühiste ürituste ja tähtpäevade tähistamine. (HO, ASO)	Meeskonnatunnetus on suurenenud, teenistujate vaheline lävimine paranenud.
E.2.7	Asjaajamise põhidokumendid ja protseduurid hoitakse vastavuses avaliku teabe seaduses ja asjaajamiskorra ühtsetes alustes kehtestatuga. (HO)	Dokumendid on vastavuses õigusaktidega.
E.2.8	Asjaajamises paberpõhise töökorralduse üleviimine digitaalseks (HO)	Dokumentide menetlemine toimub dokumendihaldussüsteemis

E.2.9	Järjepidev dokumentide loetelu täiendamine vastavalt tekkinud vajadusele (HO)	Dokumentide loetelus on loodud sarjad dokumentide paigutamiseks
E.2.10	Töökoha IT riistvara uuendatakse regulaarselt ja eesmärgipäraselt (HO)	IT riistvara võimaldab kaasaegsete tarkvara lahenduste kasutamist. Kõikidel teenistujatel on kaasaegsed IT töövahendid (arvuti vanus ei ületa 4 aastat)
E.2.11	Tagatakse infrastruktuuri (võrguseadmed, IT haldusvahendid, tagavarakoopia seadmed jne) ja majutuskeskkonna (serveriruumi kliima, gaaskustutus jms seadmed) arendamine ja nõuetele vastamine (HO)	IT infrastruktuur (võrguseadmed, IT haldusvahendid, tagavara koopia seadmed jne) ja majutuskeskkond (serveriruumi kliima, gaaskustutus jms seadmed) vastavad tänapäeva nõuetele. Tagatud ühendused (sisevõrk, välisvõrk), digitaalne materjal turvatud ja varundatud.
E.2.12	Ministeeriumi teenistujate infotehnoloogia kasutamise oskuste arendamine	Ministeeriumi teenistujad suudavad kasutada kaasaegseid infotehnoloogia võimalusi
E.2.13	Aegunud töövahendid (toolid laud, kontoritehnika jne) vahetatakse välja ergonomiliste ja tervislike vastu (HO)	Tagatud tervislik ja töö tegemist innustav töökeskkond
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
E.2.14U	Koosta ja vii ellu tõhus personalistrateegia (PO)	Personalistrateegia on koostatud ja elluviidud!
E.2.15U	Regulaarne uuringute koostamine hetkeolukorra kaardistamiseks, m.h personalistrateegia koostamiseks ja selle täiendamiseks, elluviimiseks (PO)	Ministeeriumil on järjepidev ülevaade oma teenistujate olukorrast ja vajadustest. Valminud on personalistrateegia 2009-2012.
E.2.15U	Aktiivsem ministeeriumi teenistujate, osakondade ja büroode tegevuse tutvustamine kolleegidele (PO)	Suureneb meeskonnatunnetus ja kõigil on parem ülevaade sellest, millega keegi tegeleb
E.2.16U	Kommunikatsiooni formaliseerituse suurendamine (ASO)	Väheneb informatsiooni kadumise ja dubleerimise risk
E.2.17U	Töökeskkonna loomine teadmuspagasi süstematiseerimiseks (ASO)	Väheneb informatsiooni kadumise ja dubleerimise risk
E.2.18U	Hetkeolukorra kaardistamine sisekommunikatsiooni uuringu läbi ja selle tulemustest tuleneva tegevuskava väljatöötamine (ASO)	Ülevaade hetkeseisust, probleemidest ja võimalikest lahendustest
E.2.19U	Valitsemisala põhise kommunikatsiooni edendamise	Tekib harjumuspärane keskkond, kust saab (kogu) töötegemiseks

	eesmärgil ühise intraneti loomine (HO, ASO)	vajaliku informatsiooni
E.2.20U	Koostöö valitsemisala asutustega juhendamise osas elektroonse asjaajamise korraldamiseks (HO)	Etappide kaupa asjaajamises üleminek paberivabale dokumendivahetusele
E.2.21U	Asjaajamiskorrast tulenevad protseduurid muudetakse kergemini haaratavamateks. (Täiendavad skeemid, näidised jm) (HO)	Asjaajamiskord ja protseduurid on kergemini haaratavad ja arusaadavamad.
E.2.22U	Asjaajamise korraldamine järk-järgult üleminekuks elektroonsele dokumendivahetusele. Viiakse sisse dokumentide vahetus dokumendihaldusprogrammide vahel teiste asutustega üle X-tee dokumendivahetuskeskuse (DVK) kaudu. (HO)	Toimunud on üleminek paberivabale dokumendivahetusele. Tagatud on operatiivne ja paberivaba asjaajamine.
E.2.23U	Ministeeriumi fassaadi restaureerimine ja maja renoveerimine. (HO)	Ministeeriumi vananenud välisfassaad on saanud väärika välimuse ja töökeskkond ministeeriumis on muutunud paremaks.

5.4.3 Meede: Tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse aktiivne partnerite ja klientide teavitamine ning otsustusprotsessi kaasamine; kvaliteetsem juriidiline ekspertiis ja mõjude analüüs; ning tulemuslik osalemine EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis.

5.4.3.1 Olulisemad tegevused, olulisemad uued tegevused ja nende vahetud tulemused

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E.3.1	Koostööpartneritest koosnevate esindusgruppide (PMAN, seirekomisjonid jne) liikmelisuse uuendamine tuginedes sektori arvamusuuringu tulemustele; (ASO)	Koostööpartneritest koosnevatesse esindusgruppidesse kuuluvad pädevaimad ja kompetentseimad oma ala arvamuslimid, kelle arvamused peegeldavad laiaulatuslikuma huvigrupi huve.
E.3.2	Toimiv teabelevi võrgustik ja tagasisidesüsteem (ASO)	Sektoripõhine teabelevi on paranenud

E.3.3	Huvigruppide ning kodanike teavitamine ja kaasamine meedia vahendusel (pressiteated, artiklid, vahelehed, trükised jne) (ASO)	Huvigrupid ja asjast huvitatud kodanikud on teadlikud valitsemisalas toimuvast ja kavandatavast.
E.3.4	Edustustegevuste (konkursid, ringsõidud, messid) korraldamine (ASO)	Info, teave ja teadlikkus on erinevate edustustegevuste kaudu paranenud.
E.3.5	Nõuetele vastavate õigusaktide eelnõude ettevalmistus muuhulgas tähtaegselt juriidilisse ekspertiisi esitamiseks. (JUH)	Põhisosakondade (vajadusel ka tugiosakondade) poolt on tähtaegselt ettevalmistatud nii sisu, kui vormistuse poolest nõuetele vastavad õigusaktide eelnõud muuhulgas juriidilisse ekspertiisi esitamiseks.
E.3.6	Kvaliteetne juriidiline ekspertiis (ÕO)	1. õiguskantsleri tehtud ettepanekute arv püsib stabiilselt madal 2. kohtu poolt põhiseadusevastaseks tunnistatud õigusaktide arv püsib stabiilselt madal 3. kohtu poolt tühistatud haldusaktide arv püsib stabiilselt madal 4. kooskõlastamisel tehtud põhjendatud õiguslike ja keeleliste märkuste arv püsib väike 5. Riigikantselei poolt õiguslikel põhjustel tagastatud õigusakti eelnõude arv püsib väike
E.3.7	Tulemuslik kohtus esindamine (ÕO)	Riik on esindatud ja kaitstud asjatundlikult ja edukalt
E.3.8	Eelnõude kvaliteetne keeleline toimetamine (ÕO)	Õigusaktide arusaadavusele ja üheselt mõistetavusele on kaasa aidatud.
E.3.9	Ministeeriumis ettevalmistatud õigusaktide eelnõud saadetakse e-Õiguse kaudu kooskõlastamiseks teistesse ministeeriumidesse, millest teavitatakse e-posti teel ka ministeeriumi valitsemisala asutusi ja koostööpartnereid (e-õigusesse kandmisest); samuti edastatakse nimetatud õigusakti eelnõud e-esitamise kaudu Riigikantseleile. (ÕO)	Eelnõu on süsteemi korrektselt ja tähtaegselt üles pandud ning teiselt ministeeriumilt tulnud kooskõlastuskiri on edastatud eelnõu koostajale; teavitamine on tähtaegne.
E.3.10	Järjepidev kontroll olukorrast meie valitsemisala osutavate avalike teenuste osas (ASO)	Omame järjepidevat ülevaadet avalike teenuste pakkumise olukorrast
E.3.11	Aktiivsem koordineerimine avalike teenuste kvaliteeti paranemise osas	Avalike teenuste kvaliteet kogu valitsemisalas on tõusnud

	valitsemisalas (JUH)	
E.3.12	Aitame kaasa avalike teenuste kättesaadavuse parandamisele (JUH)	Avalike teenuste kättesaadavus on paranenud
E.3.13	EL otsustusprotsessi toimimise tagamine, EL otsustusprotsessis osalemise protseduuride ajakohastamine; (EKB)	Eesti huvid on EL erinevatel tasanditel kaitstud, järgitud on vajalikke protseduure.
E.3.14	Ekspertide arendamine EL valdkonnas (EKB)	Komitoloogide kohtumised, adaptatsioon jne.
E.3.15	Välisprojektide edukas rakendamine (VSB, HO)	Projektid on planeeritud, läbi viidud hanked, sõlmitud lepingud, teostatud järelevalve.
E.3.16	Välislepingute ettevalmistamine ja sõlmimine (VSB)	Olemasolevad välislepingud on uuendatud, koostöö teiste riikidega lepinguvaldkondades planeeritud
E.3.17	Protokollide ja esindatuse tagamine (VSB (EKB))	RV üritustel on osaletud, ministri ja juhtkonna visiidid on ette valmistatud ning läbi viidud
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
E.3.18U	Ümber mõtestada valitsemisala kommunikatsiooni alused ja viia oma kommunikatsioonitöö seniselt tegevuste tasandilt eesmärkide kommunikeerimise tasandile. (ASO)	Uus kommunikatsioonistrateegia koostamine ja selle elluviimine
E.3.19U	Järjepidev hetkeolukorra kaardistamine teabelevi ja kommunikatsiooni osas ning vastavalt arendustegevuste kavandamine	Oleme teadlikud teabelevi ja kommunikatsiooni puudujääkidest ja arvestanud neid uute tegevuste kavandamisel
E.3.20U	Aktiivsem veebipõhine kaasamine (ASO)	Muuhulgas Osale.ee kaudu on avalikustatud ja kodanikele kergesti kättesaadavamaks muudetud laiahaardelisemad seaduseelnõud.
E.3.21U	Uute veebipõhiste teenuste loomine ja kasutuselevõtt (HO)	Toimiv veebikeskkond
E.3.22U	Eelnõu teksti sisse üksnes õiguslike, normitehniliste ja keeleliste märkuste viimine. Muude märkuste ja ettepanekute (näiteks sisu või rakendatavuse kohta) eelnõu teksti juurde õigusosakonna arvamuse lisamine. (ÕO)	Eelnõu on õigusosakonnas tähtaegselt menetletud ja eelnõu tähtaegsele kehtestamisele on kaasa aidatud
E.3.23U	Vajalike kooskõlastuste olemasolu kontrollimine (ÕO)	Asjassepuutuvad struktuuriüksused on eelnõu koostamisest teadlikud ja

		õigusloome protsessi kaasatud
E.3.24U	Õigusloome protsessi analüüsi korraldamine ja sellest tulenevate parandusettepanekute arvestamine. (JUH)	Kasutusele on võetud asjakohased abinõud ministeeriumi õigusloome tõhustamiseks selle protsessi kõigis etappides. Õigusloome protsess on muutunud operatiivsemaks ja väljatöötatavate õigusaktide eelnõude kvaliteet on tõusnud.
E.3.25U	EL otsustusprotsessis osalemise audit (VEO)	Hinnatud on protseduuride toimimist ja muutmise vajadust
E.3.26U	Välisriikide ja RV org-de andmebaasi loomine, mida kasutada välisvisiitide organiseerimisel (VEO)	Koostatud on riikide ja RV org-de andmebaas, mida kasutada välisvisiitide planeerimisel
E.3.27U	Välislähetuste korra loomine (VEO)	Defineeritud on alused esindajate pikaajaliseks lähetamiseks erialadiplomaatidena

Ants Noot
Kantsler